

mouc, *Facultas paedagogica, Philologica* sv. 12/2, 1991, s. 117; J. Tráška: *Literatura tří stylů. B. Střední styl a okrajová literatura 1. Babička B. N.*, ZM 1991, s. 229; J. Jedlička: *České typy. O skromné idyle aneb Babička, Přítomnost* 1992, č. 1 → *České typy aneb Poptávka po našem hrdinovi* (1992); V. Macura: *Šťastné to údolí (Ratibořice)*, Tvar 1992, č. 49; S. Motl: *Hledání Viktorky*, in *Stopami slavných i zapomenutých* (1992); -MH-: *B. N. v Liberci*, Region 1992, č. 7; J. Peřina: *Cestování B. N., Severočes. deník (Ústí n. Lab.)* 14. a 15. 11. 1992; S. Rothová: *B. N. jako mýtus a symbol*, *Kritický sborník* 12, 1992, č. 1; Jan Skutil: *Smyslený pobyt B. N. na Malé Hané a současný stav bádání o spisovatelčině původu*, VVM 1992, s. 246; H. Sobková: *Praha se loučí s B. N. (o pohřbu)*, LitN 1992, č. 2; R. Svačina: *Trvalé stopy B. N. na Chodsku, Česko-bavorské výhledy* 1992, č. 6; A. M. Tilschová: *B. N. a Josef Mánes (z rkp.)*, ČMM 1992, s. 350 (in M. Kopecký: *A. M. Tilschová a Brno*); A. Zachová: *Konference o B. N. (Prameny díla – dílo pramenem v Hradci Králové. 1992; komentovaný přehled příspěvků)*, ČLit 1992, s. 652; I. Diviš in *Slovem do prostoru (Bratislava 1993)*; Z. Hrbata: *Čas a prostor pohádkové idyly v Babičce*, *Svět literatury* 1993, č. 6 + *Topografie a mýtemy Babiččina údolí*, Tvar 1993, č. 2; V. Linhartová: *Slovensko v životě a slovenika v díle B. N.*, Klub 1993, č. 3; H. Šmahelová: *Viktorčina zastřená tvář. K problému pohádkovosti v díle B. N.*, ČLit 1993, s. 138; T. Čechtický: *Babička vulgaris*, LidN 25. 6. 1994, příl., se zkráceným přetiskem blasfemické parodie *Babičky*, kolující v ústním podání (← sb. *Zur Poetik und Rezeption von B. N. Babička*, Berlín 1991) a rozhovorem s J. Janáčkovou (k tomu polemika: *O. Uličný, Čeština doma a ve světě* 1995, s. 12 a *J. Janáčková*, tamtéž, s. 15); V. Černý in *V zúženém prostoru* (1994, zde články o B. N. z LD 1957–62); J. Vojvodík: *Babička, národní epos české literatury a intimní „mýtus“ B. N. Psychopoetická dimenze Babičky*, *Iniciály* 1994, s. 39; R. Adam: *Klasický typ epické struktury? Postavy a vyprávěč v Babičce B. N.*, ČLit 1995, s. 422; J. Bartůňková, A. Zachová: *Život v pravdě – pravda v životě*, tamtéž s. 626; M. Exner: *Biedermeier a syndrom rozkladu (mj. srovnání próz B. N. a M. von Ebner-Eschenbach)*, *Estetika* 1995, s. 15; J. Janáčková: *Dopis v uměleckém osudu B. N.*, *Čes. jazyk a literatura* 45, 1994/95, s. 193 + *Kruté léto B. N. (1867)*, Čtenář 1995, s. 290 + *Mjénen se a mlčení v Babičce. Harmonizační gesto*, ČLit 1995, s. 364 + in *B. N.: Lamentace* (1995); -jpk-: *Paní B. N. a Polná*, Čtenář 1995, s. 74; P. Rezek in *B. N.: Babička* (1995); S. Rothová: *Touha po jiném životě*, *Aspekt* 1995, č. 1, s. 34 ← sb. *Prager Frauen (Mannheim 1995)*, přel. J. Zoubková; J. Vladislav: *Pařížský zápisník 2 (o Babičce)*, *Fragment* 1995, s. 323; H. Sobková in *Kateřina Zaháňská* (1995); K. Hausenblas: *Jízda vehiklem v příbězích B. N. a Jana Nerudy*, in *Od tvaru k smyslu textu* (1996) ← sb. *Prameny díla – dílo pramenem* (1995); ● ref. výbor *Lamentace: D. Janderová*, *Čes. týdeník* 1995, č. 192; V. Karfík, *Týden* 1996, s. 60; J. Slomek, *LitN*

1996, č. 6; H. Šmahelová, *LitN* 1996, č. 9 (k tomu polemicky *J. Janáčková: Moje Lamentace a „bezbranná“ N.*, *LitN* 1996, č. 14 a nekráceně *Tvar* 1996, č. 12) ● *J. Janáčková, A. Macurová: Poslední slovesný výkon B. N.*, ČLit 1996, s. 3; V. Macura: *Trnová koruna*, Tvar 1996, č. 18; A. Macurová: *Kávu nepí, nekuř mnoho... a o peníze mu nepiš. Život a komunikace podle B. N.*, sb. *Jazyk a jeho užívání... k životnímu jubileu prof. Oldřicha Uličného* (1996); V. Maidl: *Literární svět B. N. a Adalberta Stiftera*, *Estetika* 1996, s. 41; H. Rothe: *B. N. Babička – Überwindung der Romantik im Biedermeier*, *Estetika* 1996, s. 29; H. Šmahelová in *B. N.: Pohorská vesnice* (1996); H. Veličková: *Co prozradí písmo B. N.*, Čtenář 1996, s. 424; I. Vaňková: *Mlčení a němota v pohádkách, Čeština doma a ve světě* 1996, s. 32; H. Vintr: *Biedermeiersche Züge in B. N. V zámku a v podzámčí und in Chudí lidé*, *Estetika* 1996, s. 51; R. Adam: *Vyprávění o vyprávění: „Hlasy“ v komunikační struktuře fragmentu B. N. Urozený a neurozený*, ČLit 1997, s. 44; G. Hofmann: *„Zločin“ a trest Josefa Němce. Západočeský historický sborník 2*, 1997, s. 193; M. Martínek: *Hledání rodičů B. N. (shrnutí dosavadních poznatků)*, *Právo* 24. 1. 1997; J. Uhlíř: *B. N. inspirací umění (1882–1997) + Posmrtný kult B. N.*, obojí *Jaroměřské noviny* 1997, č. 1–2 (shrnující výčty).

mo

František Němec

* 12. 5. 1902 *Praha*

† 29. 8. 1963 *Praha*

Básník vyjadřující s hravým vtípem mladické opojení životem, autor soudniček, próz a divadelních her, který s humorem odhaloval malicherné nectnosti postav z městského lidového prostředí.

Otec byl krejčovským dělníkem. Na Žižkově vychodil N. základní školu a navštěvoval klasické gymnázium (zde se spřátelil s J. Seifertem a I. Sukem a společně s nimi se začal zajímat o poezii, zvl. F. Gellnera a S. K. Neumanna), z něhož však byl na konci kvarty (po nezdařeném demonstrativním pokusu o sebevraždu) z disciplinárních důvodů nucen odejít. Poté se (společně s J. Seifertem) přihlásil k privátnímu studiu na gymnáziu na Vinohradech, záhy však školu opustil. Na přímluvu A. Zápotockého byl 1920 v Kladně 5 měsíců redaktorem soc. demokratického časopisu *Svoboda*; z nešťastné lásky se těžce postřelil a po vyléčení pracoval v Praze jako soudní zpravodaj: 1920–22 v *Tribuně*, půl roku v *Lid. novinách* a 1923–45 v listech vydavatelství *Melantrich*

(psal zvl. do periodik Čes. slovo, A–Zet a Telegraf); poslední 3 roky byl většinou na zdravotní dovolené. 1926 se oženil. Od 1945 až do smrti pracoval jako fejetonista a úvodníkář v deníku Práce (mj. se stal zpravodajem při norimberském procesu). Byl členem umělecké skupiny Devětsil.

Již básnická prvotina *Sebe i vás* (titul i vydání knihy byly dílem S. K. Neumanna), střídající řečnický patos civilizační poezie s naivní či ironizující hravostí, prozrazuje N. základní vlohu, porozumění pro druhé, díky němuž se v následující, unanímismem ovlivněné sbírce *Zelené demonstrace* dokázal nejen vcítit např. do toužení šičky, ale také sugestivně a s jemným humorem postihnout „duši“ stromů, cirkusu či kadeřnictví. V dobovém vzývání revoluce oslavil N. – v odporu proti hlasatelům nenávisti – elementární životní elán a spolu s tím prosté lidské radosti. Sociálním citěním a ironicky zbarveným humorem se vyznačují také prózy situované do autorova rodného Žižkova. Duchaplně, přitom však pateticky stylizované epizody z dětství a jinošství nejmladšího člena chudé krejčovské rodiny *Holátko Max* mají autobiografické východisko. Obdobná polarita, tentokrát mezi jazykovou komikou a poetickou sugescí, se v románu *Alibi* ocitá v napětí s banálním prostředím a s událostmi vyprávěnými začínajícím zlodějem. Život vyhraněné kasty lumpenproletariátu je tu osvětlen z jejích vlastních pozic s její nesentimentální morálkou, ale zato sentimentálními zvyklostmi a rituály. V baladickém příběhu se šťastným koncem i v exemplárně pojatých vložených příbězích vystupuje řada postav groteskně profilovaných osobními stereotypy. Znalost látky i právnických formulací, parodicky využívaných, si N. přinesl z činnosti soudnickáře, díky níž především získal čtenářskou popularitu (kromě autentických soudních zpráv publikoval i soudničky fiktivní). Soubor próz *Soudničky* nelpí na faktografickém průběhu případů, ale s jazykovým citem rozvíjí jejich motivaci v drobné psychologizující studie často aforisticky pointované. Sledují lakotu, nesnášenlivost, nevěry, závist, nadutost a další maloměšťácké nectnosti v prostředí pražských činžáků. Povídky soustředěné do oddílů vždy kolem jednoho tématu a jednoho hrdiny tvoří soubor *Člověk manželský*, látkově i tematicky blízký N. soudnickám. Ve všech prózách (i ve hře *Likajdovic tetička*) se autorův smysl pro

konkrétní detail a porozumění pro slabosti, trápení a tužby druhých uplatňuje v humorním odstupu bystrého, ale shovívavého pozorovatele. Některé N. soudničky byly autorem a J. Šmídou zdramatizovány. – Mylně bývají N. připisovány některé práce Františka Němce (1899–1968), redaktora mj. předválečného Rudého práva (kam hojně přispíval hlavně divadelními referáty), který vydal knižně hru Baku hoří (1932), úvahu o proletářském divadle Kdo zachrání divadlo? (b. d., 1933, podp. Franta Němec), psal texty pro agitační skupinu Modrá blůza a scénicky uvedl hru Beton (1932).

ŠIFRY: Nef (Čes. slovo), Nf, Nf., Nf., -Nf., Nf., (Nf), (NF), (Nf-), (-Nf), (N. F.), (-Nf.), -nf-, (nf), (nf.). ■ PŘÍSPĚVKY in: Akademie; Akord (1940); A–Zet (1923–43); Cesta (1919–21); Červen (1919–21); Čes. slovo (1923–43); Čin; Den; Kmen (1920–22); Kmen (1926–28); Kopřivky; Kulturní politika (1945–49); Květen (1945); Lid. noviny (1920–21); Mladý socialista (od 1918); Niva (1921); Nová svoboda (1946); Orfeus (1921); Práce (1945–63); Rudé květy (1919–20); Svět (1919); Svět práce; Svoboda (Kladno 1920); Šibeničky (1920); Telegraf (1929–40); Tribuna (1920–28); Zálesí (1947); – posmrtně: sb. 141 soudniček (1968). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Sebe i vás (BB 1920); *Zelené demonstrace* (BB 1921); *Holátko Max* (PP b. d., 1922); *Alibi* (R 1931); *Soudničky* (PP 1936; rozšíř. a přeprac. vyd. s tit. *Soudničky aneb Loučení s Rokřstem*, 1948); *Člověk manželský* (PP 1944). – *Výbory*: *Paničky a dámy aneb Druhá kniha soudniček* (1973, ed. B. Škutová-Němcová, obs. i knižně nepublik. soudničky v autorově výběru); *Ať se holka vopře* (Eggenfelden 1984, ed. J. Kočí); *Dáma na pavlači a jiné soudničky* (1988, ed. B. Svozil, obs. i knižně nepublik. práce). ■ SCÉNICKY. *Hry*: *Likajdovic tetička* (1943); *Sentimentální romance* (1943, s J. Šmídou); *Romance nesentimentální* (1945, s J. Šmídou). ■

LITERATURA: ● ref. *Sebe i vás*: J. Hora, RP 24. 10. 1920; A. M. Píša, Kmen 4, 1920/21, s. 441 ●; ● ref. *Zelené demonstrace*: J. Hora, RP 10. 4. 1921; K. Č. (Čapek), LidN 10. 5. 1921 → O umění a kultuře 2 (1985); A. N. (Novák), Lumír 1921, s. 157 ●; ● k N. odchodu ze socialistického tisku: an. (I. Olbracht), RP (úvodník) 5. 1. 1922; J. Hora, RP 7. 1. 1922 ●; M. Pujmanová: ref. *Holátko Max*, Tribuna 3. 12. 1922; ● ref. *Alibi*: G. (F. Götz), NO 30. 7. 1931; AMP (A. M. Píša), PL 2. 8. 1931; F. X. Šalda, ŠZáp 4, 1931/32, s. 46; V. V. Štech, LitN 1932, č. 8 ●; F. Soldan: *Pět outsiderů v české literatuře*, RA 9, 1933/34, č. 9; ● ref. *Soudničky*: F. S., LidN 26. 10. 1936; L. J. (Jehl), Rozhledy 1936, s. 199; M. M. (Majerová), Čin 1936, s. 287 ●; J. K. (Kopecký): ref. *Likajdovic tetička*, LidN 5. 11. 1943; ● ref. *Romance nesentimentální*: ok (O. Kryštofek), Mladá fronta 23. 6. 1945; F. Kaš-

Němec

par, NO 23. 6. 1945; jd (J. Drda), Práce 24. 6. 1945 ●; J. Štefánek: ref. Alibi (další vyd.), Kulturní politika 3, 1947/48, č. 63; ● ref. Soudničky aneb...: F. H. (Hamp), Práce 20. 7. 1948; F. Buriánek, Zeměd. noviny 4. 8. 1948; K. Bradáč, RP 29. 8. 1949 ●; V. Lacina: Neotřelý padesátník, LitN 1952, č. 14; ● k šedesátinám: gm. (P. Grym), LD 12. 5. 1962; J. O. (Opelík), Kultura 1962, č. 19; V. Běhounek, Kulturněpolitický kalendář 1962, s. 246 ●; ● nekrology: dvk (K. Dvořák), LitN 1963, č. 36; F. Soldan, Plamen 1963, č. 10; V. Běhounek, Českosl. novinář 1963, s. 317 ●; V. Kocourek, V. Lacina in F. N.: Soudničky aneb... (vyd. 1966); J. Janů: Nedožitá sedmdesátiny F. N., Tvorba 1973, č. 36; F. Soldan: ref. Paničky a dámy..., Večerní Praha 1. 4. 1974; J. Seifert in Všechny krásy světa (1982, s. 131); Z. Pešat: K pozapomenutým domácím předpokladům poetismu, in Dialogy s poezií (1985); V. Vondra: Spisovatel a novinář F. N., Kulturní práce 1987, č. 9; B. Svozil in F. N.: Dáma na pavlači... (1988); R. Pytlík: F. N. – mistr hovorové češtiny, Lit. měsíčník 1988, č. 9; K. Štorkán in Česká soudnička, její proměny a právní aspekty (skripta, 1988); J. Burda: Novinář s duší básníka, Práce 16. 5. 1992.

pb

Václav Němec

* 31. 8. 1902 *Golčův Jeníkov*
† 4. 4. 1985 *České Budějovice*

Básník, ovlivněný zkušeností z německého vězení, ztvárňující lásku k přírodě a k domovu, jenž mu zprostředkovává vědomí národní tradice a sounáležitosti; publicista.

Otec byl hodinářem a příležitostným dělníkem († 1911). N. vychodil ve svém rodišti měšťanskou školu a 1917–19 se učil knihařem (tehdy se také začal zajímat o literaturu). 1920 odešel na Slovensko, kde do 1923 pracoval v tiskárně Grafia v Piešťanech, pak byl 1924–28 zaměstnancem Socialistické mládeže v Bratislavě. Po návratu do Čech pracoval 1929–30 v Českosl. straně nár. socialistické v Berouně (zde se také oženil), 1931 byl tajemníkem Nár. socialistické mládeže v Praze; 1931–32 byl zaměstnán v Jednotě zaměstnanců drah a též pracoval v redakci Českosl. železničních listů a Jednoty, odborového časopisu zaměstnanců drah. 1932 nastoupil do nakl. Melantrich v Praze zprvu jako redaktor deníku A-Zet, po krátkém působení v plzeňské filiálce pracoval od 1933 jako vedoucí filiálky Čes. slova v Čes. Budějovicích (s K. Cvejnem

a F. Dvořákem spolupracoval na vydávání čtvrtletníku Jih). V únoru 1940 byl zatčen gestapem a po několika týdnech propuštěn, na počátku 1941 byl opět zatčen a vězněn do května 1945 postupně v Čes. Budějovicích, Praze, Terezíně, Drážďanech a v koncentračním táboře Flossenburg. Na podzim 1945 nastoupil do pražské redakce Čes. slova, nyní přejmenovaného na Svobodné slovo, od 1947 působil v Čes. Budějovicích: nejdřív ve filiálce Práva lidu, od 1948 v Zeměd. novinách, 1952–56 v distribuci nakl. Brázda, 1956–62 v Krajském domě osvěty, Záraveň byl 1958–59 vedoucím Krajského nakl. a spolupracoval s místním rozhlasovým studiem.

Pro N. básnické dílo je příznačná pravidelná veršová výstavba vycházející z tradiční poetiky. V přírodní lyrice se N. zejména ve svých počátcích (*Přes kořeny neseno*) pokouší o abstraktnější prožitku jihočeské krajiny a přírody, který promítá až do kosmických souvislostí. Jeho poezie, poznamenaná zvláště prožitkem německé okupace a zkušenostmi z nacistického vězení (*Věznice, Vánoční koledy*), reaguje na pocit lidského i národního ohrožení (*Bílé rekviem*) evokací české historie, reminiscencemi na husitskou minulost a aktualizací odkazu významných českých osobností. N. často využívá žánrových forem lidové provenience, které naplňuje až kontrastním obsahem, ať už v případě Vánočních koled, jež představují autentickou vánoční vězeňskou poezii, či v milostné poezii (*Písně z léta*), mající ráz jak baladický, tak hravě písňový.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Jan Zvonař, Samson (epigramy v čas.); nc, vnc. ■ PŘÍSPĚVKY in: A-Zet (1932); Českosl. železniční listy (1931–32); Divadelní list Jihočes. divadla Čes. Budějovice; Jednota (1931–32); Jih (Čes. Budějovice 1934–37); Jihočes. pravda (Čes. Budějovice 1968); Jihočes. Právo lidu (Čes. Budějovice, 1947 na pokr. P Bránili jsme Anglii); Jihočes. železničář (Čes. Budějovice, 1967–68 na pokr. P Křižovatky); Jiskra (1947); Květen (1945); Mladé proudy; Nová svoboda (1947); Nový svět (1946–47); Palcát (1948); Panoráma (1940); sb. Poezie za mřížemi (1946, ed. K. J. Beneš); Rolnické hlasy (1948–49); Stráž Podbrdská (Beroun 1929); Stráž severu (Liberec 1945); Svět v obrazech (1948–49); sb. Umění jižních Čech (1947); Zeměd. družstevní noviny (1947–48). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Přes kořeny neseno (BB 1940); Vánoční koledy (BB 1945); *Věznice* (BB 1945); *Písně z léta* (BB 1946); *Hola, děti, hola, les vás na sběr volá* (BB pro ml., 1955); *Cihloroty* (BB 1959); *Bílé rekviem* (BB 1968). ■

LITERATURA: mh. (M. Haller): ref. Přes kořeny nesené. Střední škola 1941, s. 263; ● ref. Věznice: AMP (A. M. Píša), Práce 5. 1. 1946; B. Milčan (Mühlstein), Svob. slovo 6. 1. 1946 (též o Vánoční koledy); M., NO 19. 3. 1946 ●; dvk (K. Dvořák): ref. Hola, děti, hola..., LitN 1955, č. 4; Z. Mráz in Literatura jižních Čech 1945–1965 (1967) + (zm): V. N. (medailon), Jihočes. pravda 14. 5. 1991.

mn

Vilém Němec

* 18. 5. 1857 Praha

† 23. 2. 1942 Praha

Autor cestopisů, memoárů a dobrodružných próz založených na osobních zkušenostech i odborných poznatcích z cest po Africe a Blízkém východu.

Pocházel z důstojnické rodiny. Po absolvování šesti gymnazijních tříd v jezuitském semináři v Bohosudově u Teplic pracoval v lékárně v Jaroměři. 1878 odjel do Sofie, kde měl nastoupit místo v lékárně, ta však byla za tehdejší rusko-turecké války vypleněna; krátce působil jako lékárenský asistent v ruské armádě, poté pobýval v Cařihradě a 1879 se vrátil domů. Po lékařské činnosti v Ledči n. Sázavou, Čáslavi a Hradci Král. studoval v Praze farmakologii, zoologii a cizí jazyky. V květnu 1883 znovu vycestoval: po kratších pobytech v Srbsku, Bulharsku, Turecku a Palestině se v prosinci 1884 dostal do Káhiry, v níž strávil celé čtvrtstoletí. Občas zajížděl do vlasti (1894 se tu také oženil), ale hlavně podnikal výzkumné a lovecké výpravy do dalších afrických i asijských zemí (1886–1910 jich uskutečnil čtrnáct); tehdy spolupracoval i s významnými vědci a cestovateli. Byl činný jako lovec, obchodník se zvířaty a přírodinami i jako lovecký průvodce (provázel většinou příslušníky německé a rakouské šlechty včetně členů habsburského rodu); mimoto 1893 projektoval v Káhiře zoologickou zahradu, 1900 zorganizoval pro barona N. Rothschilda stavbu pouštního sanatoria. Po návratu z ciziny žil v Benešově u Prahy, od 1911 v Praze. Opět pracoval jako lékárník (mj. v Modřanech u Prahy), nadto se věnoval psaní knih, odborných i popularizačních článků a přednáškové činnosti. Byl členem Masarykovy akademie práce. Svými sbírkami obohatil fondy Nár. muzea, Náprstkova muzea i mnohých škol.

N. dílo, vytěžené z dlouholetého pobytu v cizích zemích, z bohatých osobních zážitků a zkušeností, zahrnuje vzpomínkové práce, cestopisné a lovecké příběhy, dobrodružné prózy i odborné publikace. V několika knihách N. detailně vylíčil své cesty z Blízkého východu do Egypta a dalších afrických zemí a život na tomto kontinentě (*Má cesta do Afriky přes Balkán, V zaslíbené zemi a na půdě africké, Pětadvacet let v Africe*). Již v těchto cestopisných a vzpomínkových prózách a zejména pak v dílech pojednávajících o loveckých a výzkumných výpravách (*Na lovu lvů, V moci pouště, Pod žhavým sluncem*) zprostředkoval přírodopisné informace a poznatky o tamním způsobu života, a to v proudu vyprávění o zažitých příhodách a událostech. Sklon k epickému podání uplatnil ještě výrazněji ve fabulovaných prózách (*Pietro Meshullam, dobrodruh palestinský, Mezi beduíny, Na březích Nilu, Humoresky z Egypta, Nad rovníkem*), do nichž také ve větší míře promítl některé historické skutečnosti a znalost místních sociálních a politických poměrů (zvláště románové „výjevy z konce století“ *Vzpoua dervišů*, přibližující dobu mahdistické hrůzovlády v egyptském Súdánu). – Z osobní zkušenosti či vyprávění tradovaných na Benešovsku vycházela knížka rozmanitých, leckdy anekdotických historek o despotickém pánu Konopiště Františku Ferdinandovi d'Este; ostatní N. práce souvisely s jeho zoologickými a chovatelskými zájmy.

PŘÍSPĚVKY in: Besedy Času (1909); Čas (1908); Nár. listy; Palčec; Právo lidu (1914–16, 1921–22, 1924, 1926); Svět (1916); Topičův sborník (1916, 1925–26); Tribuna (1922); Union; Zvířena. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Na lovu lvů (PP b. d., 1916); Má cesta do Afriky přes Balkán (cestopis, 1916); V zaslíbené zemi a na půdě africké (cestopis, 1916); V moci pouště (cestopis, 1917, 1927 rozšíř. vyd.); Pietro Meshullam, dobrodruh palestinský (P b. d., 1917); Mezi beduíny (cestopis, 1917); Má dobrodružství cestou do Afriky (cestopis, 1919; společné vyd. knížek *Má cesta do Afriky přes Balkán a V zaslíbené zemi a na půdě africké*, 1928 rozšíř. vyd.); Lovecký souboj (P b. d., 1919); Pod žhavým sluncem (cestopis, 1920); Nad rovníkem (P 1921); Po stopách a na lovu lvů (cestopis, b. d., 1924); Na březích Nilu (PP 1925); Humoresky z Egypta a jiné (PP 1928); Pětadvacet let v Africe (memoáry, 1930); – posmrtně: *Vzpoua dervišů* (P 1947, ed. J. J. Svoboda). – *Ostatní práce*: Naše moderní zoologická zahrada v Praze (1919); Ušlechtilý kanár a jeho chov (1924); Jak si zařídím své akvárium (1924); Vysoký pán konopištský (1926). ■

Němec

LITERATURA: ● ref. Má cesta do Afriky přes Balkán a V zaslíbené zemi a na půdě africké; an., Svět 2, 1916/17, s. 208; an., Zvon 17, 1916/17, s. 196 ●; Pa: ref. Mezi beduíny, PL 1. 7. 1917; Jobek (V. Přerovský): ref. Má dobrodružství cestou do Afriky, Tribuna 28. 12. 1919; -x-: ref. Pod žhavým sluncem, PL 15. 8. 1920; drb. (J. Borecký): ref. Na březích Nilu, Zvon 26, 1925/26, s. 363; vr. (V. Ryba): ref. Vysoký pán konopištský, PL 21. 11. 1926; A. Berndorf: Cestovatel a spisovatel V. N. sedmdesátníkem, Plzeňský kraj 1927, č. 36; Filip (D. Filip): ref. Pěťadvacet let v Africe, Čes. osvěta 27, 1930/31, s. 320; an.: Cestovatel V. N. pětasedmdesátníkem, PL 18. 5. 1932; an.: Cestovatel V. N. (k osmdesátinám), LidN 19. 5. 1937; J. J. Svoboda in Vzpoura dervišů (1947); J. Rodr in Příběhy z dalekých krajín (1986); K. Seget: Lékárník cestovatelem, LD 5. 2. 1988; J. Poláček: Sanatorium pro Rothschilda, Rovnost 11. 3. 1992 + ref. Vysoký pán konopištský (vyd. 1996), Rovnost 29. 11. 1996.

jp

L. Německobrodský viz Ladislav Riedl Německobrodský

Zdeněk Němeček

* 19. 2. 1894 *Josefov* (Jaroměř)
† 5. 7. 1957 *Mnichov* (Německo)

Romanopisec, autor cestopisných reportáží a dramatik, ztvárňující základní téma, vztahy rozmanitých národnostních, sociálních a mocenských celků, metodou symbolisticky rozvíjeného realismu.

Syn trafikanta. V Hradci Král. absolvoval nižší gymnázium (do 1908) a obchodní akademii, kde ho češtině a francouzštině učil literární historik, kritik a překladatel O. Šimek, a po maturitě (1912) ve Vídni jednoroční kurs při exportní obchodní akademii. Po krátkém působení u italské dopravní společnosti v Terstu nastoupil 1914 jako korespondent v moskevské filiálce firmy Laurin a Klement. Hned v srpnu 1914 vstoupil do Čes. družiny a už v listopadu se ocitl na haličské frontě; 1916–17 absolvoval ruské vojenské Alexandrovské učiliště, 1918 vstoupil do Kornilovovy dobrovolnické armády, v březnu 1919 byl evakuován do vlasti; jeho žena byla rodilá Ruska. 1919–20 působil v Těšíně jako spojovací důstojník při kontrolní spojenecké komisi dozírající na dě-

lení Těšínska a na min. národní obrany v Praze. Od listopadu 1920 byl zaměstnán na min. zahraničních věcí; 1922 byl s misí Českosl. červeneho kříže v Povolží postiženem hladomorem. 1922–23 byl konzulárním atašé v Norimberku, 1926–29 vicekonzulem v New Yorku (zde též studoval mezinárodní právo na Columbijské univerzitě), 1932–36 vicekonzulem a konzulem v Marseille, 1937 legačním tajemníkem pověřeným prozatímní správou českosl. vyslanectví v Madridu a 1938–39 chargé d'affaires v Barceloně; za své diplomatické kariéry procestoval celou Evropu, střední Ameriku (*Západoindický deník*) a západní Afriku (*Dopisy ze Senegambie*). V srpnu 1939 byl přeložen do Nár. a univerzitní knihovny v Praze, 1941 byl penzionován v hodnosti rady archivní a knihovní služby, od 1942 byl postižen zákazem publikování; potom často pobýval v Ratajích n. Sázavou. Podílel se na práci ilegální zpravodajské skupiny Parsifal, napojené na českosl. exilovou vládu v Londýně; začátkem 1945 byl zatčen a vězněn až do konce války v Praze-Pankráci. Vrátil se na min. zahraničních věcí a od listopadu 1945 působil jako mimořádný vyslanec v Kodani (*Islandské dopisy*). V říjnu 1948 na znamení nesouhlasu s převzetím moci komunistickou stranou rezignoval a po dvouletém pobytu v kanadském Montrealu, kde se živil jako pojišťovací úředník, zakotvil v New Yorku. Od 1950 pracoval jako redaktor rozhlasové stanice Svobodná Evropa; byl členem Společnosti pro vědy a umění a exilového Penklubu. Zemřel na srdeční mrtvici v Mnichově cestou do Lublaně, kam byl pozván Svazem slovinských spisovatelů jako autor 1955 přeloženého románu Na západ od Panonie. Urna s jeho popelem byla uložena ve Forest Hills u New Yorku, v červnu 1993 byla přenesena do Prahy na Vyšehradský hřbitov.

Životní dráha ruského legionáře, potom diplomata a nakonec politického exulanta poskytovala látkové a tematické podněty N. tvorbě a vybízela ho klást její dějiště převážně do cizích zemí. N. zajímala hlavně novodobá globalizace světa a její rozmanité projevy, jako migrace lidí, konfrontace a mísení etnik, ras a kultur, relativizace hranic mezi domovem a cizinou. Ačkoli byl znalcem historických, geografických, ekonomických a sociálních stránek těchto procesů, nevysvětloval si je beze zbytku racionálně, nýbrž vždy počítal i s působením iracionálních sil (mysteria živo-

ta, ďábla negace, tajemné cykličnosti společenského vývoje apod.); a ačkoli zpodoboval tyto procesy v jejich reálné konfliktnosti a tragičnosti, vždy tak činil jako někdo, kdo také očekává postupné překonávání všech kolizí a bariér a důvěřuje v konečné vítězství humanistického principu. Jádrem jeho díla tvoří pětice románů, charakteristických silným postavením autorského vypravěče, zvláštním zřením k rodokmenu a generační určenosti postav, soustředováním dějové linie na formující zážitky hlavních figur, mravním patosem a literárním jazykem se sklonek k obraznému vyjadřování (zejména v popisech). V prvních dvou románech N. realisticky zobrazil existenční a asimilační obtíže české, resp. slovanské ekonomické emigrace na východním pobřeží USA (*New York: zamlženo*) a v jižní Francii (*Na západ od Panonie*) a rozpad rodin v novém prostředí. V třetím románu (*Ďábel mluví španělsky*) hledal odpověď na aktuální otázku po příčinách právě skončené španělské občanské války, a to podle metody K. Čapka juxtapozicí různých názorů; sám se při tom nepřiklonil k žádnému, obvinil však ze všeobecné zkázy parciálnost prosazovaných pravd a jimi probuzené zlé síly v člověku. V románové fresce *Evropská kantiléna* konkretizoval obraz jednotné Evropy bizarním propletením životních drah jedinců místně a společensky velice různého původu. V románu *Tvrdá země*, situovaném do současné Kanady, došla nejromantičtější podoby N. stálá obliba typu pionýrů, kteří překonávají překážky čínorodostí a charakterností; ač se N. do té doby ve svých knihách vystříhal politické tendence, zde naopak otevřeně polemizoval se socialismem sovětské ražby. – Bezprostřednějším průmětem N. kosmopolitismu nežli jeho romány byly jeho cestopisy. Každý z nich je zprávou o námořní cestě, kterou N. podnikl z některého ze svých dočasných diplomatických působišť (z New Yorku, Marseille a Kodaně); zprávy dodržující deníkovou chronologii stylizoval N. posléze jako dopisy, jednou vlastní ženě (*Dopisy ze Senegambie*), podruhé různým přátelům (*Islandské dopisy*). Reportáž o průběhu vlastní cesty kombinuje se v těchto knihách s encyklopedickými (zvláště historickými) informacemi o navštívených místech a s epickými zkratkami mnoha lidských osudů (spolucestujících, potkaných lidí, historických postav). Obdiv k pestrosti lidských typů a množin (ras, národů, náboženských společ-

ností aj.), ponoukající N. k přesnému postižení jejich distinktivních vlastností, provází autorovo demokratické přesvědčení o jejich rovnosti a přínosnosti jejich případné symbiózy. Cestopis od cestopisu postupně sílí informační zřetel, tendence k tematizaci kapitol, pozornost k politickým souvislostem a zájem o krajany v cizině. – Na rozdíl od širokého ohlasu N. prózy dosáhly jeho divadelní hry úspěchu jen průměrného, ačkoliv N. ideálem bylo právě proniknout jako dramatik; v N. románech lze však skutečně objevit „divadelní“ schopnost soustředit hlavní postavy do interiérových scén k dramatické konfrontaci. N. hry, někdy látkově korespondující s jeho beletrii (*Zač lidský život s románem Na západ od Panonie, Most s prózou Ďábel mluví španělsky*), jsou stavěny na ideovém konfliktu mezi setrvačností nadosobních (mocenských, institucionálních) mechanismů a jedincovou touhou svobodně si volit život, na sváru mezi egoistickými zájmy a praktikovanou lidskostí. Daleko častěji než v próze jsou v N. hrách jednotlivé figury pojímány jako symboly obecných principů; běžná je hledanost zápletky, paradoxnost jejího rozuzlení, přetíženost vedlejšími motivy. Dramatická prvotina *Primus Tropicus* řešila dobově vyzdvihoovaný rozpor mezi Východem a Západem už nikoli – jako předchozí hry na toto téma – katastroficky, nýbrž komediálně a utopicky převedením konfliktu na milostné pole. Hra *Zač lidský život* demaskovala dva sociologicky pozoruhodné jevy: bezvýjimečnou moc peněz a pokušení vyzískat něco na cizím neštěstí. Silně symbolizující *Most* předvedl zbytečnost, ale také neodvratnost válečných konfliktů tam, kde převažují obecné pravdy nad zájmy obyčejných lidí, princip uzavřenosti nad principem otevřenosti. Hra *Penězokaz* byla pokusem uchopit prostřednictvím historické látky (Sicílie počátku 13. století) dobový námět falešných vůdců, dobývajících si přízně mas podvodnými prostředky. Za války psanou hru *Rukopis času* spojoval s paralelně vznikajícím románem *Evropská kantiléna* povahopis preferující nebezpečné erotické vazby a spoléhání na léčivou moc uplývajícího času. – V rukopisu zůstala novela *Na počátku* bylo slovo, divadelní hra *Dolores*, románový fragment *Sága rodiny Emanuela Němečka* a řada rozhlasových her (*Podnájemník, Poslední vůle Jaroslava Pazdery, Soudruh F. X. Kostomlat, Zázrak v Budapešti, Filozofie bída proti bídě filozofie*).

Němeček

PSEUDONYM, ŠIFRY: Jiří Ples (vysílané rozhl. hry); ZN., Z. N. ■ PŘÍSPĚVKY in: Cesta (1920); ant. Čas stavění (Víděň 1956); Českosl. noviny (New York); Českosl. přehled (New York 1954); sb. Dvanáct poutí světem (1941); ELK (1940); Hlas exilu (Mnichov 1956); sb. Jaro Nár. divadla 1945 (1946); Lid. noviny (1924–40); Lit. noviny (1948); Lumír (1937); Magazín DP (1934); sb. Milostný kruh (1941); Národ (1919); Nár. osvobození (1935–38); Nový domov (Toronto, Scarborough); Panoráma (1932); ant. Peníz exulantův (Mnichov 1956); sb. Po povídce (1941); Právo lidu, Večerník Práva lidu (1928–38); Program D 40; Přítomnost (1925, 1929–30, 1935–36); Ranní noviny (1938); sb. Rudolf Jílovský. 1890–1954. Vzpomínka a památka (New York 1955); Sklizeň (Hamburk 1956–57, též překlady americké černošské poezie); Svob. noviny (1945); Tribuna (1923); Umělecký almanach legionářský (1922, Kalendárium legionářské); – posmrtně: Čes. slovo (Mnichov 1959, č. 1, 2); sb. Milada Horáková: K 10. výročí její popravě (Washington 1960); Perspektivy (New York 1962); Proměny (New York 1974, úryvek z rozhl. hry Zázrak v Budapešti); Svědectví (Paříž 1967, č. 31). ■ KNIŽNĚ. *Beltrrie*: Legionářské novely (1920); Primus Tropicus (D 1925, i prem.); Západoindický deník (Rp 1929, od vyd. 1940 s tit. Ostrovy smaragdového růžence); New York: zamlženo (R 1932); Na západ od Pannonie (R 1935); Kátinka (P 1936, pak in Vějíř z poledníků); Zač lidský život (D 1936, i prem.); Vějíř z poledníků (PP 1937; odtud dvě prózy 1948 samostatně s tit. Chanson Triste, O dvou Janech); Dopisy ze Senegambie (Rp 1938); Most (D 1938, i prem.); Ďábel mluví španělsky (R 1939); Balada o Kátince (D 1940, i prem. s tit. Kátinka, dramatizace P Kátinka); Evropská kantiléna (R 1945); Rukopis času (D 1945, prem. 1946); Penězokaz (D 1946, i prem.); Islandské dopisy (Rp 1948); Tvrď země (R b. d., New York 1954); Stín a jiné povídky (Lund 1957); – posmrtně: Bloudění v exilu (P, Lund 1958). – *Překlad*: V. Dudincev: Nejenom chlebem (úryvek, New York 1957). ■ SCĚNICKY. *Hra*: Deštník a jeho následky (1935, s H. Haasem); Život číslo 2 (New York 1954). ■

LITERATURA: sb. Z. N. – spisovatel, básník, dramatik, legionář a diplomat (New York b. d., 1958, ed. I. Herben). ■ ● ref. Legionářské novely: K. Č. (Čapek), NL 13. 8. 1920 → O umění a kultuře, Od člověka k člověku (Dodatky) (1995); J. Kudela, LidN 14. 1. 1922 ●; ● ref. Primus Tropicus: Cassius (J. Kolman), LidN 1. 12. 1925; jk. (J. Kodíček), Tribuna 1. 12. 1925; H. Jelínek, Lumír 1925, s. 504; O. Š. M. (Štorch-Marien), RA 1, 1925/26, s. 64; E. Konrád, Cesta 8, 1925/26, s. 147 ●; ● ref. Západoindický deník: G. (F. Götz), NO 5. 12. 1929; K. Č. (Čapek), LidN 8. 2. 1930 → O umění a kultuře 3 (1986) ●; ● ref. New York: zamlženo: P. Kříčka, Panoráma 9, 1931/32, s. 176; A. Pelantová, RA 7, 1931/32, s. 323; J. Vodák, Čes. slovo 28. 5. 1932; AMP. (A. M. Píša), PL 24. 6. 1932; A. N. (Novák), LidN 26. 6. 1932; K. Sezima, Lu-

mír 59, 1932/33, s. 285 → Mláží (1936); M. Kopal, Nové Čechy 17, 1934/35, s. 220 ●; ● ref. Na západ od Pannonie: J. Hora, LitN 7, 1934/35, č. 15; F. X. Šalda, ŠZáp 7, 1934/35, s. 340; G. (F. Götz), NO 19. 5. 1935; A. N. (Novák), LidN 8. 7. 1935; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1935, s. 282; A. M. Píša, Čin 1935, s. 248; K. Sezima, Lumír 62, 1935/36, s. 55 → Mláží (1936) ●; Č. J. (Jeřábek): ref. Deštník a jeho následky, LidN 9. 1. 1935; ne (A. Novák): Vyznamenání (medailon k udělení st. ceny), LidN 27. 10. 1935; pe. (P. Eisner): ref. Západoindický deník (o vyd. 1929), LitN 8, 1935/36, č. 6; K. Sezima: ref. Kátinka, Lumír 62, 1935/36, s. 478; ● ref. Zač lidský život: -es- (E. Synek), Telegraf 24. 10. 1936; AMP. (A. M. Píša), PL 25. 10. 1936; jt. (J. Seifert), Ranní noviny 27. 10. 1936; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 115; V. T. (Tille), LitN 9, 1936/37, č. 4 ●; ● ref. Vějíř z poledníků: K. Sezima, Lumír 63, 1936/37, s. 540; G. (F. Götz), NO 31. 1. 1937; AMP. (A. M. Píša), PL 25. 3. 1937; F. V. (Křelina), Venkov 30. 9. 1937; O. K. (Králík), LUK 1937, s. 71 ●; ● ref. Most: H. Jelínek, Lumír 64, 1937/38, s. 164; kd (E. Konrád), LidN 18. 1. 1938; rb. (O. Srbová), Ranní noviny 18. 1. 1938; A. M. Brousil, Venkov 18. 1. 1938 ●; ● ref. Dopisy ze Senegambie: B. Jedlička, LidN 28. 2. 1938; vbk. (V. Běhounek), PL 9. 3. 1938 ●; ● ref. Ďábel mluví španělsky: B. Jedlička, LidN 4. 12. 1939; K. Polák, KM 1939, s. 455; F. Götz, Čteme 2, 1939/40, s. 58; J. B. Č. (Čapek), Naše doba 47, 1939/40, s. 564; drb. (J. Borecký), Zvon 40, 1939/40, s. 209; J. Knap, Venkov 6. 2. 1940; S. Braito, Výhledy 1940, s. 302; Jhl (L. Jehlička), Řád 1940, s. 104; S., LitN 1940, s. 92 ●; F. Tetauer in sb. České umění dramatické (1941, s. 350, hlavně o D Zač lidský život); ● ref. Balada o Kátince (Kátinka): kd (E. Konrád), LidN 9. 3. 1940; amp. (A. M. Píša), Nár. práce 9. 3. 1940; M. Rutte, NL 9. 3. 1940; Č. (V. Červinka), Zvon 40, 1939/40, s. 463; J. Kopecký, Studentský časopis 19, 1939/40, s. 246; J. Rey, Řád 1940, s. 164 ●; an.: Diplomat učí spisovatele (rozhovor), Kulturní politika 1, 1945/46, č. 2; ● ref. Rukopis času: A. M. Brousil, Zeměd. noviny 17. 1. 1946; J. H. (Hájek), RP 17. 1. 1946; J. Kárnet, Mladá fronta 17. 1. 1946; O. S. (Srbová), Práce 17. 1. 1946; jtg. (J. Träger), Svob. slovo 18. 1. 1946 ●; ● ref. Penězokaz: A. M. Píša, Nár. divadlo 21, 1945/46, s. 9; O. S. (Srbová), Práce 14. 4. 1946; kd (E. Konrád), Svob. noviny 16. 4. 1946; K. P. (Polák), PL 16. 4. 1946; sjc. (J. Sajic), LD 16. 4. 1946; jtg. (J. Träger), Svob. slovo 16. 4. 1946; J. H. (Hájek), RP 17. 4. 1946 ●; ● ref. Evropská kantiléna: V. Běhounek, Kulturní politika 2, 1946/47, č. 31; jšk. (J. Š. Kvapil), Naše doba 53, 1946/47, s. 325 ●; (b) (V. Běhounek): ref. Islandské dopisy, Práce 19. 9. 1948; B. Houdková: Z. N., Knihy a čtenáři 1948, s. 5; an.: ref. Život číslo 2, Sklizeň (Hamburk) 1954, č. 6; ● nekrology: an., Svědectví 1, 1956/57, č. 3–4, s. 245; an., Hlas exilu (Mnichov) 1957, č. 8; an., Bohemia (Mnichov) 1957, č. 72; an., Sklizeň (Hamburk) 1957, č. 7; P. Den, tamtéž: -er. (J. Dresler), Čes. slovo (Mnichov) 1957, č. 8; J. Tumlíř, Českosl. přehled (New York) 1957, č. 7–8; V. Vaněk, Sklizeň (Hamburk)

1957, č. 8 ●; E. Westh Neuhard in Z. N.: Stín a jiné povídky (1957); J. Pražák: ref. Stín..., NŽ (Řím) 1958, s. 139; F. Peroutka in Z. N.: Bloudění v exilu (1958); J. Jíra: ref. Stín a jiné povídky, Bloudění v exilu, Sklizeň svobodné tvorby (Norman) 1957, sv. 3–4, s. 85; ar. (J. Pejskar): k 75. výr. narození, Čes. slovo (Mnichov) 1969, č. 3; J. Opelík in Z. N.: New York: zamlženo (1969); J. Bouček: k 80. výr. narození, Proměny (New York) 1974, č. 2; J. K. (Kovtun): ref. Dábel mluví španělsky, Svědectví 13, 1975/76, č. 50, s. 363; E. Hostovský: Výpravy za Bohem (nepublik. nekrolog z 1957), Proměny (New York) 1984, č. 4; -kh- (K. Hrubý): 30. výročí smrti, tamtéž, 1987, č. 4; J. Pecháček: Legionář, spisovatel a diplomat, Nár. osvobození 1993, č. 23; F. Peroutka: Světobčan se vrací navždy, Telegraf 14. 6. 1993; L. Rakušanová: Za spisovatelem Z. N., Česko-bavorské výhledy 1993, č. 18; ● k 100. výr. narození: A. Měšťan, Denní Telegraf 19. 2. 1994; (zh) (Z. Heřman), Svob. slovo 19. 2. 1994; M. Ivanov, LD 21. 2. 1994 ●; J. Dvořák: Hledání a prostor – hledání prostoru, sb. O Karlu Poláčkovi a jiných (1995); V. Papoušek: N. „manhattanské“ prózy, ČLit 1997, s. 391.

jo

Jan Neplach

* 23. 2. 1322 *Hořiněves* (u Dvora Králové)
† pravděpodobně 16. 9. 1371 *Opatovice nad Labem*

Latinský kronikář.

Od 1328 navštěvoval školu při benediktinském klášteře v Opatovicích n. Lab., 1332 zde byl přijat do řádu, 1334 složil řeholní sliby. 1340 byl opatem Hroznotou vyslán na studia do Bologne (není známo, kdy se vrátil). 1348 se stal opatem svého klášteře. 1353 byl poslán Karlem IV. do Avignonu s královým osobním pozdravem nově zvolenému papeži Inocenci VI. 1354 doprovázel Karla IV. na cestě do Francie. 1365 se snad účastnil výpravy do Avignonu a Arles, kde byl Karel IV. korunován na krále arelatského. T. r. byl v průvodu arcibiskupa J. Očka z Vlašimě při jeho návštěvě Řezna.

V letech 1355–62 napsal N. spisek *Summula chronicae tam Romanae quam Bohemicae* (Krátká kronika římská a česká). Není vyloučeno, že vznikl z podnětu Karla IV., autor sám však uvádí jen to, že se práce na něm podjal na výzvu svých klášterních spolubratří. N. záměrem bylo podat přehled českých dějin v širším evropském rámci (jak se o to v téže době po-

kusil na králův popud italský minorita Giovanni Marignola). Opíral se o známou kroniku papežů a císařů Martina Polona; údaje, které odtud, nedbaje věcné přesnosti, přejímal, doplnil kompilací zpráv z Kosmy a jeho prvních i druhých pokračovatelů, z různých análů, z legend, z dnes neznámých zápisů opatovického klášteře a z Dalimila. Po dokončení spisku N. doplnil záznamy od 1347 a pokračoval v psaní až do 1365; dva listy, které obsahovaly záznamy z těchto let (o nichž psal pravděpodobně samostatněji, protože z vlastní zkušenosti), jsou bohužel z rukopisu ztraceny (dochoval se v něm jen popis cesty Karla IV. do Avignonu 1365).

EDICE: in *Scriptores rerum Austriacarum* 2 (Videň 1723, ed. H. Pez); in *Monumenta Bohemiae historica* 4 (1779, ed. G. Dobner podle textové úpravy A. V. Vokouna); in FRB 3 (1882, ed. J. Emler). – *Překlady do češtiny*: in Čtení o Karlu IV. a jeho době (1958, ed. a přel. F. Heřmanský; ukázka); in ant. *Kroniky doby Karla IV.* (1987, přel. J. Zachová). ■

LITERATURA: G. Dobner in *Monumenta Bohemiae historica* 4 (1779); F. Palacký in *Würdigung der alten böhmischen Geschichtsschreiber* (1830); J. Emler in FRB 3 (1882); F. Menčík: Kdy zemřel Neplach, *Sborník historický* 1, 1883, s. 200; J. Teige: *Chronicon Opatoviense secundum, Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung* (Štýrský Hradec, Kolín n. R.) 6, 1885, s. 450; M. Jeřábek: *Kronika Neplachova, ČČM* 1902, s. 496 + *Rozbor kroniky Dalimilovy, ČČH* 1904, s. 59 a pokrač.; E. Nohejlová in *Příběhy klášteře opatovického* (1925); J. Šusta in *Karel IV. Za císařskou korunou* (1948); F. Kutnar in *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví* 1 (1973); J. Spěvák in *Karel IV.* (1979); in ant. *Kroniky z doby Karla IV.* (1987).

jk

Neruda

1906

Humoristický a satirický ilustrovaný časopis, vycházející posléze pod titulem *Nový Neruda*.

Podtitul: Humoristicko-satirický týdeník. – *Redaktor*: F. P. Vožický. – *Vydavatel*: L. Grund (Neruda), F. P. Vožický (Nový Neruda); Praha. – *Periodicita*: týdeník; Neruda – 12 čísel (dvojčísla 8–9, 11–12) od února do května 1906, Nový Neruda – 26 čísel od května do listopadu 1906.

N. vystoupil se snahou o „zachování a oživení českého humoru“, chtěl se prosadit (proti po-

dobně zaměřeným německým listům) jako humoristický časopis pro širokou veřejnost především v hostincích a kavárnách, stálý okruh čtenářů hledal i v domácích. Po marných pokusech rozšířit okruh předplatitelů (pomocí propagačních příloh s anketami a upozorněními na svou původnost a zejména českost) přestal v květnu 1906 vycházet. F. P. Vožický však v podobných intencích a s obdobným okruhem příspěvatelů bezprostředně pokračoval vydáváním týdeníku *Nový Neruda*, který na původní časopis navázal i formálně, stejným rozsahem, grafickou podobou a podílem obrazové složky. Udržel jej však pouze do listopadu t. r., kdy přepustil místo satiricky vyhraněnějšímu týdeníku *Svítilna*, na jehož vznik ještě upozornil. – K tvorbě *J. Nerudy* se později přihlásil ještě týdeník *N.*, který od 1911 do úředního zastavení v srpnu 1914 vydával T. Bartošek a redigoval J. Myslík a který byl vlastně orgánem sdružení *Volná myšlenka* věnujícím pozornost (s protiklerikálními výpady) nejrůznějším aspektům společenského života; příležitostné beletristické pasáže představovaly především verše J. S. Machara, o literatuře sem převážně psala L. B. Nováková.

S orientací na široký okruh čtenářů souvise-la snaha *N.* pobavit všeobecně dostupným humorem v lidovém (městském) tónu, s občas-ným satirickým výpadem. Příspěvky se zaměřovaly především na všední situace, v pestrém záběru tematizovaly rozmanité aspekty společenského, rodinného a milostného života a lidských činností (z prostředí řemesel, škol, kaváren, kasáren, úřadů apod.), zábav a kratochvílí, všímaly si uměleckého a redaktorského dění i (kriticky) dobového politikaření a vlastenčení. – Nejrozsáhlejším prozaickým textem v *N.* byla *Vožického* humoreska *Meliorace*, tištěná na pokračování (další texty publikoval i pod pseud. *Satyr* a *V. Gip*); autorem parodických historek o postavách umělecké Prahy byl zejména V. Habada; vedle J. Haška psali humoristické črty a drobnokresby O. Černý, V. David (pseud. *Kar. Mars*, *Karo Mars*), P. Fingal (pseud. *J. Konrád*), P. F. Malý, F. Michl aj. Epigramy, veršovanými anekdotami, kuplety, drobnými vtipy, hádankami apod. často využívajícími situační komiky či jazykové hry (i v rubrice *Lidový humor* a v tematických celcích věnovaných ženám a ženění, dětskému humoru, divadelnímu zákulisí, hálkovským a jarním parafrázím apod.) přispívali O. Černý

(šifry O. Č., oč., -oč.), V. Habada (pseud. *Vojta*), I. Krahulík (šifra *Kouk.*), K. L. Kukla (šifra *K-a*), P. F. Malý (šifry *F. M.*, *P. M.*), J. Matějka (pseud. *L'Ettranger*), L. Sehnal (šifry *Shnl.*, *Schnl.*), J. E. Šlechta, F. P. Vožický (pseud. *Satyr*, šifra *-tyr.*) a další autoři pod četnými šiframi. – V *Novém N.* byl prostor věnovaný próze poněkud rozšířen, nepatrně zesílila satiričnost příspěvků odrážejících politické dění. Humoresky zde ponejvíce tiskl F. P. Vožický (i pseud. *L. Gip* a *Satyr*), včetně dalších pokračování *Meliorace*; J. Hašek opět uvedl několik povídek; J. Havlíček (i šifry *H. J.*, *I. H.*, *J. H.*) tiskl humoresky o panu *Bambulovi*; P. F. Malý (podp. *F. P. Malý*) satirické bajky; V. Habada (i šifra *V. H.*) *Vzpomínky na Šamberka*; mystifikačním laděním se opět vyznačovaly příspěvky J. Matějky (pseud. *L'Ettranger*), doprovázené pseudopolemikami; prozaickými texty se dále představili O. Černý, F. S. Jaroš, J. Lada (pseud. *J. L. Ballada*), B. Ludvík, J. Mach (pseud. *V. Klement*), G. R. Opočenský (šifra *G. R. O.*), T. Řibríd (i šifra *Th. Ř.*), L. Sehnal, A. B. Šťastný, K. Vika aj. Uvedena byla také aktovka J. Havlíčka. Veršované texty, říkanky, anekdoty a aforismy (střídavě a nepravidelně též v rubrikách *Lidový humor* a *Humor z dětského pokoje*) psali V. Bayer, O. Černý (šifry *O. Č.*, *Oč.*, *oč.*), J. Hašek, I. Krahulík (šifra *Kouk.*), J. Lada (pseud. *J. L. Ballada*), J. V. Šimák (pseud. *J. Škvor*), J. Šváb-Malostranský, F. P. Vožický (pseud. *Satyr*) aj.; častější byly parodie stylu známých literátů a klasických divadelních postav, na satirické časovosti se zaměřovali především L. Sehnal (i šifry *Shnl.*, *Shnl.*) v seriálu *Zlozvuky* a P. F. Malý (i pseud. *F. P. Rézon*, *P. F. Rézon*, šifra *F. M.*). Četné prozaické a veršované příspěvky byly podepsány jmény I. Höffer, P. Jantar, M. Šchofer-Lápa (často jen *Lápa*) aj., též šiframi. Kreslenými anekdotami (většinou s textovým doprovodem) do *Nerudy* a *Nového Nerudy* přispívali J. Lada (i pseud. *J. L. Ballada*), F. K. Loukotka, P. F. Malý, J. Čejka, F. H. Hérink, J. Kubín aj.

LITERATURA: F. G.: O českém humoru, *Občanské listy* 9. 6. 1906.

lm

Jan Neruda

* 9. 7. 1834 Praha

† 22. 8. 1891 Praha

Vůdčí osobnost generace májovců; básník, autor zpovědní lyriky směle odhalující vlastní nitro a zasazující svůj život do rámce osudů národa a lidstva, v epice využívající podnětů folkloru a náboženského mýtu k postižení sociální a lidské situace soudobého člověka; prozaik sblížující literaturu s publicistikou a oživující humorné i groteskně tragické postavy všedního života, tvůrce českého fejetonu založeného na zachycení proměnlivé tváře domácí i cizí každodennosti, méně výrazný dramatik; literární a divadelní kritik zprvu prosazující zájem o sociální a psychologickou problematiku zřivotnění literatury, později usilující o rovnováhu jejího novátorství s širokou sdělností.

Narodil se v manželství vysloužilého dělostřelce, domovníka, kantýnského a později trafikanta Antonína N. a jeho druhé ženy Barbory v bývalých Újezdských kasárnách na rozhraní Malé Strany a Smíchova. Rok po N. narození koupila matka dům v Zásmukách, v němž patrně (podle narážek v díle) N. strávil část svého raného dětství. Teprve 1838 dostal N. otec povolení k pobytu v Praze, kde si otevřel krámk a od 1841 jako vysloužilce trafikou v Ostruhové (nyní Nerudově) ul. (nejprve v domě U dvou slunců, 1859–69 v domě U tří černých orlů). 1841 začal N. navštěvovat metropolitní školu u Sv. Víta na Hradčanech, 1842–46 byl žákem německé hlavní školy na Malé Straně, od 1846 studoval na malostranském gymnáziu, odkud 1851 přešel na Akademické gymnázium (mat. 1853). Tam se stýkal s V. Hálkem, F. Schulzem, tehdy vzniklo i jeho přátelství s předčasně (1851) zemřelým A. Tollmanem, jehož památce věnoval svou básnickou prvotinu. Původně matka projevila přání, aby šel na kněze, do noviciátu premonstrátského kláštera však nebyl přijat. Zapsal se na právnickou fakultu, odkud po třech semestrech (1855) přestoupil na filoz. fakultu, kde pobyl rovněž tři semestry a současně působil jako furýr a pak účetní v armádě (1854–55). Studií 1857 zanechal a od října učil češtinu a němčinu na ústavu Wotzelově a přednášel též v Jednotě katol. tovaryšů (do 1858), 1858 se stal suplentem češtiny na německé vyšší reálce (mezi jeho žáky byl i J. Arbes). Asi 1856 vstoupil do redakce německého liberálního pražského deníku Tagesbote aus Böhmen (redakci opustil, protože nesouhlasil s připra-

vovaným článkem J. Fejfalika, který v něm vyslovil pochybnosti o pravosti RKZ). Spolupracoval též s dalším německým listem Prager Morgenpost a od 1859 též se zábavným časopisem Obrazy života (1860 v něm působil jako redaktor). Na podzim 1860 vstoupil do redakce českého deníku Čas, vydávaného A. Krásou. 1862 však pro neshody s politickým zaměřením listu spolu s redaktory K. Sladkovským, V. Vávrou ad. Čas opustil a stal se členem redakce deníku Hlas orientovaného demokraticky a federalisticky. Když se 1865 Hlas sloučil s Nár. listy vydávanými J. Grégrem, N. se v nich stal fejetonistou, literárním a divadelním kritikem. V redakci tohoto deníku, jenž se stal orgánem liberálního mladočeského křídla české politiky, setrval až do své smrti. Vedle své činnosti novinářské redigoval 1863–64 zábavný časopis Rodinná kronika, v němž usiloval, též prostřednictvím ukázek z evropského kulturního dění, o vymanění českého čtenářstva z vlivu něm. zábavných časopisů rodinného typu. Krátké trvání měla spolupráce s V. Hálkem, nejprve 1865–66 v Květech a 1873 v Lumíru, 1869–74 N. ještě anonymně redigoval krejčovský časopis Zlaté dno. – Manželstvím nedovršeny zůstaly N. milostné vztahy. Nejdříve kvůli nezajištěné existenci ztroskotala desetiletá známost s dcerou komorníka generála řádu křižovníků s červenou hvězdou A. Holinovou, v jejímž rodinném prostředí se N. seznámil s B. Němcovou a K. J. Erbenem; pod tlakem konvence i intrik zůstalo nenaplněno citové souznění se spisovatelkou K. Světlou, jež však vyvolalo zlom v básníkově dosavadním bohémském životě (byl mj. výtečným tanečníkem a s K. Linkem a F. Hellerem vytvořil společenský tanec čes. beseda) a vedlo definitivně k rozchodu s A. Holinovou; rozvíjející se vztah k dceři továrníka ze Dvora Král. T. M. Machákové přerušila její smrt; citové vzplanutí v 70. letech k dceři správce statku ve Vlachové Březi A. Tiché nechal sám N. vyznít do prázdna kvůli věkovému rozdílu (byla o 22 let mladší); předčasně zemřela 1882 i herečka E. Bekovská, jež soudě podle korespondence vstoupila do N. života na konci 70. let, a vztah k mladičce B. Vlachové, dceři pražského brašnáře, byl už jen pozdní epizodou v životě osamělého básníka. Po matčině smrti (1869) opustil Malou Stranu (1870) a bydlel nejprve v podnájmu a pak v samostatném bytě u přítele, operního pěvce J. Lva v Konviktské ul. a 1883 přesídlil

do Vladislavovy ul., kde žil až do smrti. Lék na osobní zklamání hledal N. též v cestování: 1863 podnikl cestu do Paříže a spojil ji se studiem estetiky v Mnichově. V Paříži došlo k setkání s J. V. Fričem, tehdy vůdčí intelektuální osobností českého exilu, s nímž byl N. již předtím v písemném styku; politickým pozadím setkání byla koordinace Fričovy zahraniční činnosti s demokratickými snahami domácími. 1868 podnikl N. cestu na rakouský jih do Přímoří, Benátek a Terstu, 1869 navštívil Uhry, 1870 se vydal s podporou a v doprovodu pražského sládky E. Kittla (otce zpěvačky E. Destinové) na svou největší zahraniční cestu přes Balkán do Turecka, Palestiny a Egypta a zpět přes Itálii. Naposledy podnikl 1875 výlet do severního Německa a na Helgoland. Jako novinář pobýval od počátku 60. let několikrát ve Vídni jako zpravodaj z říšské rady a zejména ze Světové výstavy 1873. – Na počátku 70. let v souvislosti s podezřívavostí vyvolanou staročechy po odhalení konfidentské činnosti K. Sabiny (členem čestného soudu nad ním byl i N.) byla rozpoutána v deníku Pokrok proti N. kampaň, v níž byl obviněn ze spoluúčasti na pamfletu Intimní dopisy z Prahy, otiskovaném ve vídeňském časopisu Montagsrevue a sarkasticky komentujícím českou společnost (autorem pamfletu byl N. přítel V. K. Šembera). N. podal na redakci Pokroku žalobu; celá aféra byla nakonec smírně uzavřena a básníkovi se dostalo satisfakce. Zvláště v 60. a 70. letech vyvíjel N. i bohatou činnost spolkovou, a to v Umělecké besedě, ve Výboru pro vybudování Nár. divadla a ve spolku volnomyšlenkářů. Značnou iniciativu prokázal při zakládání Spolku čes. žurnalistů (1877 místopředseda, 1879 předseda). – Od 1880, kdy onemocněl při letním pobytu ve Vlachově Březí zánětem žil, byl až do své smrti pronásledován řadou chorob (vředové onemocnění léčené operativně, opakované záněty spojivek, ischias apod.), 1888 utrpěl na procházce zlomeninu nohy, která omezila jeho možnost pohybu (vycházel v doprovodu posluhy). Zemřel na zánět pobřišnice vyvolaný rakovinovým onemocněním střev. Pohřeb na Vyšehradském hřbitově se stal společenskou událostí a manifestací národního citění.

N. je vůdčím reprezentantem generace, jež se na jaře 1858 v almanachu Máj hromadně přihlásila k odkazu K. H. Máchy. V kritických polemikách i v pamfletické básni *U nás* N. účinně prosazoval proti konzervativním silám

její novou tvorbu vycházející z kontaktů se soudobou světovou literaturou a rozšiřující pohled na společnost o nové sociální skutečnosti nazírané plebejským pohledem zdola a podávané s osobní citovou účastí. V prvotině *Hřbitovní kvítí* se toto nové vidění promítlo do negujícího gesta máchovské rozervanosti. Její heinovsky sarkastický postoj, posměšně glosující neplodnost konvenční poezie, vyvolal odpor konzervativců (J. Malý, V. Štulc), nevzbudil však nadšení ani u B. Němcové, F. Palackého a J. V. Friče. V *Knize veršů*, představující výběr z N. více než desetileté tvůrčí aktivity a skládající se ze tří částí, z knihy výpravné, lyrické a veršů časových, byla dosavadní poetika pochmurného rozervanectví postupně překonávána folklorní inspirací patrnou v sociálně laděných baladách oproštěných od erbenovské osudovosti, převážně cyklicky členěnou lyrikou otevřených vyznání i citově vřelými projevy básníkovy zájmu o úděl národa. Ve druhém vydání sbírky k tomu přibýly i verše trpké, leč mužné životní bilance. Život národního celku stojí též v pozadí vesmírně orientovaných *Písní kosmických*. V nich N. především směřoval k posílení duchovních snah o vnitřní přerod národa z patriarchální pospolitosti v moderní společnost. Svou koncepci založil na protikladu naivně antropomorfizujícího pohledu na vesmírné dění a poznatků soudobé vědy. Usiloval přitom o vyrovnání kontrastů, o spojení citovosti s rozumovým poznáním v ucelené pojetí člověka jako nepatrné, své omezenosti si vědomé, leč nerezignující a o svou existenci zápasící součásti kosmického dění. V *Baladách a romancích* pokračoval N. ve snaze vyslovit novodobý humanitní mýtus prodchnutý individualitou českého ducha. V epicky laděných básních konfrontoval lidově ztvárněné prastaré mýty s novodobými ideály lidské svobody a volnosti. Poslední, nedokončený stupeň na této cestě k humanitnímu sebeuvědomění národa a k vyjádření lidského významu češství vytvořily *Zpěvy páteční*. Biblické motivy transponované do obecné, všelidské podoby křesťanského mýtu tu vyústily ve vizi vzkříšení, k němuž vyzývá národ novodobá epocha demokratických revolucí. Protějškem monumentalizujících sbírek je soubor veršů *Prosté motivy*, v nichž N. vyslovil intimní prožitky básnického subjektu. Předmětný svět se v nich stal zrcadlem niterných stavů i výrazem krajinných přírodních dojmů. Za N. života nevyšla *Knih*

epigramů, v níž sevřenou formou glosoval morální, politické i obecně lidské rysy soudobého života s chápavým humorem i ironickou kritičností. Sblížení N. prózy s publicistikou znamenalo rozšíření tematického spektra dosavadní literatury a její obohacení o konkrétní sociální zkušenost. Příval životní empirie v povídkovém souboru *Arabesky* se projevil zvýšeným zájmem o lidskou psychiku v kresbě drobných lidí, často i sociálních vyděděnců (*Byl darebákem*); jejich osud autor nazřel s humorem, v prvotní fázi tvorby přecházejícím v ironii a sarkasmus, a vyjádřil stylem směřujícím k aforistické reflexivnosti. Vidění světa z pohledu „ošumělé existence“ se uplatnilo též v sociálních fejetonistických „studiiích“, objevujících čtenáři odvrácenou stranu městského života. Pokračovalo pak v obsáhlé črtě *Trhani* zachycující s chápavým humorem a s jistou dávkou sentimentu životní prostředí a úděl dělníků na stavbě železnice. Od vyhraněné sociální charakteristiky postav i prostředí se N. próza zaměřila na výjevy ze života (zvláště výrazně v črtách z cesty na Blízký východ a do Itálie *Různí lidé*) a na drobné útvary (aforismus, povídka, fejeton, nakonec i epigram); jejich kombinace ve větší skladebné celky umožnila vyvolat ve čtenáři prožitek plynulého toku života, v němž se v rozmanitosti jevů zrcadlí různé stránky lidské subjektivity. Ve vrcholném N. prozaickém díle, *Povídkách malostranských*, pak napětí mezi idyličností starosvětských zákoutí a malostí životních obzorů, věznicích člověka ve spleti předsudků a konvencí, vedlo k překonání mezi žánrového realismu a otevřelo cestu k moderní povídce, problematizující důvěru realistů v jednoznačnost poznávané skutečnosti. Glosování různých stránek dobového společenského života se N. od počátku své novinářské činnosti věnoval ve svých fejetonech. V jeho umělecké publicistice mají zvláště významné postavení fejetony cestopisné. V centru jeho pozornosti byl především městský svět. Jiný tematický okruh představují tzv. „studie“ pojednávající lehkým, „pikantním“ stylem o různých oblastech lidské praxe. Postupem doby nabyly převahy polytematické causerie umožňující pružně reagovat na životní pohyb. V dobách svých literárních začátků byl N. více než jako básník a prozaik znám svými dramatickými pracemi, především veselohrami. Pokus o tragédii ztroskotal na dramaturgických nedostatcích i na zákulisních

intrikách, které vedly k neúspěchu u publika i kritiky a které básníka spolu s jeho silnou sebekritičností dramatické tvorbě vzdálily. Osobitou součástí N. publicistiky tvořila kritika literární, hudební, výtvarná a zejména divadelní. Ve všech těchto sférách N. usiloval o demokratizaci českého umění, o zvyšování jeho úrovně i o těsné svazky s kulturou světovou. Kritika se tak měla stát svébytnou součástí národního života. Směr tvorby májovské generace udaly rané programové stati *Nyní a Škodlivé směry* z *Obrazů života*. N. v nich polemicky reagoval na odpor konzervativců (J. Malý aj.) vůči novým snahám prosazujícím spojení literatury s aktuálním společenským děním (též ve svazku s žurnalistikou) a s psychologii soudobého člověka a překonávajícím tradiční pojetí literatury založené na folklorních ohlasech. V podobném duchu polemizoval i s úzkoprsými odpůrci soudobého francouzského dramatu. Ve sporech o národní či světovou orientaci literatury zaujímal střízlivý postoj zavrhující národní uzavřenost a oceňující umělecký přínos lumírovců. Postupem času z obav z upřílišněné výlučnosti umění se přiklonil k tvorbě zaměřené na lidového čtenáře a na její národní a demokratický ráz.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Anonym druhý, Ant. Barborka, Antonín Barborka, Bartoš písař, Cikán, Hovora, Janko, Janko Hovora, Josef Vorel, Prokop Zápolský; -a, J. N., Jan N., P. Z., Δ, štírek. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: *Besedník* (1862); *Čas* (1860–61); *Čech* (1864–65); *Čes. Thalia* (1868); *Čes. včela* (1877); *Českomor. pokladnice* (1857–64); *Čes. obzor literární* (1867); *Dalibor* (1858–59); *Erinnerungen* (1857–58); *Hlas* (1862–65); *Hlasy z vysokých škol* (1883); *Humorist. listy* (1858–63, 1873–91, – posmrtně 1892; 1860 D Merenda nestřídmych, 1873–91 podobizny); *Jevišťe* (1885); *Kalendář Humorist. listů* (1859, 1880–90); *alm. Krakonoš* (1860); *Květy* (1865–70); *Květy* (1879–87); *La voix libre de Bohême* (Ženeva 1861); *Lada* (1889); *Lípa českomoravská* na rok 1863; *Lit. listy* (1865); *Lumír* (1854–65; 1854 básnický debut balada *Oběšenec*); *Lumír* (1873–90); *alm. Máj 1–3* (1858, 1859, 1860; 1860 i D *Žena miluje srdnatost*); *Messenger de Bohême*; sb. *Na památku K. Havlíčka a slavnosti borovské* (1862); *alm. Národ sobě* (1880); *Nár. listy* (1865–91); *Našinec* (Chicago 1884); *alm. Nová růže stolistá* (1861); *Obrazy života* (1858–61); *Osvěta* (1871–90); *Paleček* (1876–87); *Památní lístek k slavnosti ve prospěch Spolku čes. spisovatelů beletristů Máj* (1890); *Památník na oslavu čtyřicetiletého jubilea plesu Nár. besedy* (1888); *Památník Podřípského Sokola v Roudnici* (1883); *Plzeňské listy* (1864); *Podřípan* (Roudnice n. Lab. 1876, 1884); *Pomněnky*

Neruda

na slavnost padesátiletého trvání pražského konzervatoria (1858); Posel z Prahy (1860); alm. Práce (1870); Prager Morgenpost (1859); Rodinná kronika (1862–65); Ruch (1883); alm. Růže (1860); Slavnostní list k odhalení pomníku J. Baráka (1885); Šípy (1888); Šotek (1880); Švanda dudák (1882–87); Tagesbote aus Böhmen (1856–59); sb. Vánoční album (1883); Zlatá Praha (1884–88). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hřbitovní kvítí (BB 1858); U nás (B 1859, an.); Ženich z hladu (D 1859, i prem.); Prodaná láska (D 1859, i prem.); Francesca di Rimini (D 1860, i prem.); Já to nejsem (D 1863); Arabesky (PP 1864, rozšíř. vyd. 1880); Pařížské obrázky (FF 1864); Knihy veršů (BB 1868, rozšíř. vyd. 1873); Pro strach židovský (pamflet 1870, an.); Různí lidé (PP 1871); Obrazy z ciziny (FF 1872); Studie, krátké a kratší 1, 2 (FF 1876); Žerty, hravé i dravé (FF 1877); Menší cesty (FF 1877); Povídky malostranské (PP 1878); Písň kosmické (BB 1878); Šílení v klášteřích (úvaha, 1879); Balady a romance (BB 1883); Prosté motivy (BB 1883); Báby i baby (FF 1886); Trhani (P 1888); – posmrtně: Zpěvy páteční (BB 1896, ed. J. Vrchlický); Sešit veršů lyrických z pozůstalosti (1937, ed. M. Novotný); Druhý sešit veršů z pozůstalosti (1944, spr. 1951, ed. M. Novotný); Kniha epigramů (jako ucelená sb. poprvé in Básně 2, 1956, ed. F. Vodička). – *Překlady*: J. Rosen (N. Duffek): Jací jsou ti naši muži (1878, s J. Arbesem, an.). – *Výbory*: Výbor z poezie (1902, ed. F. V. Krejčí); Výbor z prózy (1902, ed. J. Kabelík); Vybrané básně (1902, ed. an.); Vybrané povídky (1902, ed. an.); Lví stopou (1903, ed. K. V. Rais); Různá próza (1903, ed. an.); Nerudova čítanka (1909, ed. Z. Kobza); Nová žeň beletrie (1909, ed. L. Quis); Výbor z básní (1909, ed. A. Wenig); Hradčanské pověsti (1910, ed. F. Tichý); Tři povídky malostranské (1910, ed. A. Novák); J. N. Čech a člověk v jeho spisech (1911, ed. B. Vítěk); Výbor z prózy (1911, ed. A. Wenig); Zajatecká čítanka. J. N. (Kyjev 1917, ed. an.); K základům Národního divadla (1918, ed. A. Wenig); J. N. a S. Čech Sokolstvu (1920, ed. R. V. Novák); Nerudův večer (1920, ed. an.); Nerudův odkaz (1921, ed. G. Winter); Nerudovo dětství (1922, ed. V. F. Suk); Trhani a jiní chudáci (1923, ed. M. Novotný); Žerty hravé (1923, ed. V. F. Suk); Výbor z poezie (1934, ed. K. Polák); Básně (1939, ed. J. Seifert); Český Slavín (z podobizen, 1940, ed. F. Jungmann); Klasobraní z novoročních fejetonů (1940, ed. M. Novotný); Arabesky a studie (1941, ed. K. Polák); Loretánské zvonky a jiné básně (1941, ed. B. Beneš Buchlovan); N. o hudbě (1941, ed. P. Pražák); Veliké dílo J. N. (1941, ed. F. Sekanina); J. N., básník vzdoru a víry (Londýn 1941, ed. V. Fischl); Praha (z FF 1864–74, 1942, ed. K. Polák); Obrazky ze života pražského (1947, ed. M. Novotný); Doktor Kazisvět (1948, ed. J. Kadlec); O sobě, o jiných (1948, ed. M. Novotný); Jen dál! (1949, ed. V. Kovářik); Konečně lidmi (1949, ed. J. Novák); K českému Máji (1950, ed. K. Polák); O umění (1950, ed. F. Černý); O zlatém člověku (1950, ed. M. Novotný); Výbor z poezie (1950, ed. J. Štern); Feje-

tony (1951, ed. K. Polák); Výbor z díla (1951, ed. V. Kovářik); Za národ a lidstvo celé (1951, ed. M. Vančatová); Otci a matičce (1952, ed. J. Pfefferová); Rád bych byl při vás (1952, ed. M. Novotný); Básně (1956, ed. L. Fikar, dle edice F. Vodičky Básně, 1951); Úsměvy J. N. (1956, ed. J. Vaníček); Domov a svět (1957, ed. V. Kovářik); Jak se časopisy dělají (1959, ed. S. Budín); Obrazy života chudých a utiskovaných (1959, ed. J. Brambora); Výbor z básní (Řím 1960); O Slezsku (1961, ed. V. Fíček); Dětem (1963, ed. J. Štefánek a F. Vodička); Obrazky (1965, ed. F. Vodička); Všim jsem byl rád (1965, ed. V. Závada); Z myšlenkového odkazu J. N. (1966, ed. J. Špičák); Básně (1973, ed. F. Vodička, pod jm. M. Otruba); Necht' nový cíl dá nový den (1973, ed. J. Špičák); Binokl na očích, v ruce hůl (1974, ed. J. Šotola, pod jm. Z. Pešat); Kytka za kloboukem J. N. (1977, ed. V. Kovářik); Kniha veršů J. N. (1979, ed. V. Königsmark a R. Skřeček); Obrazy ze života (1981, ed. B. Svozil); Obrazky z domova i ciziny (1983, ed. B. Svozil); Satiry veršem i prózou (1984, ed. Š. Vlašín); Ve lví stopě (1984, ed. M. Pohorský); Zelená hvězda v zenitu (1984, ed. V. Binar); Co se v Praze všechno děje (1985, ed. Z. Ceplová). – *Souborná vydání*: Sebrané spisy J. N. (F. Topič, 1892–1904, 13 sv., ed. I. Herrmann); Sebrané spisy J. N. (F. Topič, 1907–15, 41 sv., ř. 1. 33 sv., ř. 2. Kritické spisy, 8 sv., ed. I. Herrmann, L. Quis, K. Rožek); Vybrané spisy 1–4 (F. Topič, 1921, ed. A. Novák); Dílo J. N. (Kvasnička a Hampl, 1923–26, 25 sv., nedokonč., ed. M. Novotný); Perly z díla J. N. (L. Mazáč, 1927, 10 sv., ed. Q. M. Vyskočil a V. Vitinger); Výbor z díla (J. Voves, 1941, 5 sv., ed. J. Šnobr); Vybrané práce (Čin 1941, 10 sv., ed. K. Polák, u 5. sv. zákaz distribuce); Spisy J. N. (SNKLHU a Českosl. spisovatel, 1950–76, 39 sv., různí ed.); Básně (Orbis, 1951, 1 sv., ed. F. Vodička, kritické vyd. v Nár. knihovně). ■ KORESPONDENCE: Dopisy 1 (A. Holinové z 1853 – 2. pol. 60. let, J. V. Fričovi z 1859–90, A. a E. Heydukovi z 1863–91, J. Gregrovi z 1865–91, L. Quisovi z 1875–90, A. Tiché-Práškové a její rodině z 1875–90; Spisy, sv. 37, 1963, ed. M. Novotný); Dopisy 2 (A. V. Šemberovi z 1864–82, V. K. Šemberovi z 1867–91, Z. Šemberové z 1872–91, F. Šemberové z 1882–86; Spisy, sv. 38, 1954, ed. J. Moravec); Dopisy 3 (různým adresátům z 1856–91 a dodatky k Dopisům 1 a 3; Spisy, sv. 39, 1965, ed. M. Novotný); Dopisy (dodatky různým adresátům z 1863–90; ed. A. Haman, 1976, in Aforismy a dodatky, Spisy, sv. 36); J. Wagner: Neznámá korespondence J. N. (různým adresátům z 1863–90, dopisy nezařazené do Dopisů 1–3), sb. Literární archiv 11–12, 1976–77 (1981). ■ REDIGOVAL *časopisy*: Obrazy života (1859, s J. R. Vilímkem, 1860), Humorist. listy (1862 č. 40–42 v době věznění J. R. Vilímkem), Rodinná kronika (říjen 1863 – září 1864), Květy (listopad 1865 až červen 1866, s V. Hálkem), Zlaté dno (1869–74, an.), Lumír (1873, č. 1–27, s V. Hálkem); *sborníky*: Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské (1862), Almanach na oslavu 25letého výročí Akademické-

ho čtenářského spolku pražského (1874, an., s jinými), *Národ sobě* (1880, s jinými), *Divadelní táčky* (1881); *knižnice*: *Poezie světová* (1871–85, s V. Hálkem, F. Schulzem), *Poetické besedy* (1883–90). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: *Kalendářik lidstva* (1877). ■

BIBLIOGRAFIE: B. Beneš Buchlovan: J. N. a česká bibliofilie, *Bibliofil* 1931, s. 139; J. Brambora: *Bibliografie života a díla J. N.*, *Čes. bibliofil* 1942, s. 74; J. Kuncová: *Praha v životě a díle J. N.* (1974); H. Šik, M. Laiske: *Literatura o J. N.* (1976). ■ **LITERATURA**: F. V. Krejčí: J. N. (1902); A. Pražák: J. N. (1902); J. Vrchlický: *O poezii J. N.* (1903); O. Sýkora: *Humor N. fejetonů* (1905); G. R. Opočenský: J. N. (b. d., 1908); L. Quis: J. N. (1908); J. Karásek: J. N. (1910); A. Novák: J. N. (1910); A. Čermáková-Sluková: *Karolina Světlá ve stycích s J. N.* (1912); J. Housa: *O J. N. protiklerikálním* (1914); J. Kudela, J. Kopta: J. N. (Kyjev 1917); V. F. Suk: *O J. N., jak žil, co vykonal a napsal* (1919); A. Novák: *Studie o J. N.* (1920) + J. N. (1921); J. Čeněk: *Za J. N.* (1923); F. Tichý: J. N. (1924); J. Vlček: *Z počátků naší poezie moderní* (1933) → *Z dějin české literatury* (1960); sb. *O J. N. (roč. Chudým dětem 1933, ed. H. Humlová; příspěv. mj. O. Fischer, P. Fraenkl, E. Heyduková, A. Novák, M. Novotný, K. Polák, A. Pražák, M. Rusínský, S. Souček, F. Strejček, F. Tichý, F. Žákavec)*; P. Fingal: *O láskách J. N.* (1934); P. Sula: J. N. (1934); sb. *Univerzita Karlova J. N.* (1934; příspěv. K. Domin, O. Fischer, M. Hýsek); A. Pražák: J. N. v Litomyšli (1937); K. Polák: *Národní myšlení Nerudovo* (1940); *Ročenka Klubu umělců na rok 1941* (přísp. L. Dostalová, A. Hofbauer, K. Horký, J. John, J. Kratochvíl, P. Kříčka, J. Kvapil, Vít. Novák, J. Obrovský, B. Půlpánová, V. Rabas, J. V. Sedlák, F. X. Svoboda, A. M. Tilschová, V. Vydra); K. Bodlák: *O J. N.* (1941); L. Páleníček: *N. a české divadlo* (1941); F. Sedláček: *In memoriam J. N.* (1941); K. Polák: *O umění J. N.* (1942); *Čes. bibliofil věnovaný J. N.* (1942, sv. 2, ed. K. Janský; příspěv. B. Beneš Buchlovan, J. Brambora, F. Halas, J. Hora, V. Jirátko, M. Novotný, K. Polák); S. Jandík: *Za nový řád* (1945); M. Pátek: *Básník a proletář J. N.* (1946); K. Polák: *N. Povídky malostranské* (1947); O. Audy, Z. Horal, F. V. Kříž: *J. N. v obrazech* (1951); *Život J. N.* 1–4 (1951, 1953, 1954, 1956, ed. M. Novotný); *Rok J. N. v datech, obrazech, zápisech a poznámkách* (1952, ed. M. Novotný); J. Arbes: *O J. N.* (1952, ed. K. Polák); F. Buriánek: *J. N. dnešku* (1955); K. Polák, M. Grygar: *J. N.* (1955); K. Štorkán: *Novinář J. N.* (1956); sb. *Konference o novinářském díle J. N.* (1959, rozmnož.; příspěv. S. Budín, F. Buriánek, M. Grygar, A. Haman, F. Jílek, V. Klimeš, K. Krejčí, F. Kubka, J. Moravec, J. Mukařovský, M. Pohorský, V. Stibořík); sb. *Z doby Nerudovy* (1959, ed. K. Krejčí; příspěv. F. Holec, K. Janský, V. Jílek, K. Krejčí, J. Moravec, M. Pišút, K. Polák, R. Pražák, F. Strejček, J. Thon, L. K. Žižka); V. Kovářik: *Mládí J. N.* (1959); S. Budín: *J. N. a jeho doba* (1960); A. V. Čičerin: *Nerudovskij etap v istorii kritičeskogo realizma* (Kyjev 1963); I. Pfaff: *J. N. a české*

demokratické hnutí v letech šedesátých (1963); O. Králík: *Křížovatky N. poezie* (1965); A. Haman: *Neruda prozaik* (1968); V. Kovářik: *N. cesta k pramenům dětství* (1971); A. P. Solovjeva: *J. N. i utvrzení realizma v české literatuře* (Moskva 1973, česky 1982 s tit. J. N. a konstituování realismu v české literatuře); V. Křivánek: *J. N.* (1983); V. Kovářik: *Daleká, široká pole* (1984); sb. *Malá knížka o Baladách a romancích* (1984, ed. J. Janáčková); J. Šfovíček: *J. N. a Liberec* (1984); sb. *J. N. 1991* (ed. V. Křivánek; příspěv. J. Bartůňková, A. Boháč, A. Haman, J. Hrabáková, L. Koubová, V. Křivánek, P. Kučera, E. Macháčková, D. Moldanová, J. Polák, A. Stejskalová, A. Stich, H. Šmahelová, V. Todorov, D. Tureček, Z. Urban, I. Vízdalová, D. Vlašínová, A. Zachová, M. Zelenka). ■ an.: ref. *Hřbitovní kvítí, Pražské noviny* 18. 12. 1857; K. (J. Malý): *Listy z Prahy a o Praze 2, Poutník od Otavy 1858, s. 249* (kritika U nás; k tomu polemika: K. S., tj. Sabina: *Literární obrazy, Obrazy života 1859, s. 32, 74*); ● ref. *Prodaná láska*: -g- (G. Pflieger), *Obrazy života 1859, s. 321*; R., *Pražské noviny* 27. 8. 1859; -a- (J. Barák, dub.), *Prager Morgenpost* 1. 9. 1859; -a- (P. Švanda), *Lumír 1859, s. 835* ●; ● ref. *Francesca di Rimini*: -x-, *Prager Morgenpost* 16. 1. 1860; !!, *Prager Zeitung* 17. 1. 1860; R., *Pražské noviny* 19. 1. 1860; -a- (P. Švanda), *Lumír 1860, s. 66*; G. P. (Pfleger), *Obrazy života 1860, s. 74* ●; ● ref. *Arabesky*: V. Kienberger, *Národ* 15. 12. 1863; -n- (V. Zelený, dub.), *Kritická příl. k NL 1864, s. 43* ●; K. (V. Kienberger): *Obrazy literární* 1. J. N., *Národ* 25., 26., 29. 6. a 5. 7. 1864; ● ref. *Pařížské obrázky*: an., *Rodinná kronika* 3, 1864/65, s. 155; -n- (V. Zelený, dub.), *Kritická příl. k NL 1864, s. 238* ●; E. Z. (K. Sabina): *J. N., Lada 1865, s. 57* → *O literatuře* (1953); ● ref. *Knihy veršů*: F. Schulz, *NL 12. a 13. 12. 1867*; V. Hálek, *Květy 1867, s. 211* → *O umění* (1954); K. Sabina, *Čes. obzor literární 1868, č. 1 a 2* ●; V. Hálek: *J. N., Květy 1868, s. 126* → *O umění* (1954); ● ref. *Různí lidé*: an., *Říp 1871, s. 2*; an., *Světlozor 1871, s. 560* ●; ● ref. *Obrazy z ciziny*: an., *Květy 1872, s. 103*; an., *Slovan 1872, s. 20*; an., *Čes. lev* 31. 3. 1872; VI., *Věstník bibliografický 4, 1872/73, s. 137*; K. T-n, *tamtéž, s. 246* ●; ● ref. *Knihy veršů* (2. vyd.): T. V. N., *Věstník bibliografický 4, 1872/73, s. 160*; F. Zákrejs, *Osvěta 1873, s. 235* ●; S. Heller: *J. N. a jeho fejetony, Lumír 1876, č. 214, 232, 249*; ● ref. *Studie, krátké a kratší* 1: F. Schulz, *NL 12. 4. 1876*; r. (J. Emler), *ČČM 1876, s. 553* ●; ● ref. *Žerty, hravé i dravé*: A. (J. Arbes), *NL 10. 5. 1877*; r., *Čes. včela 1877, s. 206*; O. Hostinský, *Osvěta 1877, s. 635* ●; ● ref. *Menší cesty*: R. (J. Emler), *ČČM 1877, s. 650*; G. E. (Eim), *NL 23. 9. 1877*; = (J. Arbes), *Lumír 1877, s. 447* ●; ● ref. *Povídky malostranské*: O. Mokřý, *Osvěta 1878, s. 788* (též ref. *Studie... 1, Žerty...*); A. V. S., *Koleda 1878, s. 423* ●; an. (J. Arbes): *J. N., Světlozor 1878, s. 525* → *O J. N.* (1952) a *Literaria* (1954) ●; ● ref. *Písňné kosmické*: J. Arbes, *Politik 2. 11. 1878* → *O J. N.* (1952); J. V. Sládek, *Lumír 1878, s. 480*; B. Čermák, *Čes. včela 1878, s. 335*; F. Schulz, *Osvěta 1878, s. 950*; H-a. (H. Babička), *Koleda 1879, s. 14* ●;

S. Heller: J. N., reformátor novověké české literatury, Velký slovenský kalendář na r. 1879, s. 86; K. H. Hürský (K. V. Rais): J. N., Posel z východních Čech 1879, č. 14, 16; J. V. Frič: J. N., Divadelní listy 1880, s. 250; ● ref. Balady a romance: E. Mířiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 80; O. M. (Mokrý), ČČM 1883, s. 154; F. Schulz, Osvěta 1883, s. 362; F. Chalupa, Ruch 1883, s. 77; J. V. K., Lit. listy 1883, s. 39; an., Světozor 1883, s. 67; V. S. Sylván, Mor. orlice 9. 2. 1883; an., Obzor 1883, s. 126 ●; ● ref. Prosté motivy: E. Mířiovský, Lumír 11, 1882/83, s. 224; an., NL 28. 4. 1883; O. M. (Mokrý), Květy 1883, d. 1, s. 743; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 1883, s. 88; an., Světozor 1883, s. 223; K. Škába, Domažlické listy 1883, č. 20; F. Zákrejs, Osvěta 1884, s. 70; -auf (A. Šnajdauf), Ruch 1884, s. 380 ●; O. Jedlička: J. N., sb. Slavín 2 (1883); an.: J. N., Zlatá Praha 1, 1883/84, s. 74; J. V. Peckovský (F. Pover): J. N., Lit. listy 1884, s. 107 a pokr.; F. Chalupa: J. N., Květy 1884, s. 27 + Z literární činnosti Nerudovy, Zlatá Praha 3, 1885/86, s. 227, 243, 259 a Rozhledy literární 1, 1886/87, s. 36, 66; ● ref. Bábý i baby: F. Kvapil, Ruch 1886, s. 496; F. Bílý, Rozhledy literární 1, 1886/87, s. 289; A. F. Tichý (F. Dlouhý), Lit. listy 8, 1886/87, s. 105 ●; ● nekrology: A. Š. (Šimáček), Světozor 25, 1890/91, s. 481; F. S. (Schulz), Zlatá Praha 8, 1890/91, s. 488; T. (J. L. Turnovský), Zábavné listy 13, 1890/91, s. 572; an., Hlas národa 24. 8. 1891; an., NL 24. 8. 1891; J. V. (Vlček), Slovenské pohľady 1891, s. 572 → Medzi Váhom a Vltavou (Bratislava 1957); E. Krásnohorská, Ženské listy 1891, s. 185 → Výbor z díla 2 (1956); T. N. (Nováková), Domácí hospodyně 1891, s. 349; an., Čas 1891, s. 554; an., Pohřeb J. N., NL 26. 8. 1891; an., Čas 1891, s. 572 (přehled článků k úmrtí N.) ●; E. Krásnohorská: J. N. autokritik, Osvěta 1891, s. 881 → Výbor z díla 2 (1956); L. Quis: Vzpomínky na J. N., Světozor 26, 1891/92, s. 7 a pokr. → Kniha vzpomínek 2 (1902); J. Hromádka: Poměr † J. N. k náboženství katolickému, Vlast 9, 1892/93, s. 148, 240, 693; ● k tomu České veřejnosti (prohlášení spolku spisovatelů Máj podepsané 106 spisovateli), Lit. listy 1893, s. 96; jv. (J. Vodák): Glosy k Sebraným spisům J. N., tamtéž, s. 183; an., Niva 1893, s. 80, 112 ●; ● ref. Drobné klepy: jv. (J. Vodák), Lit. listy 1893, s. 149; P. Vychočil, Hlídka lit. 1893, š. 158; J. Hrubý, NL 19. 5. 1893 ●; E. Krásnohorská in České básnictví posledních dvou desetiletí, Osvěta 1895, s. 248 → Výbor z díla 2 (1956); B. Čermák: J. N., Květy 1895, d. 1, s. 18 a pokr., 1897, d. 1., s. 37 a pokr., d. 2, s. 169, 745; ● ref. Zpěvy páteční: Z. (T. G. Masaryk), Naše doba 4, 1896/97, s. 81; Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 260; F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1897, s. 83 a Čas 1897, s. 19 → oboje KP 3 (1950) ●; J. Vrchlický: O poezii J. N., in J. N.: Básnické spisy 1 (1898) → Nové studie a podobizny (1898); J. Vlček: Tři čeští cestovatelé po Itálii v 19. století, Světozor 33, 1898/99, s. 202; L. Quis: Od kosmopolitismu k nacionalismu, Lumír 29, 1900/01, s. 5, 17, 31; J. Karásek: J. N. jako básník, Rozhledy 10, 1900/01, s. 17 a pokr.; P. M. Haškovec: Osm básní N., Obzor lit. a umělecký 1901, s. 77 a po-

kr. (o neznámých básních, N. autorství popřel F. Voříčka in J. N.: Básně 2, 1956, s. 332); F. X. Šalda: Alej snů a meditace ku hrobu J. N., Volné směry 6, 1901/02, s. 1 → Boje o zítřek (1905); J. Thomayer: O smrti Nerudově, sb. Vzpomínky členů Máje (1903); A. Nesnídal: Vlastenecké látky u N., Kramerijs 1, 1903/04, s. 40, 56, 69; V. Štech: J. N., Máj 2, 1903/04, s. 474; J. Barák in Vzpomínky (b. d., 1905); A. Stašek: Vzpomínky na J. N., Zvon 6, 1905/06, s. 4, 27, 37 → Vzpomínky (1925) a Ze vzpomínek (1964); A. Pražák: Nerudova divadelní kritika, Zvon 7, 1906/07, s. 185 a pokr. + N. o úkolu hereckém a o hercích, ČČM 1907, s. 36 + Studie o J. N., LF 1907, s. 42, 115, 350; J. Vlček: Padesát let naší nové literatury (4. Neruda), Den 21., 29. 11., 5., 8., 11., 28., 29., 31. 12. 1907 → (s tit. Z počátků naší poezie moderní) Nové kapitoly z dějin literatury české (1912) a Z dějin české literatury (1960); L. Quis: J. N., MSIR 4, 1907/08, s. 31 a pokr.; A. Novák: Večerní dialog o J. N., Novina 1908, s. 12 → in J. N.: Výbor z básní (1909) a A. N.: Mužové a osudy (1914); Z. Kobza: J. N., sb. Nerudova čítanka (1910); ● ref. ed. N. kritik: V. Mrštík, MSIR 7, 1910/11, s. 20; A. Procházka, MR 1910/11, sv. 23, s. 65; F. X. Šalda, NL 1. a 8. 10. 1911 → KP 8 (1956) ●; S. Souček: N. Balada dětská, Pedagogické rozhledy 24, 1910/11, s. 726; A. Novák: N. jako vypravěč, in J. N.: Výbor z prózy (1911) + J. N. fejetonistou Národních listů, sb. Půl století Národních listů 1860–1910 (1911) + Jak se stal J. N. národním klasikem, Učitel'ský přehled 8, 1911/12, s. 1, 33, 65 → Zvony domova (1916) a Myšlenky a spisovatelé (1940); A. Čermáková-Sluková: Působení K. Světlé na J. N., Vlčkova Osvěta 1911, s. 745; an. (A. Novák): K. Světlá a J. N., Přehled 10, 1911/12, s. 106; ● k oběma diskuse: F. X. Šalda, NL 5. a 12. 11. 1911 + Novina 5, 1911/12, s. 59, oboje → KP 8 (1956); A. Pražák, Lumír 40, 1911/12, s. 84 a 134; A. Novák, Přehled 10, 1911/12, s. 201, 282, 287; V. Dyk, Samostatnost 12. a 14. 11. 1911; M. (J. Mahen), LidN 17. 11. 1911; N. (S. K. Neumann), LidN 6. 12. 1911 → S městem za zády 1 (1922, 1969 in Spisy, sv. 6) ●; V. Pražák: Dětský motiv v české baladě, LidN 14. 12. 1911, 18. a 25. 1., 14. 3. 1912; A. P. (Pražák): N. a Durdík, Čas 20. 11. 1912, příl. Hlídka Času; Z. Kobza: J. N., Vlčkova Osvěta 1912, s. 648, 743; E. Chalupný: N. jako politický fejetonista, Přehled 11, 1912/13, s. 18 → Fejetony (1913); A. Pražák in J. N.: Freitagsgesänge und andere Gedichte (1913); J. H. (Hertvík): N. Balada o polce, ČMF 1913, s. 88; F. Strejček: N. redaktor Jan Hus v díle Nerudově, Čes. revue 8, 1914/15, s. 586 → Zvony domova (1916); K. Kačer: Generace májová a Mladé Německo, Vlčkova Osvěta 1915, s. 644; A. Novák: Nerudovi Různí lidé, Topičův sborník 3, 1915/16, s. 316 → Studie o J. N. (1920); Fdký. (F. Frýdecký): Nerudův Δ, Zvon 16, 1915/16, s. 576; an.: k 25. výt. úmrtí (přehled článků), NL 22. 8. 1916; I. Herrmann: Ze vzpomínek na J. N., NL 22. 8. 1916; A. Novák: Sociální básně Nerudovy, Naše doba 23, 1915/16, s. 820 + J. N. a otázka slovenská, Venkov 10.

a 17. 7. 1917 + Bedřich Smetana a J. N., Hudební revue 11, 1917/18, s. 45 → (vše) Studie o J. N. (1920); B. Koutník: Nerudovy názory o prozódii a metrice, LF 1917, s. 412; S. Souček: O vzniku N. Romance o Karlu IV., LF 1917, s. 240; I. Herrmann: Národní divadlo a N., Zlatá Praha 35, 1917/18, s. 404; A. Novák: J. N., sb. Z malých začátků (1918); J. Šebesta: Pramen Nerudovy Dědovy mísy, LF 1918, s. 31; F. Žákavec: O Bellmannových Erinnerungen a o N. (N. překlady do němčiny), LF 1918, s. 349; F. Kleinschnitzová: Nerudovo Hřbitovní kvítí, LF 1919, s. 278; A. Novák: Nerudova Balada tříkrálová, Venkov 25. 12. 1919; ● k 30. výr. úmrtí: K. Čapek: Tricet let (N. žurnalista), LidN 21. 8. 1921 → Ratolest a vavří (1947) a O umění a kultuře 2 (1985); M. Pujmanová-Hennerová, A. Novák, oboje Tribuna 21. 8. 1921; ksg. (K. Scheinpflug), NL 22. 8. 1921, večerní vyd.; an. (A. Macek): Básník, jehož se odřekl, Večerník RP 22. 8. 1921 → Stati o kultuře, umění a literatuře (1963); A. E. Mužík, Cassius (J. Kolman), oboje Venkov 23. 8. 1921 ●; A. Fuchs: N., Rozvoj 3, 1921, č. 21; S. Souček: Básně Se srdcem rekovým a Za srdcem, Pedagogické rozhledy 1921, s. 321; L. Piazza: K. N. básní Ve lví stopě, ČMF 8, 1921/22, s. 277; A. Novák: Ještě jeden Zpěv páteční (Ku vzkříšení), Pramen 1922, s. 3; J. Thomayer: Nerudas letzte Lebensjahre, Prager Presse 22. 1. 1922; J. Jakubec: N. pramen Písní kosmických, Naše doba 30, 1922/23, s. 471, 535; V. F. Suk: N. prozaik, in J. N.: Trhani... (1923); Z. Hásková: N. boj za českost našeho divadla, Českosl. republika 28. 10. 1923; J. Jančařík: O filozofii N. Písní kosmických, Topičův sborník 11, 1923/24, s. 178; V. Zelinka: N., Smetana, Hálek, Zvon 24, 1923/24, s. 696; M. Hýsek: N. divadelní hry, in J. N.: Psáno pro jeviště (1924); Ant. Veselý: N. dramatik, Českosl. republika 16. 3. 1924; O. Odložilík: Aus Nerudas Tätigkeit als Redakteur (Obrazy života), Prager Presse 2. 8. 1925 + Z. redaktorské činnosti J. N., Lumír 1925, s. 546; M. Hýsek: Mácha a N. (k ed. M. Novotného Díla J. N.), NL 2. 10. 1925; J. Hora: O J. N., Kmen 1, 1926/27, s. 67; E. Krásnohorská: O N., in Co přinesla léta 2 (1928) → Výbor z díla 2 (1956); F. X. Šalda in J. N.: Žerty, hravé i dravé (1929); B. Koutník: K N. rýmu, Čin 1, 1929/30, s. 731, 754; O. Dejkova: J. N. u nás, sb. Bolgarsko-čechoslovačka vzáimnost (Sofia 1930); S. Souček: Vánoční téma N. veršů, sb. Studie a vzpomínky prof. dr. A. Novákoví k 50. narozeninám (Vyškov 1930); K. Mikula: Druhý N. pramen Písní kosmických, ČČM 1931, s. 100, 293; J. Machač: N. Písně kosmické ze stanoviska vědeckého, Naše kniha 1931, s. 277, 302; B. Beneš Buchlovan: J. N. a česká bibliofilie, Bibliofil 1931, s. 139; K. Polák: J. N. über Goethe, Germanoslavica 1, 1931/32, s. 431, 2, 1932/33, s. 44; P. Bujnák: N. a Petöfi, Bratislava 1932, s. 391; O. Fischer: Nedoceněný kritik českého divadla, Rozhledy 1933, s. 65, 74 → Slovo o kritice (1947); P. Fraenkl: Postava matky v básnickém díle J. N., Rozhledy 1933, s. 65, 75; A. Novák: Po cestách básnického vývoje J. N., Lumír 60, 1933/34, s. 409 → Duch a národ (1936)

a Česká literatura a národní tradice (1995); J. Páta: J. N. a slovanský svět, ČMF 20, 1933/34, s. 250; F. X. Šalda: N. poněkud nekonvenční, ŠZáp 6, 1933/34, s. 320 → Duše a dílo (1937); K. Juda: Svatba v Kaně, Zvon 34, 1933/34, s. 404; O. Fischer: Tři citáty do N. roku, LidN 6. 1. 1934; P. Fingal: J. N. v cizině (překlady), Nár. politika 20. 6. 1934, odpol. vyd.; K. Polák: Kompozice a třídění N. Balad a romancí, LF 1934, s. 311 + N. vztah k Heinovi, ČMF 21, 1934/35, s. 38, 162, 273; ● k 100. výr. narozenin: V. Brtník, Zvon 34, 1933/34, s. 570; J. Vodák, Čes. slovo 8. 7. 1934; A. Novák, LidN 8. 7. 1934; K. Čapek: Národní světoobčan, tamtéž → Ratolest a vavří (1947) a O umění a kultuře 3 (1986); J. Karásek, M. Rutte, V. K. Müller, J. Rey, vše NL 8. 7. 1934; G. (F. Götz), NO 8. 7. 1934; F. Sekanina, Nár. politika 8. 7. 1934; J. S. Machar, Nedělní list 8. 7. 1934; K. (F. V. Krejčí), K. Polák, oboje PL 8. 7. 1934; P. Eisner, Prager Presse 8. 7. 1934; F. Mareš, Českosl. divadlo 1934, s. 178; J. Bartoš, Nedělní list 10. 7. 1934 ●; A. Novák: Studie o básnickém jazyku mladého J. N., SaS 1935, s. 87 + Fejton svědomím, LidN 21. 4. 1935; M. Scherer: Quelques sources des Tableaux parisiens de N., Revue des études slaves (Paříž) 1936, s. 236; A. Novák: Český sloh kritický let 70. a 80., SaS 1936, s. 145; L. Jehl: Příspěvek k teorii fejtonu, Tisk a politika 11 (9), 1936/37, s. 201 + Jak psal N. fejtony, tamtéž, s. 309; P. Eisner: Novinářská beletrie, tamtéž, s. 271; J. Krcar: N., jak byl, in Nejnovější zprávy z minulého století (1937); K. Polák: N. Zpěvy páteční, 27. výr. zpráva Veřejné obchodní školy... v Žižkově na šk. rok 1937/38, i sep.; M. Hýsek: O N. Zpěvech pátečních, Venkov 17. 4. 1938 + Nerudova Ukolébavka vánoční, Venkov 25. 12. 1938; K. Polák, J. Seifert, oboje in Básně J. N. (1939); J. Seifert: Kouzlo osobnosti N., Panoráma 1939, s. 122; V. Jirátk: Seděly záby v kaluži, LF 1939, s. 412 → (s tit. Architektonika N. Písní kosmických) O smyslu formy (1946); A. Pražák: N. Kosmické písně, in Miza stromu (1940); J. Hora in J. N.: Čtyři knihy veršů (1940); F. Jungmann in J. N.: Český Slavín (1940); Kd (E. Konrád): N. a jevištní výslovnost, LidN 25. 5. 1940; J. Loriš: J. N. jako kritik výtvarného umění. Volné směry 36, 1940/41, s. 104, 181; M. (J. F. Munclinger): J. N. jako divadelní kritik, Nár. divadlo 18, 1940/41, č. 12; F. Strojček: K historii životopisu J. N. (od B. Čermáka), Zvon 41, 1940/41, s. 673; J. B. Čapek: Kosmická poezie N. a Horova, Naše doba 48, 1940/41, s. 577 → Záření ducha a slova (1948); V. Müller: J. N. (divad. kritika), M. Rutte: Po stopách předků, oboje in sb. Národní listy (1941); V. Fischl in ant. J. N., básník vzduchu a víry (Londýn 1941); F. Vodička: Literárněhistorické studium ohlasu literárních děl. Problematika ohlasu N. díla, SaS 1941, s. 113 → Struktura vývoje (1967); M. Rutte: Do devátého desetiletí (N. novinář), NL 1. 1. 1941; M. Dvořák: Básník národní, LidN 10. 3. 1941; K. Polák: Český humor, zvláště N., KM 1941, s. 329 + N., básník sociální, Nár. práce 15. 6. 1941 + Básník člověka i kosmu, národa i lidstva, Nár. práce 17. 8. 1941; J. Nečas: N. a náboženství, Kostnické jiskry 1941,

s. 138; L.: Americký vzor N. balady (Balada helgolandská), *Nár. politika* 12. 7. 1941; ● k 50. výr. úmrtí: J. H. (Hora), *Čes. slovo* 22. 8. 1941; L. Čivrný, *Knihkupec a nakladatel* 3 (48), 1941, s. 345; M. Novotný, *LidN* 22. 8. 1941; F. Sekanina, *Nár. politika* 22. 8. 1941; J. Löwenbach, *Newyorské listy* 24. 8. 1941; fbš., *Nár. politika* 26. 8. 1941; M. Matula, *Rád* 1941, s. 422; P. Vácha (J. Fučík), *Roj* 1, 1941/42, č. 1; V. Hellmuth-Brauner, *Aktivisté* 4, 1941/42, č. 5 ●; J. Kadlec: Evropsanství a češství v básnickém díle J. N., *Nár. střed* 8. 2. 1942; E. Jánský: *Legenda o N. tragédii* (divad. kritika), *Nár. politika* 26. 8. 1942; F. Oberpfalzer (Jílek): *Ironie a humor J. N.*, *Brázda* 1942, s. 173; M. Novotný: *Básnický makulář J. N.*, *Čtème* 1943, s. 1, 28; O. Králík: *Funkce odstavce v N. povídkách*, *SaS* 1943, s. 181 + O N. figurkách, *Akord* 11, 1943/44, s. 53 → (oboje jako součást studie *N. Povídky malostranské*) *Osvobozená slova* (1995); Z. Nejedlý in J. N.: *Stichi i povesti* (Moskva 1944) → *Velké osobnosti* (1948) a *O literatuře* (1953); K. Polák: *Nová literatura nerudovská*, *Naše věda* 1944, s. 85, 116; O. Králík: *K poetice balady*, *Kytice* 1, 1945/46, s. 268, 323 → *Osvobozená slova* (1995); M. Novotný: J. V. Frič, J. N., *Vítězslav Hálek*, sb. *Prátelský kruh Boženy Němcové* (1946); M. Rusinský: *J. N. a Slezsko*, in *Kapitolky ze Slezska* (1946); F. Hampl: *Z redakčních začátků J. N.*, *LitN* 1947, s. 136; A. Pražák: *J. N. a Národní divadlo*, *Divadelní zápisník* 1947, s. 256; A. Vyskočil in *Znamení u cest* (1947); M. Novotný in *J. N.: Povídky malostranské* (1948); O. Vašek: *N. boj o české divadlo*, A. Závodský: *K tajemství uměleckého díla*, obojí sb. *Pocta F. Trávníčkovi a F. Wollmanovi* (1948); M. Scherer: *N. a Barák*, *Slovesná věda* 2, 1948/49, s. 112; J. Štern: *Náš N.*, *Tvorba* 1949, s. 649 a 684; K. Petrů: *J. N. a Vatikán*, *My* 50, č. 33–41; E. Bílková: *K N. kritice*, *Slovesná věda* 3, 1950/51, s. 50; M. Pohorský: *Pokus o ideovou koncepci N. vývoje*, *SaS* 12, 1950/51, s. 166; O. Vašek: *August Šenoa a N. družina*, *Slavia* 20, 1950/51, s. 515; A. Pražák: *Lidovost N. divadelnictví*, *Slovesná věda* 4, 1950/51, s. 8; F. Vodička in *J. N.: Knihy básní* (1951) + in *Povídky malostranské* (1951) + in *Studie, krátké a kratší* (1952); F. Černý: *J. N. a české divadlo*, *Lid. tvořivost* 1951, s. 357; V. Závada: *K 60. výročí smrti J. N.*, *NŽ* 1951, s. 1429; M. Novotný: *Legenda o N.*, *LitN* 1951, s. 121; F. Vodička: *Poznání skutečnosti v Povídkách malostranských*, *SaS* 13, 1951/52, s. 19 → *Struktura vývoje* (1969); A. P. Solovjeva: *J. N. o ruské kultuře*, *Praha–Moskva* 1953, č. 5; V. Jílek: *N. příspěvky v Humoristických listech 1880–1886*, *ČLit* 1953, s. 181; F. Vodička: *N. tematický a jazykový program v Poetických besedách*, *NŘ* 1954, s. 103 → sb. *K jazyku a slohu našich klasiků* (1954); M. Pišut in *J. N.: Malostranské povídky a iná próza* (Bratislava 1954) → *Literárne štúdie a portréty* (1955); M. Novotný: *Romanopisec J. N.*, *HD* 1954, s. 403 (k tomu polemika K. Krejčí: *Romanopisec J. N. aneb Kosmický sen nerudovského badatele*, *HD* 1957, s. 319); I. Pfaff: *J. N. a východní otázka v letech 1875–1879*, *ČLit* 1954, s. 135; K. Kosík: *N. myslitel*,

LitN 1954, č. 39; A. Matuška: *K N. češtvu*, *Kultúrný život* 1954, č. 42 → *Pre a proti* (1956, česky 1959); K. Šabina: *Hřbitovní kvítí od J. N.* (otisk z rukopisu), sb. *Čeští radikální demokraté o literatuře* (1954); J. Kopecký: *J. N. a Národní divadlo*, *Divadlo* 1954, s. 1036; K. Polák: *N. a Slovanstvo*, *Slovenský přehled* 1954, s. 187; M. Pohorský: *Poznámka o skupině N. žáků*, *ČLit* 1954, s. 188; K. Štorkán: *N. cesta ke kritickému fejetonu*, *Českosl. novinář* 1954, s. 204; V. Lacina: *J. N. a tradice české satiry*, *LitN* 1954, č. 31; A. Závodský: *Dva obrazy iluzionistů v N. Povídkách malostranských*, *SPFF* Brno, ř. D-lit. vědná, 1955, s. 100; J. Mukařovský: *Několik poznámek k otázce vývoje umělecké formy*, *ČLit* 1955, s. 1; F. Vodička: *Motivace „rozervanosti“ v N. poezii let padesátých*, tamtéž, s. 18 → *Struktura vývoje* (1969); I. Pfaff: *J. E. Sojka a J. N.*, *ČLit* 1955, s. 67; M. Laiske: *N. překlady maďarských básníků*, tamtéž, s. 85; M. Pohorský: *O tzv. kosmopolitismu májovců*, tamtéž, s. 108 → (přeproc.) *Portréty a studie* (1974); J. Janů in *J. N.: Básně* (1956); I. Pfaff: *J. N. a Rusko*, *ČLit* 1956, s. 193 (k tomu E. Hermanová, *Českosl. rusistika* 1957, s. 169); F. Vodička in *J. N.: Básně 2* (1956); O. Králík: *N. a Barák*, *SVŠP Olomouc, ř. Jazyk a literatura*, sv. 3, 1956 + *Švedství Anny Holinové*, *HD* 1956, s. 107 + *N. nebo Barák?*, *LitN* 1957, č. 47; ● k tomu diskuse: V. Justl, *HD* 1957, s. 136 + *LD* 4. 10. 1958; F. Vodička, *LitN* 1958, č. 4; O. Králík, *SISb* 1958, s. 355 + in *Z doby Májů* (1958); V. Běhounek, *NŽ* 1958, s. 630; M. Novotný, *LD* 15. 10. 1958 ●; F. Vodička in *J. N.: Studie, krátké a kratší 2* (1957); T. Spunarová, P. Spunar: *Neznámý rukopis Prostých motivů J. N.*, *Sborník NM v Praze, ř. C*, 1957, s. 1; M. Škofěpová, J. V. Bečka: *Sloh Povídek malostranských*, *Čes. jazyk* 1957, s. 10; R. Pražák: *J. N. a maďarská literatura*, *SPFF* Brno, ř. D – lit. vědná, 1958, s. 91; S. Budín: *O fejetonu vůbec a o N. fejetonu zvláště*, *Novinářský sborník* 1958, s. 35; A. Haman: *O vývoji jednoho motivu v N. próze*, *ČLit* 1958, s. 460; B. Beneš: *Lidová slovesnost a poezie J. N.*, *O literatuře*, sb. *Vědeckých prací VŠP v Brně* (1958, s. 5); I. Pfaff: *J. N. a polské revoluční hnutí*, *SISb* 1958, s. 490; K. Kostroun: *N. satira U nás*, sb. *O české satíře* (1959); M. Pohorský: *N. básnická tvorba z let 70. a 80.*, *ČLit* 1959, s. 128; M. Grygar: *N. črta jako druh umělecké publicistiky*, tamtéž, s. 295; A. Haman: *N. Arabesky ve vývoji české prózy šedesátých let*, *ČLit* 1960, s. 298; K. Kosík: *Nerudovská hádanka*, *Plamen* 1961, č. 8; M. Červenka: *Nerudovské nápady*, *LitN* 1961, č. 33; F. Vodička in *J. N.: Menší cesty* (1961); M. Ivanov: *Nerudovský rébus*, in *Historie skoro detektivní* (1961); M. Pohorský in *J. N.: Divadelní hry* (1961) → *Portréty a problémy* (1974); L. Novák in *J. N.: Výtvarné umění a hudba* (1962); J. Císař: *Sbírání sil*, in *Život na jevišti* (1962); J. Purš: *J. N. a Bratři červeného praporu*, *ČCH* 1962, s. 469; V. Justl: *O jednom motivu (ke genezi prózy J. N. U tří lilíí)*, *SPFF* Brno, ř. D – lit. vědná, 1964, č. 73; A. Haman: *Próza májovců*, *ČLit* 1964, s. 292 + *Žánrový realismus v české próze 2. poloviny 19. století*, sb. *Realismus a moder-*

nost (1965); F. Vodička: Koncepce modernosti v N. literární kritice, sb. Z dějin české literární kritiky (1965); I. Pfaff: N. cesta za polskou revolucí, *Slavia* 1965, s. 55; E. Hermanová: O umělecké výstavbě Povídek malostranských, *Slavia* 1965, s. 83; V. Závada in J. N.: Všim jsem byl rád (1965) → Krajina a lidé mého srdce (1975); I. Pfaff: J. N. a české revoluční polonofilství, *Slavia occidentalis* (1965, s. 75; k tomu poznámka K. Krejčí, *ČLit* 1967, s. 93); J. Mukařovský: J. N. jako kritik české literatury, in J. N.: *Literatura 3* (1966); D. Jeřábek: K některým problémům Hřbitovního kvítí J. N., *SPFF Brno*, ř. D – lit. vědná, 1966, č. 7; O. Králík: Kdo byl mrzutý na jaře 1858? (N. a Barák), *Věda a život* 1968, s. 722; V. Königsmark: Významotvorné možnosti fabulované prózy (též u J. N.), *ČLit* 1970, s. 1; P. Vašák: Vztah mezi délkou a funkcí věty v N. Arabeskách, *ČLit* 1971, s. 272; ● P. Vašák: Metody ustanovení sporného avtorstva (problema Barák – N.), *Prague Studies in Mathematical Linguistics* 1972, s. 143; O. Králík: Problém Barákovy autorství, *ČLit* 1973, s. 179; P. Vašák: Barákovy autorství jako problém, *ČLit* 1974, s. 145; E. Macek: Biografická realita J. Baráka a jeho básnické texty, tamtéž, s. 156 + Králík kontra Barák, sb. *Literární archiv 8–9, 1973–74*, s. 195; O. Králík: Jaro 1858, *SPFF Brno*, ř. D – lit. vědná, 1993 (psáno 1974), č. 40 ● J. Hubáček: K interpretaci N. Hastrmana, *Čes. jazyk a literatura* 22, 1971/72, s. 193; A. Haman: Die Veränderungen der Erzählfunktion in der... Prosa von J. N., sb. *Probleme des Erzählens in der Weltliteratur* (Stuttgart 1972); J. Šotola (pod jm. Z. Pešat): Život a dílo J. N. + Humor a moudrost J. N., oboje in J. N.: *Binokl na očích*, v ruce hůl (1974); A. Stich: J. N. jako teoretik a praktik jazykové kultury, *NŘ* 1974, s. 225 → Od Karla Havlíčka k Františku Halasovi (1996); M. Čechová: K morfoloické stránce povídek J. N. a V. Háčka, *NŘ* 1975, s. 118; M. Kubínová: Významová výstavba básně *Moje barva červená a bílá*, *Estetika* 1976, s. 180; Z. Lajkep: Pokus o přehled a hodnocení dosavadních názorů na divadelněkritickou činnost J. N., *SPFF Brno*, ř. D – lit. vědná, 1976/77, č. 23–24; K. Hausenblas: Řeč o řeči v N. povídce *U tří lilí*, *SaS* 1977, s. 336 + K celkové charakteristice textů (P U tří lilí), *Českosl. přednášky pro 8. mezinár. sjezd slavistů v Záhřebu. Lingvistika* (1978), oboje → *Od tvaru k smyslu textu* (1996); M. Pohorský: *Poezie družiny májové*, sb. *V překrásném měsíci máji* (1979); K. Štorkán in *Umění fejetonu* (1979); B. Svozil: J. N. prozaik, in J. N.: *Obrazy ze života* (1981) + N. fejetonistika, in J. N.: *Obrázky z domova i ciziny* (1983) → oboje *Tvář reality* (1986); V. Krivánek: Vývojové proměny N. poezie, *Lit. měsíčník* 1983, č. 1; R. Nenadál: Pohled na měšťáckou společnost u N. a W. M. Thackerayho, sb. *Město v kultuře 19. století* (1983); M. Pohorský: J. N., osobnost a básník, *ČLit* 1984, s. 3; D. Moldanová: N. Hřbitovní kvítí a Karel Havlíček, tamtéž, s. 16; E. Hermanová: *Smích Povídek malostranských z hlediska jejich literárněhistorického kontextu*, tamtéž, s. 24; F. Buriá-

nek: *Na okraj kritického díla N.*, tamtéž, s. 38; I. Seehase: N. fejeton cestovní, tamtéž, s. 367; V. Krivánek: N. „Ostrov v časův proudu“, tamtéž, s. 535; K. Hausenblas: *Nad jazykem a stylem N. prózy*, *Lit. měsíčník* 1984, č. 1; J. Janáčková: *Jenom fejeton*, tamtéž, č. 2 → *Stoletou alejí* (1985) + *Zápas básníka s básníkem aneb Čím je živo dílo*, *Tvorba* 1984, příl. Kmen, č. 28 + *Výmluvnost krátké a střední formy*, *ČLit* 1984, s. 108 → *Stoletou alejí* (1985); J. Svoboda: N. zápas o moderní českou literaturu, *Lit. měsíčník* 1984, č. 3; V. Königsmark: O N., májovcích a českém divadle, tamtéž, č. 4; V. Rzounek: *Nad odkazem J. N.*, tamtéž, č. 6; J. Kotalík: *Básník obrazů*, tamtéž, č. 6, 7 a 8; M. Tomčík: J. N. v národním a evropském kontextu, tamtéž, č. 9; A. Boháč: *Na prostý motiv J. N.*, *Literárněvědný sborník (PNP)* 1984; A. Haman: *Člověk a kosmos v Písniích kosmických*, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze* 1984, č. 4 a 1985, č. 1–2; I. Pfaff: N. účast v evropském revolučním hnutí, *Svědectví* 19, 1984/85, č. 73, s. 205; J. Janáčková: *Dvojitý pohled na Tichý dům*, in *Stoletou alejí* (1985); A. P. Solovjeva: J. N. a problémy realismu, *ČLit* 1985, s. 62; M. Jähnichen: *Literární střetání jako výzva*, tamtéž, s. 68; V. Krivánek: N. prozaické východisko a povídková tvorba K. M. Čapka Choda, tamtéž, s. 218; J. Karásek: J. N. a *Moderní revue*, sb. *Literární archiv 21–22, 1985–86*, s. 218; D. Moldanová: *Hřbitovní kvítí*, sb. *Rozumět literatuře* (1986); J. Dvořák: *Bilance roku J. N.*, *ČLit* 1986, s. 245; E. Hermanová: *Realistická fantastika Povídek malostranských*, tamtéž, s. 544 + O svobodě fejetonu a diktatuře záměru, *ČLit* 1987, s. 360; J. Janáčková: N. projekce národních tradic v *Baladách a romancích*, *ČLit* 1988, s. 193; V. Macura: *Český sen*, *Opus musicum* 1989, č. 2 → *Český sen* (1998); D. Tureček: *Morfologické rysy N. fejetonistiky 60. let*, *SPFF Brno*, ř. D – lit. vědná, 1989, č. 35; E. Hermanová: *Kletba žurnalistu v Povídkách malostranských*, *ČLit* 1989, s. 16; zp (Z. Pešat) in *Slovník básnických knih* (1990), *Balady a romance*, *Knihy veršů*, *Písňe kosmické*, *Prosté motivy*, *Zpěvy páteční*; A. Macurová: *Reflexe smíchu a smích jako prostředek reflexe člověka a světa*, J. Kolár: J. N. a česká karikatura, oboje sb. *Proudy české umělecké tvorby 19. století* (1991); M. Otruba: N. povídka *U tří lilí*, *ČLit* 1991, s. 97 → (s tit. *Diskurs o roli mimoestetických hodnot při recepci díla*) *Znaky a hodnoty* (1994) + ...a co je nerudovské?, *Přítomnost* 1991, č. 8; A. Stich: *Kdo co... je... J. N.*, *Přítomnost* 1991, č. 8; B. Balajka: N. *Střípky*, *Tvar* 1991, č. 34; D. Tureček: N. poněkud jubilejní aneb K pramenům poetismu, *Estetika* 1991, s. 179 + N. společensko-politický fejeton jako žánr, *SPFF Brno*, ř. D – lit. vědná, 1992, č. 39; A. Haman: *Dvě nerudovské marginalie*, *ČLit* 1991, s. 457 (k tomu J. Polák, *ČLit* 1992, s. 417 + 1993, s. 589; A. Haman, *ČLit* 1992, s. 418); F. Vodička: *Kritický ohlas Písni kosmických*, *ČLit* 1993, s. 640 (psáno 1940–41); V. Svatoň: *Sentimentální topika a motivika v raném díle J. N.*, sb. *Český romantismus v evropském kontextu* (1993); W. Schmid: *Jak si pan Vorel nakouřil pěn-*

Nešvera

ku. „Udalostnost“ v N. Povídkách malostranských, ČLit 1994, s. 570; M. Freise: Báseň J. N. Dědova mísa v literárním kontextu, ČLit 1995, s. 90; M. Mravcová: Trhání v české literatuře a ve filmu, sb. Osudový vlak (1995); A. Haman: Guldener a N., sb. Kultura, historie a současnost Plzně (1996); M. Mravcová: Mikrosvět hospody v díle J. N., A. Haman: N., pražské hospůdky a pivo, oboje sb. Hospody a pivo v české společnosti (1997).

ahm

Marie Nesnídalová

* 26. 1. 1891 *Spálené Poříčí* u Plzně

† 26. 9. 1970 *Praha*

Autorka intimně laděných veršů, veršované kroniky 2. světové války a cestopisné prózy.

Provdaná Šafránková. – Po privátním studiu na dívčím gymnáziu v Praze (mat.1916) vystudovala na pražské univerzitě matematiku a fyziku (doktorát 1921 prací *Elektronové lampy při fyzikálních metodách měrných a demonstračních*) a zakotvila jako pedagožka v Plzni, naposled jako ředitelka pomocné školy. Provdala se za vysokoškolského učitele, fyzika J. Šafránka. Podnikla několik zahraničních cest (Německo, Itálie, Holandsko – se Západočeským radioklubem k firmě Philips v Eindhovenu), podílela se na činnosti Západočes. radioklubu a spolupracovala s plzeňským tiskem.

Autorka tvarově málo osobitě citově vyhrčené subjektivní lyriky milostné, návratů do krajiny dětství i veršů naivisticky zdůvěřujících svět. V nehlubokých reflexivních verších vyznává zákony lásky, krásy a dorozumění mezi lidmi. Snaha najít za 2. světové války v dětech a v proměnách vyvolaných jejich růstem „jediné světlo ve tmě“ ustrnula na precitlivělém vytržení nad „zázrakem hmoty“ (*Slétla na zemi hvězdička*). Pokus o veršovanou kroniku událostí za 2. světové války znamenal sice obrat k nadosobnímu dění, nepřekročil však meze ploché, patosem nesené rétoriky. Své dojmy z cesty do Holandska zpracovala fejetonní prózou, v níž převažuje popisně informativní ráz.

ŠIFRA: Ma-Ne-. (Čes. deník). ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. deník (Plzeň); Zdravý lid (1946–47). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Svět ze všech nejkrásnější (BB 1930); Cestou (BB 1930); Do světa za rádiem (FF 1932); Zpíváme o lásce (BB 1942); Naše kronika (BB 1946); Slétla na zemi hvězdička (BB 1946). – *Ostat-*

ní práce: Co by měli vědět rodičové (1925); Zdroje elektřiny pro rádio (1926); Námět k úpravě školského rozhlasu (b. d., 1932). ■ REDIGOVALA *katalog*: Katalog výstavy zdravotní a sociální péče pro český západ v Plzni (1926). ■

LITERATURA: ● ref. Svět ze všech nejkrásnější: F. L. (Lukáš), Čin 2, 1930/31, s. 570; -pa- (F. S. Procházka), Zvon 32, 1931/32, s. 389 ●; ● ref. Svět ze všech nejkrásnější a Cestou: -as. (M. Holas), RA 6, 1930/31, s. 360; V. H. (Z. Kalista), Lumír 58, 1931/32, s. 117 ●; -pa- (F. S. Procházka): ref. Cestou, Zvon 32, 1931/32, s. 125.

zp

Rudolf Nešvera

* 18. 4. 1883 *Budyně nad Ohří* u Roudnice nad Labem

† 15. 1. 1966 *Praha*

Dramatik, autor humoristických próz, komedií, aktovek, skečů i veršovaných deklamací a písniček, fejetonista.

Pocházel z rodiny úředníka. Absolvoval nižší reálku na Král. Vinohradech a 1899–1902 Československou obchodní akademii v Praze. 1902–06 byl továrním úředníkem v Litoměřicích, pak až do penzionování 1940 pracoval v různých funkcích (účetní, administrativní ředitel, správce) v Obchodní a živnostenské komoře v Praze. Mimo to byl 1910–18 zaměstnán jako účetní Čes. technického muzea v Praze.

Literární činnost zahájil N. za 1. světové války časopisecky publikovanými básněmi s převážně humoristickým nebo satirickým obsahem; podobně zaměřeny byly veršované deklamace (*Žertovné písničky a deklamace 1, 2, Revoluce v nebi*) a fejetony na aktuální témata (hlavně pro čas. Štika venkova, Nár. politika), které psal v poválečných letech. I v dramatické práci tíhl k humoru, volil zde však jak pro aktovky (*Manželská věrnost, Silné pohlaví* aj.), tak pro rozsáhlejší komedie (např. *Zázračný panák*) divácky vděčná privátní témata (především milostné a manželské kolize), která později dále obměňoval s využitím běžných komediálních schémat, záměny osob apod. (*Boj o vdovičku, Kráska z kanceláře*). V loutkových hrách z přelomu 20. a 30. let, jejichž hrdinou je tradiční figurka Kašpárka (*Kašpárkovy řečičky, Kašpárek – anděl míru*), projevil N. opět tendenci k satirickým narážkám na sou-

dobé poměry. Proti tomu v poloze zábavné beletrie, jen občas kořeněné kritikou měšťáckého způsobu života, zůstávaly soubory povídek *Mraveniště*, *Opičky* a *Klíčovou dírkou*, jež čerpaly náměty z různých oblastí soukromého a veřejného života (rodina a milostné vztahy, divadlo, sport, politický život, spolková činnost, spiritismus) a ke komickému účinku využívaly různé žánry (detektivka, bajka, fantastická povídka); humor jediného N. románu *Fotbalista Josef Čmejla* spočívá především v detailní charakteristice sportovního zákulisí.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Runeš; Nšv. (Humorist. listy), R. N. ■ PŘÍSPĚVKY in: Čes. svět (1917); Gentleman (1925); Humorist. listy (1916–20, 1924–30); Lid. noviny (1921); Loutkář; Nár. listy; Nár. politika (1922–24); Reforma; Rudé květy; Smích republiky; Salon (1927); Svět (1915); Štika venkova (1920); Švanda dudák (1939–40); Večerní tribuna (1921). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Hrobu hlas (D 1917, i prem., s J. Lesingrem); Manželská věrnost (D 1919, prem. 1918); Silné pohlaví (D 1920, prem. 1919); Zázračný panák (D 1920, s J. Skružným); Žertovné písničky a deklamace 1, 2 (1920, 1921); Cesta ohněm (D 1922); Černé domino s bílou chryzantémou (D 1922); Mraveniště (PP 1922); Opičky (PP 1923); Klíčovou dírkou (PP 1923); Revoluce v nebi (veršované deklamace, 1924); Fotbalista Josef Čmejla (R 1926); Světec a mikádo (D 1927); Automobilová princezna (D 1929); Silvestrovský zážrak 20. století (D b. d., 1929); Boj o vdovičku (D 1930); Kašpárkovy řečičky (veršované deklamace, 1931); Kráska z kanceláře (D 1931); Kouzelná stařenka Ozvěna (D 1932); Padla kosa na kámen (D 1933); Kašpárek – anděl míru (D 1934); Pomsta utonulé (D 1939); Krásná čarodějka (D 1941). ■ REDIGOVAL časopis: Štika venkova (1920). ■

LITERATURA: -btk- (V. Brtník): ref. Mraveniště, Zvon 22, 1921/22, s. 670 + ref. Opičky, Zvon 23, 1922/23, s. 294 + (-vb-) ref. Klíčovou dírkou, Topičův sborník 11, 1923/24, s. 279; J. Staněk: ref. Klíčovou dírkou, LidN 20. 7. 1924; V. Brtník: ref. Fotbalista Josef Čmejla, Venkov 14. 1. 1926; ach (V. Prach): ref. Kašpárkovy řečičky, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 393.

vvk

Vilém Neubauer

* 30. 11. 1892 Louny

† 10. 2. 1965 Černošice u Prahy

Prozaik, autor úspěšných sentimentálních dívčích románků a pokleslého čtení pro ženy, zpravidla ze života studentů nebo pražské vyšší společnosti.

Podepisoval se též Viliam N. – Reálku studoval v Táboře a dokončil v Praze (mat. 1913), poté vstoupil na vysokou školu chemickou v Praze, avšak studium záhy přerušil a pracoval do 1914 na celním úřadě. Válku prožil na frontě. Od 1919 byl celníkem v Čes. Budějovicích, 1921–39 zaměstnancem celního odboru min. financí v Praze. Za 2. světové války pracoval u hospodářské kontroly v Berouně, kde se stýkal s F. Hamplem. 1945 se vrátil na min. financí a zastával tu funkci vrchního celního tajemníka. Od 1949 působil na Krajském nár. výboru v Praze (tehdy přestal publikovat a žil v ústraní), 1951 odešel do důchodu.

Ovlivněn prózou, jakou produkovali v Německu E. Marlitt a v české literatuře B. Zahradník Brodský, N. ji v podbízivosti překonal sérií sentimentálních románů pro ženy a dívky, jež ve své době získaly značnou oblibu. Nejúspěšnější z nich autor sám dramatisoval, přivolávaly i zájem filmařů. N. těží děj zpravidla ze života studentů a dobře situovaných pražských vrstev, ojedinele ho zasazuje do lidového venkovského prostředí, v němž však dává vystupovat šlechtickým protagonistům (Šumava v knize *Pilař Ivan*). V různých variantách, včetně dávné historických (*Láska Pausaniova* ze starého Řecka), rozměňuje až do triviality (J. Hora psal o prasečíně) jediné téma, milostný vztah. Příběhy mladých dívek i žen a krajně idealizovaných mužských hrdinů jsou plny lásky, ale též intrik oslyšených žen. Zatímco čtení pro ženy nezřídka končí tragicky (příběh učitelky v *Písni věčného mládí*, osud malíře, který za války ztratil svou milou, v *Rusovlasé Evě*, šílenství jednoho a smrt druhého z milenců, když vyjde najevo, že se dopustili incestu, v románu *Pilař Ivan*), dívčí románky míří po překonání překážek ke šťastnému konci. V *Sex-tance* středoškolačka nakonec uspěje s láskou ke svému učenému profesorovi, legionáři a doktoru na Sorbonně, úspěšná je i *Filozofka Mája*, již citové pouto pomáhá překonat emancipační sklony. Poněkud vyšších cílů dosáhl N. ve vtípně pointovaných satirických prózách, opírajících se často o pohádkové motivy (*V křivém zrcadle*), v trampském románě (*Osada mladých snů*) i v humoristickém příběhu ze staré Prahy (*Maltézské náměstí*). – Zřejmě v rukopise zůstaly tři divadelní hry: Zlatá žena, Jiskra a historické drama z časů Slavníkovců *Tři rody*, jež 1940 získalo cenu arch. Č. Křičky.

Neubauer

PSEUDONYM: Jan Sámó. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: Humorist. listy; Hvězda českosl. paní a dívek; Kopřivy; Mladý hlasatel (1938); Pražanka; Pražský ilustrovaný zpravodaj; Zvon (1925); Rašple; Ženské listy. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Květy v poušti (BB 1918, pseud. Jan Sámó); Píseň věčného mládí (R 1926); Věřčin Jarka (R 1926); Rusovlasá Eva (R 1927); Pilař Ivan (R 1927); Sextánka (R pro ml., b. d., 1927; dramaturgie 1929, prem. 1928); Filozofka Mája (R pro ml., 1927; dramaturgie 1928, i prem.); Bílý chrt (R 1928); Čaroděj tónů (R 1928, dramaturgie 1929); Láska Pausaniova (R 1928); Hanka (R 1928); Kantorka (R 1929); Poledničky 1, 2 (R 1929); Manželství 1, 2 (R b. d., 1929, 1930); V křivém zrcadle (PP 1930); Osada mladých snů (P pro ml., 1930); Pískle (R 1931); Moje dcera (R b. d., 1931); Osud (P b. d., 1932); Hvězda (R b. d., 1933); Souboj (R b. d., 1933); Maltézské náměstí (R b. d., 1936); Novinář (R 1936); Dítě (R b. d., 1937); Mamičko, mámo... (R 1938); Taneční hodiny (P 1940); Proutěná nevěsta (P 1940); Nové směry (P 1940); Ztracené stopy (P 1941); Rozvod z lásky (P 1941); Repetent (P 1941); Jen chvíli štěstí (P 1941); Osamělý dvorec (P 1942); Mladí a staří (P 1942); Městiční milenci (P 1942); Za zlatem Inků (P 1942). – *Souborné vydání*: Spisy V. N. (Rodina, 1931–37, 3 sv.). ■

LITERATURA: ● ref. Sextánka: vz. (V. Zelinka), Zvon 27, 1926/27, s. 518; V. Brtník, Venkov 19. 5. 1927; If. (I. F. Fischerová), NO 19. 6. 1927; J. Staněk, LidN 14. 8. 1927; K. H. (Híkl), Naše doba 35, 1927/28, s. 240 ●; ● ref. Rusovlasá Eva: V. Brtník, Venkov 25. 8. 1927; drb. (J. Borecký), Zvon 28, 1927/28, s. 138 ●; ● ref. Filozofka Mája: vz. (V. Zelinka), Zvon 28, 1927/28, s. 266; V. Brtník, Venkov 4. 1. 1928 ●; ● ref. Pilař Ivan: J. Hora, LitN 1928, č. 22; V. Brtník, Venkov 9. 2. 1928; J. Staněk, LidN 18. 3. 1928 ●; V. Prokůpek: ref. insc. Filozofka Mája, Venkov 3. 4. 1928; ● ref. insc. Sextánka: J. Hruša, Tribuna 15. 4. 1928; om. (O. Mrkvička), LidN 15. 4. 1928; If. (I. F. Fischerová), NO 15. 4. 1928 ●; Č. (V. Červinka): ref. insc. Filozofka Mája, Sextánka, Zvon 18, 1927/28, s. 475; Franko (F. Kocourek): Co čtou československé paní a dívky (na okraj R Hanka), Nová svoboda 1928, s. 605; vr: ref. Manželství, PL 29. 12. 1929; us (J. Petrus): ref. Osada mladých snů, Čes. osvěta 28, 1931/32, s. 199; V. Neubauer: V. N., Knihomol 1992, č. 11; D. Mocná in Červená knihovna (1996).

bs

A. Neubert

Působnost 1911–1949

Pražské nakladatelství, jež mělo v programu také vydávání původní a přeložené beletrie, divadelní literatury a hudebnin, hlavně však šířilo odbornou ze-

mědělskou a hospodářskou literaturu, dále jazykové slovníky a učebnice; knihkupectví, antikvariát.

Založil je Adolf N. (* 21. 1. 1882 Nové Strašecí, † 19. 3. 1951 Řevnice). Po absolvování 3 tříd měšťanské školy se vyučil kupcem, pracoval v koloniálním obchodu a absolvoval jednoroční obchodní školu. Později působil jako administrativní úředník Hlasu národa a Nár. tiskárny a nakladatelství v Praze a jako přednosta tiskového odboru a společenstevní revident Ústřední jednoty hospodářských družstev v Praze. Knihkupeckou koncesi získal a vlastní závod v Praze na Novém Městě, Hybernská 20 (čp. 1006) otevřel 1911 a 1918 jej přemístil do Hybernské 12 (čp. 1002). Po zamítnutí názvu *Ústřední zemědělské knihkupectví A. Neubert* (firma jej používala 1912 a částečně 1913) nesl podnik až do svého zániku jméno *Zemědělské knihkupectví A. Neubert* (s modernizací edičního programu však od počátku 30. let převážilo na vydávaných knihách zkrácené označení *A. Neubert*). 1920 byl závod rozšířen o nakl. hudebnin *Edition Neubert*; 1941 se ustavila veřejná obchodní společnost, jejímiž společníky se stali Adolf N. st., Josefa N., Adolf N. ml. (1922–1963), nezletilí František N. a Jan N. Za války byl provoz závodu postupně omezován a od dubna 1943 do konce války v něm mohly vycházet jen divadelní hry. Od podzimu 1944 měl oprávnění k zastupování firmy pouze František N. (1923–1965). V březnu 1948 byla národní správou podniku až do jeho likvidace 1949 pověřena Práce.

Těžiště činnosti firmy bylo od počátku v knihkupectví a antikvariátu. Souběžně rozvíjená nakladatelská činnost zprvu navazovala na produkci vydavatelského a tiskařského družstva českých zemědělců Svěpomoc; 1912–35 spoluvytvářel ediční program firmy její prokurista B. Foit (1870–1959), význačný knihkupecký odborník a bibliograf, který sestavoval tematické bibliografie (především zemědělské), redigoval většinu periodik a k vydání upravoval spisy starších českých autorů (zejména I. Klicpery a B. Mühlsteinové). K produkci odborné literatury zemědělské, ovocnářské, populárním příručkám hospodyňským apod. se záhy přidružila i původní a přeložená beletrie, zaměřená od počátku na lidového čtenáře. První beletristická knižnice *Knihovna zábavy a humoru* (1914–15, 4 sv.) přinesla jen díla spolupracovníka nakladatel-

ství K. Mečire a záhy zanikla. Další knižnice vznikly až koncem války s větším rozmachem beletristické produkce nakladatelství. Knižnice *Pestré květy* (1917–25, 28 sv.) střídala původní i přeloženou prózu menšího rozsahu, zejména povídky a novely (K. Hlubuček, B. Mühlsteinová, G. R. Opočenský, M. Pernica, J. Šach i pod pseud. J. Smiřický, J. H. Špolc, Q. M. Vyskočil, A. Ziegloserová, E. Zítek; P. A. de Alarcón, I. Cankar, G. Csiky, A. Dumas st., A. Dumas ml., E. Glyn, F. B. Harte, F. Herczeg, H. Chotkevyc, J. I. Kraszewski, G. Ohnet, M. Reed, M. Rodziewiczówna, A. Theuriet). Kmenovou beletristickou knižnicí nakladatelství se staly *Vybrané spisy dobrých autorů* (1917–40, 92 sv., do 1941 ještě několik nečíslovaných svazků). Vycházela v sešitech za redakce A. N. čtrnáctidenně, od 1933 měsíčně. Zprvu převažující původní románovou a povídkovou tvorbu (M. Červinková-Riegrová, F. Flos, J. D. Konrád, K. Mečíř i pod pseud. K. M. Příbramský, J. Osten, G. Preissova, E. Zítek, později též F. Herman, J. Palovic, M. Vysocký a V. Hánek) doplňovaly překlady (H. Gréville, R. Ch. Hichens, E. Orczy, E. Rod, A. Theuriet) s těžištěm v sentimentálních společenských cyklech H. Mniszkówny a romantickém historickém cyklu A. Dumase st. *Drama Francie* (31 sv.). Na dosud vydané svazky Sebranych spisů B. Zahradníka Brodského (od 1903 je vydávala nakl. V. Kotrba a A. Wiesner) N. 1914 navázal Novými sebranými spisy a vydával je do 1918 (sv. 1–10), kdy je převzaly Českomoravské podniky vydavatelské a nakladatelské. Následovaly Sebrané spisy J. D. Konráda (1918–38, 21 sv., poslední 2 svazky nečíslovány). Výběr ze spisů M. Červinkové-Riegrové (1919–21, jen 2 sv.), *Knihy V. Háнка* (1921–41, 28 sv.) a *Soubor spisů Joe Hlouchy* (1929–36, 5 sv.). Nečetná konzervativně a nacionalisticky orientovaná společenskovední produkce představila kromě národohospodářských studií několik významných časových polemik (V. Dyk, K. Horký, F. Mareš). V zárodku zanikl jediný encyklopedický pokus nakladatelství (Rodopisná encyklopedie Československa R. Procházky). Od počátku 30. let se beletristická produkce soustředila zejména na dramatické texty pro ochotnické soubory. Sbíрка divadelních her *Naše scéna* (1930–48, 471 sv.) obsáhla převážně původní současná dramata, komedie, operety, frašky, veselohry zaměřené na méně náročné publikum (autoři M. Babka, M. Balca-

rová, J. Balda, F. Balej, V. Bárta, F. Bartoš, V. Beneš Šumavský, A. a R. Branaldové, L. Bubelová, F. Cimler, F. David, R. Deyl st., K. Fořt, J. V. Fürst, J. Grmela, J. Hais Týnecký, F. Hlavatý, J. O. Hradčanský, J. J. Kalivoda, M. Kareš, V. Kašpar, J. Klíma, F. Kočí, J. Kohout, J. Kouba pod pseud. J. Drahovský, B. Kratochvil, K. R. Krpata, V. J. Krysa, J. Kubík, F. Lašek, E. Lešehrad, J. Liška Doudlebský, P. Lovrič, J. S. Lukas, K. Lužanská, J. Mácha, R. Mařík, V. Nejedlý, R. Nešvera, R. Nížkovský, K. Piskoř, B. Polách, O. Pospíšil, B. Rajská-Smolíková, O. Schäfer, O. Scheinpflugová, M. Slavíková i pod pseud. Viktor Franěk, J. Snížek, M. Stehlík, E. Synek, O. Šafránek, F. E. Šaman, V. Štein-Táborský, Z. Štěpánek, F. Tomek, L. Třenecký, A. J. Urban, R. Utěšilová, F. G. Vacek, J. Valenta, F. Vavřín, L. Veltruský, M. Veselý, B. Vrbský, K. M. Walló, V. Warausová aj.), dále dramaturgizace populárních prozaických předloh (J. Š. Baar, V. Beneš Třebízský, P. Biliánová, V. Hálek, I. Herrmann, J. Klecanda, B. Němcová, J. Neruda, K. Světlá; E. De Amicis, A. Dumas st.), sporadicky i upravenou klasickou tvorbu (L. Stroupežnický, F. F. Šamberk, J. K. Tyl) a překlady (F. Gribitz, A. Słonimski, I. Stodola, G. Zapolska). Ochotníkům byla určena i knižnice her se zpěvy *Ochotnická scéna* (1930–38, 61 sv.; zejména autoři J. Balda, A. a R. Branaldové, E. Brožík, F. Hlavatý, J. Kubík, R. Mařík, R. Nížkovský, K. Novák, V. Vrána) a později založená *Dětská scéna* (1936–48, 31 sv.; autoři F. Flos, A. Kučerová-Fischerová, M. Loulová-Hezká, J. Mácha, V. Nejedlý, H. Stuchlý, V. Valenta-Alfa, V. Vaňátko, R. F. Vojřij aj.). Pevně repertoárové hry pražských profesionálních divadel přinesla knižnice *Nová scéna* (1933–48, 103 sv.), a to opět s převažující původní dramatickou tvorbou současnou (J. Drda, F. Götz, J. Hilbert, E. Klenová, E. Konrád, T. Š. Kozák, F. Kožík, J. Kvapil, F. Křelina, V. Neff, Z. Němeček, A. Pacovská, B. Polách, F. Rachlík, M. Rutte, M. Sekerka, O. Scheinpflugová, E. Synek, Z. Štěpánek, F. Tetauer, J. a M. Tomanovi, A. J. Urban, E. Vachek, B. Vrbský, V. Werner, V. Záruba), doplněnou sporadicky novými vydáními starších autorů, ve 40. letech zpravidla v nových úpravách (K. Horký, V. K. Klicpera, J. J. Kolár, J. Kvapil, L. Stroupežnický, M. A. Šimáček, J. K. Tyl aj.), ojedinělými dramaturgizacemi prozaických prací (K. V. Rais) a též překlady z chorvatštiny (M. Feldman, B. Lovrič), němčiny (E. Hardt,

F. Grillparzer, F. Schiller), francouzštiny (J. Anouilh) a ruštiny (A. A. Afinogenov, M. J. Saltykov-Ščedrin, K. A. Treněv aj.). Knižnicí divadelních her řídil od 1934 F. Cimler a doplnil je vlastními odbornými příručkami, zařazenými do edice *Neubertovy divadelní příručky pro ochotníky* (1934, 2 nečís. sv.). Modernizaci edičního programu v 30. letech spojenou s uvedením několika nových autorských jmen (své první knihy zde vydal V. Neff) znamenal zejména pokus o atraktivní románovou knižnici *Neubertovo pásmo dobrých knih* (1936–48, 18 sv., později jako *Pásmo*, do 1937 red. F. K. Krajčír) s převahou historických a životopisných románů, úspěšnější v překladech (R. Aldington, R. Brunngraber, O. W. Cisek, O. Gullvaag, E. Knight, V. Moberg, P. Mullen, P. Neagoe, G. de Pourtalès, S. Salminen) než v původní tvorbě (B. Horst, O. Marešová, E. Synek, F. E. Šaman). Odborné a naučné publikace nakladatelství, zprvu převážně z chovatelství, ovocnářství, zemědělství a domácího hospodářství, vycházely zejména v knižnicích *Rolníkova knihovna* (1912–34, 103 sv., ve 20. a 30. letech byla čísla některých rozebraných svazků obsazována jinými tituly), *Knihovna českých hospodyněk a dívek* (1912–29, 44 sv.), *Knihovna českých chovatelů* (1916–20, 12 sv., red. V. Weger) a *Včelařova knihovna* (1923–30, 10 sv., red. I. F. Kitzberger, od sv. 9 F. Eichner). Dlouholetý pracovník (od 1938 prokurista) firmy K. Kumprecht (1888–1973), který ve 30. letech organizoval reklamní předvánoční knižní výstavy, dal též podnět k soustavnému vydávání jazykových příruček, slovníků a učebnic. Soustředěny byly zejména v nečíslovaných volných řadách *Světové řeči v 1000 slovech* (od 1927) a *Neubertovy slovníky Unikum* (od 1931, od 1938 jako *Neubertovy nové slovníky Unikum*), jejichž jednotlivé svazky vycházely v četných dotiscích a rozšířených vydáních. Poslední zahájený soubor *Neubertovy skupinové slovníčky* (1948) zanikl prvním titulem. – Reprezentační časopis firmy *Naše kniha* (1920–43) byl doplňován dvěma knihkupeckými bibliografickými periodiky. Hudební zprávy (red. A. Neubert, od roč. 3 B. Foit) vycházely nepravidelně od září 1922 a zanikly průběžným 14. číslem koncem 1926. Literatura (1923–41) vycházela nepravidelně, zpravidla čtyřikrát ročně, za redakce B. Foita, od roč. 13, 1935, č. 2 (v průběžném číslování 80) F. Cimlera, a zanikla 1941 ročníkem 19 (100.

číslem). Její jádro tvořily bibliografické přehledy, zpravidla tematicky zaměřené k nosným oborům vydávané a skladované produkce (zejména literatury zemědělské, národohospodářské, divadelní a po zániku Hudebních zpráv též hudební), které zpracovávali zejména B. Foit a B. Čelíkovský, později F. Cimler. Příležitostně informativní, propagační a výchovné příspěvky tu publikovali F. Cimler, J. V. z Finberka, B. Foit, E. Janský, J. Peška, J. Rydvan, F. Sekanina, E. J. Šarapatka, J. J. Zenkl, J. B. Zyka (i pseud. J. Borotinský) aj. Od 1920 (roč. 48) vydával N. měsíčník *Ženské listy* (převzal jej od Ženského výrobního spolku českého a v redakci se vystřídali J. Flajšhansová, B. Foit, P. Moudrá, F. Sekanina a M. Šárecká-Radoňová). Časopis zanikl po úmrtí dlouholeté starostky spolku E. Krásnohorské 1926 (roč. 54). Vydávání obrázkového týdeníku *Letem světem* po 1. ročníku (1926/27, za red. odp. F. H. Svobodová, od č. 4 A. Vorin) převzala stejnojmenná společnost s r. o. V obou časopisech se uplatnila zejména beletrie kmenových autorů nakladatelství. Od 1928 (roč. 11) převzal N. od F. Topiče orgán Ústřední matice divadelního ochotnictva českosl. Československé divadlo a vydával jej za redakce J. Rydvana (čtrnáctidenně, od 1935 měsíčně) do roč. 20, 1937 (od 1938 vycházel u O. Růžičky). – Na obálkách a ilustracích nakladatelství se zprvu podíleli výtvarníci J. Goth, S. Hudeček, V. Klimánek, J. Kočí, F. V. Mokřý, V. Oliva, K. Rélink, J. Rudolf, A. L. Salač, K. Šimůnek, J. Ulrich, J. Wenig, výjimečně J. Lada, A. Mucha a L. Süß, ve 30. letech též Z. Burian a F. Horník, ve 40. letech zejména V. Junek a V. Pavlín. Zprvu převážně nekvalitní tisk se od počátku 30. let zlepšoval, později i za účasti knižních grafiků J. Šprachty a J. Švába.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře*: *Knihovna zábavy a humoru* (1914–15); *Pestré květy* (1917–25); *Vybrané spisy dobrých autorů* (1917–40); *Ochotnická scéna* (1930–38); *Naše scéna* (1930–48); *Nová scéna* (1933–48); *Neubertovy divadelní příručky pro ochotníky* (1934); *Dětská scéna* (1936–48); *Neubertovo pásmo dobrých knih*, později *Pásmo* (1936–48). – *Ostatní*: *Knihovna českých hospodyněk a dívek* (1912–29); *Rolníkova knihovna* (1912–34); *Knihovna českých chovatelů* (1916–20); *Včelařova knihovna* (1923–30); *Světové řeči v 1000 slovech* (od 1927); *Neubertovy slovníky Unikum* (od 1931, od 1938 jako *Neubertovy nové slovníky Unikum*); *Neubertovy skupinové slovníčky* (1948). ■ SOUBORNÁ VYDÁNÍ. *Čeští autoři*: M. Červin-

ková-Riegrová, V. Hánek, J. Hloucha, J. D. Konrád, B. Zahradník Brodský. ■ Z DALŠÍ PRODUKCE. *Původní práce*: K. Jonáš: Milost, Za koho se provdám? (1913); A. Nečásek: Bez mráčku i pod mrakem (1913) + Zlaté topoly (1917); J. Osten: Lidé řádní a ledajací (1913) + Láska a flirt (1918) + Záchvěvy srdcí (1918) + Lev a myška (1919); V. Řezníček: Maxmilian, císař mexický (1913) + Jan Leopold Hay (1915) + Naše zlatá matička 1–8 (1923–26) + JUDr. Jan Podlipný, jeho život a působení (1924); K. Mečř: O policajtech, detektivech, soudcích a jiných lidech (1913) + Povídky válečného zpravodaje z Balkánu (1914) + Historiky o korunovaných hlavách, dámách, státnících a jiných (1917) + Z tajnosti dvorů a diplomacie (1918) + Nepočetná žena (1926, pseud. V. Lípa) + Novináři (1946); K. Čvančara: Divadelní příručka (1914); J. L. Hrdina: Tajemství bílé kravaty a jiné humoresky (1914); J. Jahoda: Písničky z Opočenska (1914) + Za právo a pravdu (1914); F. Flos: Ohně na horách (1917) + Babí hněv a pelyněk (1918) + Vstaň! (1919); V. Moravec: Světlušky (1917) + Prchavé lásky (1918) + Úsměvy štěstí (1921); J. Roden: Irča v penzionátě (b. d., 1917) + Snílkové (1918) + Irča a Lexa (1919) + Naše maličká (1920) + Fantom (1920) + Irča v hnízdečku (1926) + Křehnoucí ptáče (1928) + Irčino tajemství (1929); J. R. Hradecký: Rodina špačka Perčivy (1918); A. Zieglerová: Tmy a svítání (1918); I. Klicpera: Moje první láska a jiné novely (1918) + Srdce v poutech, Za oknem, Na pile (1918) + Suplentova sázka a jiné novely (1918) + Za štěstím, Adéla, Julinka, Zvadlá růže (1918); B. Mühlsteinoval: Růžové krůpěje (1918) + Zlaté hvězdy (1919) + Sny a touhy (1920); E. J. Šarapatka: Šla duší láska... (1918) + Království víl a skřítků (1919) + Pohádkový sen (1920) + Pěšinky se rozcházejí (1922); B. Treybal: Mlýn (1918) + Sňatek Tomáše Burjána (1924); K. Piskoř: Srdce vítězná (1918) + Mstivé milování (1919) + Láhev šampaňského (1920) + Valašské noci (1920) + Román dvou sester (1924) + V záři divadelní slávy (1925); V. Beneš Šumavský: Nebezpečné ženy (1919); M. Čtrnáctý: Slečna guvernantka a jiné novely (1919); F. D. Engelmüller: Zamilovaná (1919); J. J. Fišer: Fantastické novely (1919); A. E. Mužík: Zlomené okovy (1919); F. Obrtel: Pojďte s námi... (1919); V. Hánek: Rozvátá kouzla (1919) + Lavina (1920) + Obláčky mládí (1920) + Lucy, koketka malá (1923); J. Šach: Ve vichřici (1919) + Hoře lásky (1920) + Ztemnělou alejí (1920, pseud. J. Smiřický) + Směj se, paňáco...! (1925) + Tři ženy (1927); A. Czech z Czechenherzu: Víra v život (1920); O. Hanuš: Láska slečny Věry (1920); J. Novák: Vírem vášní (1920); B. Rélinková: Pařížské humoresky (1920); K. Rožek: Hory 1, 2 (1920); J. Skarlandt: V poutech ideálu (1920); F. Tatoušek: Břevnovské obrázky (1920); Q. M. Vyskočil: Přeludy štěstí (1920); A. Žipek: Ženy (1920); G. R. Opočenský: Psi dny a jiné humoresky (1920) + Dychtivé mládí (1921) E. Zitek: Malí vítězové – velcí přemožení (1920) + Cizáci 1–4 (1926) + Albrecht Václav

z Valdštejna, vévoda frýdlantský 1–4 (1934); P. Biliánová: Pod selský krov 1–4 (1921–22) + Mánina s Babinou (1922) + Po cestičkách k oltáři (1922) + Paní Katinka z Vaječného trhu (1924); R. Nešvera: Mraveniště (1922) + Opičky (1923); J. Petrus: Přetřhaná vlákna (1922) + Za štěstím (1935); K. Kolman: Kmotřička Revoluce (1923); L. Macháček: Příběh Lenky Vlasákové (1924); I. Posnerová: Tajemství ženské krásy (1924); J. Pakosta: Láska v Plyšovém divadle (1924) + Představení v kinu Život (1925); J. Spáčil: Raván a Théra (1925); V. Beneš Trebízský: Listy, Vzpomíná se (1926, ed. J. Šach); K. Horký: Masyryk redivivus? (1926); Zevloun (L. Tůma): Na trati (1926) + Zlatý strejda Áda (1927) + „Strejda“ Áda se žení (1928); J. Hloucha: Pohádky japonských dětí (1926) + Mezi bohy a démony (1929) + Prodavačky úsměvů (1929) + Japonečky (1931); F. Mareš: Klamnost důkazů podvržení Rukopisů královédvorského a zelenohorského (1928); V. Neubauer: Čaroděj tónů (1928); V. Melicharová: Ženy nesmrtelné a zapomenuté (1928) + Pokušení Barucha Spinozy (1932); A. Osíčka: Ze země mrakodrapů (1928, s L. Osíčkovou) + Stepi promluvíly (1945); J. O. Novotný: O Plukovníka Ševce (1929); F. Pergner: Poslední skok Tamerlanův (1929); V. Dyk: Ad usum pana prezidenta republiky (1929) + Napravený plukovník Švec (1929) + O národní stát 1. 1917–1919 (1932, ed. J. O. Novotný); R. Procházka: Rodopisná encyklopedie Československa (1931, jen písmeno A); J. V. Šmejkal: Dcery mořských vlků (1931) + Milenec Nipponu (1931) + Smečka jižního pólu (1931) + Pirátské melodie (1932) + Jsem občanka římská (1939); O. Schäfer: Zvony (1932); V. Neff: Nesnáze Ibrahima Skály (1933) + Papírové panoptikum (1934) + Temperament Petra Bolbeka (1934); O. Votočková-Lauermannová: Ruce (1934) + K. H. Mácha (1936); J. Maria: Hilar (1935); R. I. Malý: Kříž nad Evropou (1935) + Marx a Řím ve světle živé skutečnosti (1939); A. Brixová: Koniklecová královna (1936) + Smír (1936); H. Baarová: Chodská romance (1941); Z. Jerman: Cesta bez kompasu (1942) + Rezignace (1945); E. Janský: Slovo k ochotnictvu o dramaturgii a kritice s bibliografií (1945); M. Roštíková: Buď vůle Tvá... (1946); B. Fišer: Matěj Kopecký, žebrák-bohatýr (1947); A. Havel: Očišťa Václava Holána (1948). – *Překlady*: F. Lafargue: Na nepravé stopě (1918); É. Marriot: Smrt duchovních (1918) + Vzkříšení (b. d., 1919); E. Werner: Majitel dolů (1918) + Alpská víla (1919) + Vykoupení (1920); E. Glyn: Láska Ginevrina (1918) + Tři týdny (1918) + Katynčiny úspěchy (1919) + Muž a okamžik (1919) + Tři věci (1919) + Dívka a mudrc (1920) + Manželka a milenka (1920) + Na cestu k manželství (1920) + Výroky babičky a jiné aforismy (1920) + Filozofie lásky (1921) + Eliška v Americe (1922) + Ze života Evangeliny (1922); L. Alfonso: Rukavička a jiné povídky (1919); M. von Ebner-Eschenbach: Trnitou cestou lásky (1919); É. Erckmann, L. Chatrrian: 1813 (1919) + Waterloo (1919); E. G. Seeliger: Americký souboj (1919) +

Svěřenské panství (1919); A. Theuriet: V růžích (1919) + Dům U dvou palem (1920) + Kytice růží z Jericha (1920) + Smrtný hřích (1920) + Poslední útulek (1924) + Les v květu (1926); H. Mniszkówna: Malomocná 1–4 (1919–21) + Královna Gisela (1928) + Květ magnolie a jiné povídky (1930); S. Zermanski: Paprsek (1920); M. Rodziewiczówna: Vřes (1920) + Devajtis (1920); G. Ohnet: Poslední láska (1920) + Hvězda (1921) + Zámek bolestí (1923); F. H. Burnett: Tajemná zahrada (1920) + Venkovanka (1920) + Jak se stala markýzou, Hezká sestra Joséova (1925); D. N. Mamin-Sibirjak: Privalovské milióny (1921) + Divoké štěstí (1922) + Chléb (1922); Gyp (S. G. M. A. de Martell de Janville): Slečna Barvínek (1921) + Nejlepší přítelkyně (1925); N. A. Lejkin: Zápisky psa Polkana (1923); M. Tinayre: Hellé (1923) + Bouřlivák (1926) + Dům hříchu (1926); A. Dumas st.: Ascanio 1, 2 (1925) + Dvě Diany 1–3 (1925) + Holanďanka (1925) + Marie Stuartovna (1925) + Panna Orleánská (1925) + Záhadný lékař 1–4 (1925) + Dobrotisko (1926) + Jiří (1926) + Láska mým vzkříšením (1926) + Láska mým životem (1926) + Levoboček z Mauléonu (1926) + Muži ze železa (1926) + První láska (1926) + Sňatky otce Olifusa (1926) + Umírá se na lásku? (1926) + Dobrodružství kněžny monacké 1–3 (1927) + Leon a Leona 1–3 (1927) + Olympie de Clèves 1–3 (1927); Quida (L. de La Ramée): Dva malé dřeváčky (1926); H. de Régnier: Přelétavá kouzla (1926); G. Sand: Ona a on (1926); W. Scott: Talisman (1926); A. Seuhl: Stávka strojů (1926); E. M. de Vogüé: Mrtví mluví... (1926); V. A. Lazarevskij: Rusko a československé znovuzrození (1927); G. Verga: Tygřice (1927); M. Maeterlinck: Život včel (1928); M. Gawalewicz: Na záchranu pudy (1930); Ch. Vildrac: Osada Růžového ostrova (1933); H. Conscience: Zlaté ostruhy (1936); J. Kutlvašrová: Kdy žena vítězí (1936). ■ PERIODIKA: Ženské listy (1920–26); Naše kniha (1920–43); Hudební zprávy (1922–26); Včelařské rozhledy (1923–35); Literatura (1923–41); Letem světem (1926–27); Fronta (1927–29); Československé divadlo (1928–37). ■

BIBLIOGRAFIE: Seznam knih, jež vydalo Zemědělské knihkupectví A. N. (1928); Romány a povídky našich i cizích spisovatelů... (b. d., 1932); Seznam knih a hudebnin... (b. d., 1936); Seznam knih vlastního nákladu (b. d., 1947). ■ LITERATURA: Tempo (pamětní list, 1942). ■ an.: Moderní knihkupectví a nakladatelství v Praze, Pestrý týden 1930, č. 25; M. Volar: Dojmy z knižního labyrintu, Naše kniha 1934, zvl. č. 15. 9.; Kt.: B. Foit, Českosl. knihkupec 1935, s. 227; Padesátka prokuristy K. Kumprechta, Českosl. knihkupec 1938, s. 285; Ž (L. K. Žižka): Neubert zemědělský, Knihkupec a nakladatel 4 (49), 1942, s. 105.

az

Ervín Neumann

* 26. 8. 1905 *Praha*

† před koncem války 1945 koncentrační tábor *Bergen-Belsen*

Prozaik a dramatik evokující utopická východiska z krize soudobého společenského systému, publicista angažující se zejména pro ideu národní asimilace českých Židů.

Jediné dítě v rodině obchodníka. Po studiích na obchodní akademii v Praze-Karlíně (1921–25) absolvoval vysokou školu obchodní (ing.) a dvouletou Svobodnou školu politických nauk. Pracoval jako úředník, načas jako redaktor týdeníku *Rozvoj*, vydávaného Svazem Čechů-Židů; oženil se 1939. Od začátku 30. let přednáškovou, publicistickou a organizační činností v pražských českožidovských spolcích (Svaz Čechů-Židů, Kapper, Českožidovské společenské sdružení) podporoval program národní asimilace českých Židů. V červenci 1943 byl deportován do Terezína, v prosinci t. r. do tzv. rodinného tábora v Osvětimi, po jeho likvidaci byl v červenci 1944 poslán na práci na nezjištěné místo a odtud údajně přišel na jaře 1945 s tzv. pochodem smrti do koncentračního tábora Bergen-Belsen, kde patrně podlehl tyfové epidemii.

N. literární působení, ať beletristické, ať publicistické, bylo vždy jen nástrojem autorova utopismu. Ovlivněn marxismem, nalézal N. řešení krizové situace světa v náhradě liberálního kapitalismu kolektivistickým principem uplatněným ve výrobě, spotřebě i v osobním životě. Optimisticky hodnotil praxi sovětského státu, ba domníval se, že se jí začínají inspirovat i západní demokracie, v sovětském režimu spatřoval také pravý protipól německé a italské diktatury, aniž postfehl společný totalitářský základ všech tří režimů. Zároveň však po pádu kapitalismu očekával éru trvalého sociálního míru a nikoli zostřeného třídního boje, budoucí centrální moc svěřoval do rukou nikoli stranického aparátu, nýbrž vlády odborníků a zejména vědců (ideálem mu byl vynález sociologické matematiky), a nikoli SSSR, nýbrž Spojené státy světa (nebo též Světový stát spravedlnosti) byly pro něho konečnou metou dějinného vývoje. Obdobně sjednocující a nevydělující tendence preferoval N. při řešení tzv. židovské otázky, jemuž věnoval značnou část své publicistiky. Odmítal antisemitismus stejně jako sionismus, zato

podporoval kulturní a hospodářskou asimilaci Židů a podmiňoval ji jejich odvratem od dosa-
vadní obchodnicko-finanční specializace
a příklonem k profesím dělnickým, rolnickým
a řemeslnickým (oceňoval „beztržní židov-
ství“ v Sovětském svazu). – Také N. beletrie by-
la manipulována autorovou potřebou reflek-
tovat základní rozpory a zápory soudobého
světa, popřípadě konstruovat jeho velkorysou
reformu. Proto byla epika v jeho románech
sporá, ryze účelová a libovolná, jakkoli její po-
díl v jednotlivých knihách postupně narůstal.
Svého pochopitelného maxima dosáhla dějo-
vost v N. posledním, protikoloniálním románu
pro mládež *Africká sopka*; v prvotině *Ocelo-
vou pěstí...*, retrospektivně sledující konflikty
dané nerovnoměrným zaváděním nového ži-
votního pořádku v celosvětových dimenzích,
vystačil autor s občasnou dějovou ilustrací,
v románu *Chrást Šalamounův* si už začal, byť
nesoustavně, vypomáhat postupy dobrodruž-
ného, popřípadě špionážního románu, když
potřeboval ukázat kapitalistický systém jako
brzdu hmotného pokroku (k tomu si posloužil
peripetemiemi při zavádění vynálezu syntetick-
ých, a proto laciných potravin). Obdobný
ústup od proklamativnosti a naopak sílící zřet-
el k soudobé ekonomicko-politické realitě ja-
ko v próze lze zaznamenat i v N. pokusech dra-
matických. Krátce po hře usilující odkrýt
pravou povahu antisemitismu a naopak před-
vést typ opravdového českého Žida (*Úskalí
práce*) se N. představil biograficky založenou
hrou *Tančící safír*, v níž se milostný vztah mezi
stárnoucí americkou tanečnicí I. Duncanovou
a mladým ruským básníkem S. Jeseninem po-
kusil evokovat na pozadí několika ideologic-
kých střetů (Východu a Západu, mužického
a industrializujícího se porevolučního Ruska).
V rukopise zůstala hra *Mravy na ostrově* (psá-
no 1939–40), satiricky představující koloniální
politiku bílé rasy (na smyšleném ostrůvku
v Indickém oceáně) jako produkt čirého kšeft-
taření. Nedochovaly se hry hotové už v polovi-
ně 30. let (*Božské aféry* – údajná prem. 1935,
Pojďte s námi, hra o Voltairovi Pod sluncem
nic nového) ani poslední (a možná nedokonče-
ná) hra situovaná do afrických kolonií, stejně
jako jeho další próza pro mládež, čerpající prý
svůj námět mj. z prostředí českých hvězdářů.

ŠIFRY: Ing. N., -nn. ■ PŘÍSPĚVKY in: Časopis
Svob. školy politických nauk v Praze (1935, Vzestup

a rozklad koloniální politiky evropských národů,
i sep.); Kalendář českožidovský (1935–39); Kapper
(1934); Lid. noviny (1937); Právo lidu (1936–37);
Rozvoj (od 1933). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Ocelovou
pěstí... (R 1930); Chrást Šalamounův (R 1935); Tan-
čící safír (D 1937, prem. 1936); – posmrtně: Africká
sopka (R pro ml., 1947). – *Ostatní práce*: Naše cesta
(1936, spolu s tit. V. Lederer: Dnešek a zítřek);
Židovský duch ve světové kultuře (1936, dub., podp.
E. Neumann, v Bibliograf. katalogu 1936 dešif-
rováno jako Emanuel); Kam? Osudová otázka zá-
padních Židů (1937); Práce, program a cíl Svazu Čechů-
Židů v ČSR (1937). ■ SCÉNICKY. *Hry*: Úskalí
práce (1935, s E. Krausem); Božské aféry (1935,
dub.). ■

LITERATURA: M. Vaněk: ref. Ocelovou pěstí...,
Čin 2, 1930/31, s. 99; ● ref. Úskalí práce: an., Rozvoj
1935, č. 10; H. Bonn, Rozvoj 1935, č. 12 ●; ● ref. Tan-
čící safír: B (E. Bass), LidN 9. 9. 1936; -kov- (K. Koval),
Venkov 9. 9. 1936; -s. (J. Seifert), PL 9. 9. 1936;
E. Siblík, Lid. deník 14. 9. 1936; V. Červinka, Zvon
37, 1936/37, s. 71; G. (F. Götz), Nár. divadlo 14,
1936/37, č. 1; H. Jelínek, Lumír 63, 1936/37, s. 50 ●;
-z- (J. Vozka): ref. Kam?, Ranní noviny 24. 2. 1937;
● nekrology: list. (F. Listopad), Mladá fronta 15. 8.
1945; b. (B. Březovský), NO 25. 8. 1946 ●; I. Adamo-
vič: E. N. (slovníkové heslo), Ikarie 1992, č. 10.

jo

Stanislav Kostka Neumann

* 5. 6. 1875 Praha

† 28. 6. 1947 Praha

Básník, publicista a překladatel. Představitel bás-
nické generace z přelomu století, úzce spjatý s do-
bovým sociálním hnutím, zprvu anarchistickým,
pak komunistickým; několikrát podnětně zasáhl
do českého literárního a kulturního vývoje, nejpr-
ve jako jeden z představitelů symbolistně deka-
dentní školy, pak jako průkopník předválečné
naturalistické a civilistické moderny; byl také jedním
z programových mluvčích hnutí proletářské litera-
tury.

Narodil se v rodině pražského advokáta, staro-
českého poslance, který pocházel z patricijské
rodiny německo-polské; matka byla dcerou
ševce. Jako pětiletý ztratil otce, který po nezda-
řeném podnikání zanechal rodinu zchudlou,
závislou na otcových sestřích, dědičkách ně-
kdejšího rodinného statku za Olšanskými
hřbitovy, z něhož už za N. mládí zůstala jen vi-
la (později známá jako středisko anarchistické
bohémské družiny), v níž N. žil až do svého od-

chodu z Prahy 1904. Po studiích na gymnáziu (zde vydával hektografované časopisy *Vlast* a *Slavia*) a na obchodní akademii, která nedokončil, se stal 1893 lokálkářem staročeského Hlasu národa; aktivně se však účastnil politického života mezi radikální mládeží v pokrokovém hnutí. Koncem srpna 1893 po srpnových protidynastických bouřích byl spolu s dalšími zatčen a 4 měsíce vězněn ve vyšetřovací vazbě v novoměstské věznici. V únoru 1894 v procesu s Omladinou byl odsouzen na 14 měsíců těžkého žaláře, které si odpykal v samovazbě v Plzni-Borech. Po propuštění (únor 1895) vydal první sbírku *Nemesis, bonorum custos*, když již dříve (únor 1894) uveřejnil první verše (*Žalářní dojmy*) v *Nivě*; poprvé vůbec však publikoval již 1893 článek o Maratovi v *Pokrokových listech*. Do literárního života N. vstoupil na krajním křídle moderny 90. let jako spolupracovník *Moderní revue*, organizátor *Almanachu secese* a posléze jako vydavatel vlastního časopisu *Nový kult*, který postupně přešel na anarchistické pozice. 1899 se oženil s Kamillou Krémovou (1874–1956), později vydavatelkou (mj. edice *Knihy dobrých autorů*); jejich syn Stanislav (1902–1975) byl hercem, vnuk stejného jména (1927–1970) básníkem. Jako publicista, propagátor a politický aktivista se N. dostal mezi anarchisticky zaměřené severočeské dělnictvo (zejména horníky), jemuž věnoval řadu svých edičních podniků. 1904 se seznámil s Boženou Hodačovou (1882–1967), odjel s ní do Vídně, kde se pokusil pokračovat v dosavadní aktivitě. V dubnu 1905 se s ní (a s dcerou Soňou, později herečkou S. Škodovou, 1905–1971) usadil v Řečkovicích u Brna a po dvou letech (po úředním vypovězení z Řečkovic) v nedalekých Bílovicích n. Svitavou, kde žil až do 1. světové války a kde prožil své lidské a básnické „renouveau“. Nová orientace spojila N. jednak s moravským kulturním životem (mj. s *Lid. novinami*), jednak s rodící se předválečnou modernou, k jejímuž civilistickému zaměření sám přispěl a jež se manifestovala *Almanachem* na rok 1914. V téže době se také uplatnil N. dávný zájem o bibliofilii (vydával časopis *Philobiblon* a „sbírku krásných tisků“ *Červen*), knižní úpravu a grafiku vůbec. V květnu 1915 narukoval a po výcviku v maďarském Szegedu odjel v únoru 1916 jako sanitní voják na jižní frontu. Téměř dva roky strávil v Albánii, nejprve v městečku Elbasan, pak v Bragoždě v blízkos-

ti Ochridského jezera. S označením malarika se přes vojenskou nemocnici ve Staré Pazově (ve východní Slavonii) a v rakouském Neuburgu dostal počátkem 1918 do vinohradské nemocnice v Praze a v červnu byl z armády propuštěn. Ještě v posledních válečných měsících zahájil novou vydavatelskou a organizační aktivitu vydáváním *Června*, kolem něhož zprvu seskupil autory předválečné moderny; také politicky navázal na předválečné východisko, když spolu s dalšími anarchisty (B. Vrbenským, L. Landovou-Štychovou) vstoupil do nově vzniklé Čes. strany socialistické; za ni se stal (1918–19) poslancem Nár. shromáždění a odborovým radou na min. školství a nár. osvěty. Pod dojmem revolučních událostí v Rusku vystoupil ze socialistické strany a akceptoval program Kominterny; spolu s někdejšími druhy z anarchistického hnutí založil na českém severu komunistické skupiny, které se 1920 spojily ve Svaz komunistických skupin a 1921 integrovaly do KSČ. N. znovu rozvinul intenzivní publicistickou a ediční činnost (časopisy *Červen*, *Kmen*, *Proletkult*, *Reflektor*, *Edice Června*), seskupil kolem svých časopisů nejmladší, levě orientovanou generaci, stal se jedním z propagátorů hnutí proletářské literatury. První poválečná léta trávil v Praze, 1922 se znovu odstěhoval na venkov, do Úval, pak do Čerčan; v *Lídě Špačkové* (1905–1985) našel padesátiletý básník novou životní družku. Intenzivní politická aktivita, básnický však málo plodná, skončila 1929 N. účastí na tzv. manifestu sedmi, v němž se komunističtí spisovatelé postavili proti novému gottwaldovskému vedení a byli ze strany vyloučeni, nicméně N. socialistická orientace zůstala tímto aktem nedotčena. Těžké srdeční onemocnění, které následovalo brzo po jeho půlroční cestě kolem republiky (1933), léčil N. v Poděbradech a toto město zůstalo (od června 1934) až do okupace jeho domovem (byl zde i členem obecního zastupitelstva). Odtud v 2. polovině 30. let rozvíjel aktivitu (*Lid. kultura* atd.) orientovanou na vytváření protifašistické kulturní fronty. 15. března 1939 opustil Poděbrady a našel ilegální útočiště nejprve v Praze, pak ve Vyžlovce u Jevan, v Heřmanově Městci a konečně ve Vápenném Podole v Železných horách (od října 1939). Po osvobození se vrátil do Prahy, kde strávil poslední dvě léta života (vila Hercovka v Tróji). V listopadu 1945 byl jmenován národním umělcem.

Po převážně macharovsky laděné prvotině *Nemesis, bonorum custos* vydal N. rychle za sebou několik sbírek (*Jsem apoštol nového žití, Apostrofy hrdé a vášnivé, Satanova sláva mezi námi*) vyznačujících se rysy příznačnými pro životní postoj a poetiku symbolistně dekadentní moderny: vypjatým individualismem, pohrdáním konvenčními hodnotami soudobé společnosti, autostylizací „dítěte úpadku“, „básníka imorality“ a satanisty, ale zároveň i vášnivou touhou po životní kráse a plnosti. Ideová útočnost a zřetelná myšlenková linie, odlišující N. od „pasivní dekadentní impresionity“ (Salda) záhy v jeho poezii potlačila abstraktní symboliku, čerpající převážně podněty z oblasti nábožensko-mystické a erotické, a nahradila ji konkrétní předmětnou realitou sociální i přírodní (*Sen o zástupu zoufajících*). K této proměně podstatně přispěla N. společenská aktivita na přelomu století a dovršil ji bezprostřední styk s přírodou v době jeho velice plodného desetiletého moravského pobytu, kdy vznikla řada jeho básnických sbírek i hojná publicistika (*Socialismus a svoboda, S městem za zády* aj.). Vyvrcholením jeho předválečného básnického rozmachu se staly sbírky *Kniha lesů, vod a strání*, lyrika smyslového okouzlení a oddání přírodnímu rytmu, do něhož básník promítl svůj ideál založeného a harmonického života, spojující ho se souběžným směřováním šrámkovské generace, a *Nové zpěvy* (knižně vydané až po válce), v nichž se tendence uchopit realitu v její dynamice a mnohotvárnosti dovršila poetizací světa techniky a civilizace, moderní kolektivity a prostých všedních věcí. Poetika Nových zpěvů souvisela s N. účastí v hnutí předválečné moderny, s orientací na evropský futurismus a kubismus a na poezii W. Whitmana s jejím odmítáním artistní výlučnosti i úsilím o zachycení moderního světa v jeho celistvosti. Sám N. vyjádřil tyto požadavky v úvahách shrnutých po válce do knížky *Ať žije život!*, v mnohém předjímajících postoje meziválečné avantgardy. Po písňové formě a převaze přímého pojmenování v Knize lesů, vod a strání znamenaly Nové zpěvy návrat k volnému verši a k široce založené hymnické formě i rozvinutí moderní metafory, založené na konfrontaci věcí tradičně poetických a civilních. Toto střídání období formálně značně odlišných – zjednodušeně řečeno písňovostí a hymničností – se rovněž stalo příznačným rysem N. poezie. Na poetiku Nových zpěvů bezprostředně navázala

první část sbírky *Třicet zpěvů z rozvratu* a zejména poválečné *Rudé zpěvy*; i N. teoretická koncepce proletářského umění, již prosazoval na začátku 20. let, vycházela z jeho pojetí umění civilního a civilizačního. Našla svůj výraz v Rudých zpěvech, ve verších revolučních výzev, v nichž se trvalé latentní napětí N. poezie mezi konkrétním předmětným viděním a tendencí k rétorické „veršované publicistice“ znovu překlonilo k pólu publicistiky. S agitačními úkoly, které N. kladl na revoluční literaturu, souvisely také popularizační naukové práce, kterých se N. podjal v 2. polovině 20. let a které byly zaměřeny jednak na dějiny revolucí (*Francouzská revoluce*), jednak na moderní výklad sexuální problematiky, tj. na téma, kterým se N. rovněž zabíral již od raných anarchistických let (*Dějiny lásky, Dějiny ženy, Monogamie*). V milostné tematice našla nový impuls i N. vlastní tvorba: básnická trilogie *Láska*, která vznikala v dlouhém rozmezí sedmi let (1925–32), se znovu vrátila k vnitřnímu prožitku a k individualizovanému obrazu světa a s tím i k poetice *Knihy lesů, vod a strání* (přímé pojmenování, pevná strofa, metrický verš, sdělovací styl směřující až k prozaizaci a současně ke gnómičké zkratce). Postupně však v N. verších převážila složka reflexivní, filozoficko-etické (cyklus *Materialismus* v Sonátě horizontálního života). K lyrickému ovzduší sbírky *Láska* se bezprostředně přimkl N. jediný román *Zlatý oblak* (1. část zamýšlené trilogie), próza napůl lyrická, napůl úvahová, i přírodní črty *Enciány z Popa Ivana*, inspirované pobytem na Podkarpatské Rusi; podobu cestopisného deníku má *Československá cesta*, psaná původně jako seriál fejetonů pro Lidové noviny. V dalších básnických sbírkách (*Srdce a mračna, Sonáta horizontálního života*) se N. inspiroval především aktuální sociální a ideovou problematikou, spojenou s duchovním klimatem 30. let a nástupem fašismu. V diskusích na kulturní frontě zaujímal N. stalinistické stanovisko. Polemizoval jak s dobovými tendencemi katolickými, spiritualistickými, ruralistickými, tak s levě orientovanou avantgardou, a ostrou polemiku svedl s Gidovým Návratem ze Sovětského svazu (*Anti-Gide*), odmítaje jeho výhrady i rostoucí pochybnosti kulturní levice o poměrech v Rusku jako projev „intelektuálnosti“. Jeho poslední dvě sbírky vznikly na samém prahu okupace (*Bezdný rok*) a během ní (*Zamořená léta*); N. se jimi osobitě zařadil do do-

bové vlny poezie upnuté k ohrožené zemi, ke kulturní tradici národa (Neruda) a k uchování jeho morální síly i víry v jeho lepší budoucnost.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: Antikrist, Apostata, Brutus, Capriccio, Civis Bohemicus, Dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček, Ego, Faun, Hynek Záruba, Ivan Červený, Jan Bedrna, Jan Poupá, Jaroslav Kudrna, Jindřich Bedrna, Jiří Votoček, Jiří Votoček – Dr. Hynek Záruba, Josef Votoček, J. Votoček, K. Bedrna, Kozonoh, K. Protiva, Kupidos, Ladislav Hora, Ladislav Rozvoda, Ladislav Sýkora, Lad. Rozvoda, Lokalides, Marius, Petr Pohan, Petr Skála, Sana Mens, Sáša, Sigma, Theodor Lokalides, Tomáš ze Smíchova, Vavřínek, Vindobonensis; A., J. K., J. V., K., K.-, N., N.-, n., -n., -n., N. -K., Nn, Nn., -nn, R., S., S.-, S.-, S.-, S. K. N., s. k. n., -skn, Sn., -Sn-, sn., -sn., st., St. K. N., -v. (1938), -, 0, * ■ **PŘÍSPĚVKY in:** kat. A přece! Výstava několika tvrdošijných (1918); Akademie (1897–99); sb. Albánie (1938); Almanach Kmene 1930/31, 1931/32, 1932/33, Jaro 1934, 1934/35, 1936/37; Almanach na rok MCM (1900); Almanach na rok 1914; Almanach secese (1896); Antologie protifašistických umělců (1936); sb. Básníkův rok (1936); Budoucnost (1919); Cesta (1918); Červen (1918–21); Čes. slovo (1918–20, 1935); sb. Československo Sovětskému svazu k 20. výročí (1937); Čes. bibliofily (1910); Čes. socialista (1918); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K. Neumannovi k sedmdesátinám... (1945); Duch českého severu (Duchcov 1902); Eva (1931); sb. F. X. Šaldovi (b. d., 1932); Haló noviny (1934–38); Hej rup (1936–38); Humorist. listy (1908); Index (1931); Kalendář českožidovský (1915–16); Kalendář komunistický na rok 1924, 1925; Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900; Kalendář revolucionářů na rok 1903, 1904; Kmen (1919–20); Kmen (1928); Komuna (1907–08); Komunistická revue (1924); sb. Komunistické večery (1922); Komunistický kalendář 1922; Konec století (1895); Kultura doby (1938); Kvart (1931); Květy (1909–10); Kytice (1945); Lázně Poděbrady (1934); Letáky pro zpěváky (1902); Levá fronta (1930–32); Lid. kultura (1936–38, 1945); Lid. noviny (1907–18, 1932–40); Listy pro umění a kritiku (1934); Lit. listy (1895); Lit. noviny (1928–29, 1932, 1937, posmrtně 1955); Lit. rozhledy (1927–28); sb. Lublaní (1896); Lumír (1907–18); sb. Mahenovi (1933); Májový list čes. socialistů (1918); Májový list KSČ (1936–38); Matice svobody (Královo Pole, Přerov, 1901–03, 1905); Milostný almanach Kmene pro jaro 1933; Mladá garda (1935); Mladá kultura (1937); Moderní revue (1895–1908); Moderní život (1903); Mor. orlice (Brno 1907); Moravskoslezská revue (1906–11); Mor. kraj (Brno 1906–07); Národ (1917); Nár. listy (1917–18); Nár. obzor (1908); Nár. shromáždění československé v prvním roce republiky (1919); Naše cesta (Kladno, Hradec Král. 1931, 1935); Neděle (Brno); Nezávislé listy (1900); Niva (Brno 1894–97); Nová Omladina (1906–07); Novoroční almanach 1898; Nový kult (1897, red. V. Miňovský); Nový kult

(1897–1905); sb. Nůše pohádek 1 (1918); Obzory (1905); Omladina (1896–1900); Omladina (Nové Veneřice, Hroby, Lom u Mostu 1905–06); Panoráma (1928); Philobiblon (Bílovice n. Svitavou 1912); Plán (1929–30); Podkarpatorská revue (Bratislava 1937); Pokrokové listy (1893); Pozor (Olomouc 1907–08); Práce (1905–06); Praha–Moskva (1936); Právo lidu (1901); Pražské lid. noviny (1938); Program D 36; Proletkult (1922–24); Přítomnost (1932–37); Q (1926); ReD (1927); Reflektor (1925–26); Roj; Rozhlas mladých; Rozhledy (1899–1901); Rozhledy (1934–35); Rozpravy Aventina (1928–33); Rozsévačka (1938); Rudé květy (1902, 1905); Rudé právo (1921–28, 1935–38, 1945–47); Salon odmítnutých (1897); Scéna (1913–14); Simplicus (1934); Slovenské smery (Bratislava 1936); sb. Sovětské Rusi čeští spisovatelé a umělci komunističtí (1921); Středisko (1934); Svět práce (1946); Svět sovětů (1937–38); Svět v obrazech (1938); Šibeničky; Šibeničky (1918–19); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); Tábora (1921); Trn (1924); Tvorba (1927–37, 1945–47); U (1936–38); sb. U vrbiček (1934); Učitelství noviny (1936–37); Večery (přil. Lid. novin, 1911–14); Vějíř (1896); Vesna (1895–96); Volné směry (1896–1905, 1913, 1915); Volný duch (1896); Volný myslitel (1900); Výkřiky (1903); sb. Vzpomínky na Petra Bezruč (Brno 1947); Záduha (1908–09, 1913); Země sovětů (1932); Zlatá Praha (1908–09); Život (1935). ■ **KNIZNĚ.** *Beletrie a publicistika:* Nemesis, bonorum custos (BB 1895); Apostrofy hrdé a vášnivé (BB 1896); Jsem apoštol nového žití... (BB 1896); Satanova sláva mezi námi (BB 1897); O umění, umělcích a lidu (úvaha, 1900); Epistolka k římským (úvaha, 1901, spolu s tit. J. Myslík: K padesáté výroční vzpomínce úmrtí Augustina Smetany); Mimo církve! (úvaha, 1902); Sen o zástupu zoufajících a jiné básně (1903); Hrst květů z různých sezon (BB 1907); Socialism a svoboda (statí, 1909); České zpěvy (BB 1910); Předě dveřmi Panteonu (statí, 1911); Politická epizoda (vzpomínky, 1911, pak in Vzpomínky); Kniha lesů, vod a stráni (BB 1914); Bohyně, svěťice, ženy (BB 1915, rozšíř. vyd. 1925); Horký van a jiné básně (1918); Nové zpěvy (BB 1918, rozšíř. vyd. 1936); Pozdrav Tomáši G. Masarykovi (B 1918, pak in 1914–1918); Třicet zpěvů z rozvratu (BB 1918, pak in 1914–1918); Ať žije život! (úvaha, 1920; z 1913–14); Kniha mládí a vzdoru (BB 1920, zde část. Apostrofy hrdé a vášnivé, Jsem apoštol nového žití, Satanova sláva mezi námi, Sen o zástupu zoufajících a jiné básně); Kniha erotiky (BB 1922, zde část. tytéž sbírky, a dále Hrst květů z různých sezon, Horký van a cyklus Třešňových snů); Elbasan (vzpomínky, 1922); S městem za zády 1, 2 (FF 1922, 1923; z 1910–14); Rudé zpěvy (BB 1923, vyd. 1948 rozšíř. o oddíl z 1945–47); Válčení civilistovo (vzpomínky, 1925); Písně o jedině věci (BB 1927, pak in Láska); 1914–1918 (BB 1927, rozšíř. sb. Třicet zpěvů z rozvratu); Bragožda a jiné válečné vzpomínky (1928); Díkyčinění (BB 1930, pak in Láska); Krize národa

(úvaha, 1930); Jelec (P 1931); Vzpomínky 1 (1931); Žal (BB 1931, pak in Láška); Srdcová dáma (BB 1932, pak in Láška); Zlatý oblak (R 1932); Enciány z Popa Ivana (cestopis. črty, 1933); Láška (BB 1933, obs. Písně o jediné věci, Díkučinění, Žal, Srdcová dáma); Československá cesta 1, 2 (cestopis. deník, 1934, 1935); Nesloužím (B 1935); Srdce a mračna (BB 1935); Staří dělníci (B 1936, pak in Sonáta horizontálního života); Anti-Gide neboli Optimismus bez pověr a iluzí (úvaha, 1937, t. r. i zkrác. vyd.); Sonáta horizontálního života (BB 1937); Bezedný rok (BB 1939, zabaveno, 1945); Čest rudé vlajce (B 1945, pak in Zamořená léta); Zamořená léta (BB 1946); – posmrtně: Fragment z pozůstalosti (B 1947); Poslední (BB 1947); Z intimní poezie 1925–1947 (1948); Dvě neznámé básně (1955); soubory prací většinou knižně nevydaných v Sebraných spisech (ed. L. Špačková); Paměti a drobné prózy (Spisy sv. 11, 1951); Umění a politika 1, 2 (statí, 1953, 1956, Spisy sv. 19); Písníčky – satiry – epigramy (1954, Spisy sv. 23). – *Překlady*: P. Louÿs: Afrodita (1897); Ch. Baudelaire: Výbor z Malých básní v próze (b. d., 1899); A. Retté: Volnost, rovnost, bratrství (1899); Convivium (výbor z francouzské lyriky, 1900, s J. Karáskem, E. Lešehradem a A. Procházkou); J. Grave: Anarchie (1901); P. Kropotkin: Komunism a anarchie (1901) + Buřičovy řeči (1907, pseud. Petr Pohan) + Drobné spisy (1919); H. Heine: První básnický leták (1904, s jinými); Skupina mezinárod. rev. studentů socialistických: Tolstoj a anarchism (1904, pseud. Brutus); P. Adam: Listy z Malajska (1905); S. Merlino: Proč jsme anarchisty? (1905); E. Verhaeren: Svítání (1905); Zo d'Axa: Z Mazasu do Jeruzaléma (1909); Ch. Albert: Volná láska (1910, pseud. Petr Pohan); Mladého Flauberta zápisky z cest (1912, s doslovem); A. Strindberg: Studentka čili Novostavba (1922, pseud. Jiří Votoček); M. Beer: Všeobecné dějiny socialismu a sociálních bojů (1926, komentář spolu s B. Srncem, pseud. B. Jelínka); J. R. Becher: Spravedlivá válka (1927); Paměti hraběte Tilly 1, 2 (1927, pseud. Jiří Votoček); N. Réstif de la Bretonne: Fanuščina nožka čili Francouzský sirotek v růžovém střevíčku (1928, šifra S. K. N.); Ch. de Laclous: Nebezpečné známosti 1, 2 (1928, 1929); A. France: Ostrov tučňáků (1928, s úvodem) + Epikurova zahrada (1930); S.-G. Colette: Prostopášná naivka (1930); Šír ha-ššírím: Píseň písní, píseň nejpřednější (1933); F. de Miomandre: Zraněná srdce (1935); O. Saile: Posvátnější je pravda (1941, pseud. Jan Bedrna); K. Haemerling: Muž, nazývaný Shakespeare (1941, pseud. K. Bedrna, s L. Faltovou); J. Maclaren: Já a moji divoši (1943, pseud. J. Bedrna); B. Sponge: Mračna nad Härnevi (1943, pseud. Jan Bedrna); T. Tügel: Beránek v rouše vlčím (1943, pseud. Jan Bedrna). – *Ostavní práce*: La mano negra (1903, pseud. Brutus); Láška a zdravotnictví (1903, pseud. Sana Mens); O prozřetelném plození dětí (1903, pseud. Sana Mens); Dějiny lásky 1–5 (1.–4. 1925, 5. 1926, pseud. Dr. Hynek Záruba a Jiří Votoček); Jošiwara, japonské město milování

(1927, pseud. Hynek Záruba); Maxmilian Robespierre (1927); Francouzská revoluce 1–3 (1.–2. 1929, 3. 1930); Dějiny ženy 1–4 (1. 1931, 2.–4. 1932); Monogamie (1932). – *Výbory*: Básně (1920, ed. autor); Básně (1928, ed. J. Hora a J. Seifert); N., Theer, Šrámek (1931, ed. F. Pala); Dík bojovníku (1945, sb. N. veršů a jub. příspěvků, ed. L. Čivrný); Sedm vybraných básní S. K. N. (1946, ed. autor); Bojovník nových zítřků (1946, ed. J. Bouzek); A hrdý buď (1949, ed. B. Polan); Ve jménu života i radosti i krásy (1950, ed. M. Bláhová); Přátelům i nepřátelům (1951, ed. L. Špačková); Básně (1955, ed. J. Seifert); Zpěvy jistoty (1955, ed. J. Brabec); Z díla (1956, ed. L. Špačková, G. Janouch); O umění (1958, ed. J. Brabec a E. Macek); Sám nejsi nic (1961, ed. J. Brabec); Zpěvy hněvu i lásky (1962, ed. L. Špačková, s biograf. a bibl. údaji); Tobě, mladý kamaráde (1971, ed. an.); Skřivan a lokomotiva (1972, ed. M. Červenka pod jm. S. Mazáčová); Podaná ruka (1976, ed. Š. Vlašín); Rozumětí umění (1976, ed. M. Chlábková); Zpěvy lásky a nenávisti (1977, ed. V. Kún); Stati o umění a politice (1980, ed. J. Lang); Chvála pozemskosti (1981, ed. Š. Vlašín); Konfese a konfrontace 1, 2 (1988, ed. J. Holý a M. Chlábková). – *Souborná vydání*: Spisy (F. Borový, 1920–46, 16 sv.); Sebrané spisy S. K. N. (Svoboda, pak Českosl. spisovatel, 1948–56, 23 sv., ed. L. Špačková); Spisy S. K. N. (SNKLHU – Odeon, od r. 1962, 12 sv., nedokonč., ed. Ústav pro čes. literaturu ČSAV). ■ **KORESPONDENCE**: S. K. N. píše K. Gottwaldovi (z 1947), RP 26. 2. 1947 (odpověď na G. dopis v nemoci); E. Kovařík: Jak psal S. K. N. dělníkům (F. Kalivodovi z 1938), Tvorba 1947, s. 549; S. K. N.: Přátelům i nepřátelům (J. Horovi z 1934, J. Voskovcovi a J. Werichovi z 1935, dopis ÚV KSČ z 1936; 1951, ed. L. Špačková); Z dopisů S. K. N. (J. Horovi z 1937, úryvky ze 3 dopisů J. Nohovi z 1937), LitN 1955, č. 23; M. Kaláb: Philobiblon S. K. N. (M. Kalábovi z 1912), sb. Dar přátelství (1955, s. 48); V. Dyk, S. K. N., bratři Čapkové: Korespondence z let 1905–1918 (V. Dykovi z 1905–17; 1962, ed. M. Bláhynka, S. Jarošová, F. Všetická); J. Dvořák: Výbor z listů S. K. N. B. Václavkovi (z 1930–37), sb. Václavkova Olomouc 1962 (1964); in Adresát Jiří Mahen (J. Mahenovi z 1930–36; 1964); V. Štěpán: S. K. N. a nakladatel F. Borový (vzáj. korespondence z 1914–21), sb. Literární archiv 2 (1967, s. 68); J. Dvořák: S. K. N. B. Václavkovi (z 1933–38), Lit. měsíčník 1975, č. 10; J. Mourková: N. korespondence v Literárním archivu PNP (F. X. Šaldovi z 1925–32, M. Majerové z 1904–25, J. Horovi z 1918–34, J. Svaté z 1931), ČLit 1975, s. 348; J. Hek: Z listáře S. K. N. (K. Elgartu Sokolovi z 1907–14, L. Knotkovi z 1908, F. Borovému z 1918, A. Heinrichovi z 1932, B. Neumannové z 1933, F. Halasovi z 1935–41), ČLit 1975, s. 436; J. Glivický: První knižní grafika J. Čapka (M. Kalábovi z 1915), Strahovská knihovna 12–13, 1977–78; J. Dvořák: Z listáře Z. Nejedlého (Z. Nejedlému z 1919–21), Středisko 64 (5), 1977/80, s. 130; J. Glivický: Knihomilství na Moravě (M. Kalábovi z 1912),

Zprávy Spolku českých bibliofilů v Praze 1983, s. 53; V. M. Kimák: Dopisy S. K. N. K. J. Obrátilovi (z 1899, úryvky z 1909–10, 1924, 1928), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1984, s. 52; in L. Štoll: Z kulturních zápasů (L. Štollovi z 1937 a 1943; 1986, ed. Š. Vlašín). ■ REDIGOVÁL *časopisy*: Nový kult (1897–1905), Letáky pro zpěváky (1902), Výkřiky (1903, reprint K. Resler 1951, s tit. Výkřiky, časopis na pohlednicích), Anarchistická revue (1905), Šibeničky (1906–07), Zádruha (1908–09), Philobiblon (1912), Červen (1918–21), Kmen (1919–21), Proletkult (1922–24), Komunistická revue (1924), Reflektor (1925–26), Levá fronta (1930–32), Lid. kultura (1938, s P. Prokopem), Tvorba (1945–47); *kalendáře*: Kalendář neodvislého dělnictva na rok 1900, Kalendář revolucionářů na rok 1903, 1904; *almanachy*: Almanach secese (1896), Almanach na rok 1914 (1913, s jinými); *knižnice*: Knihovna Nového kultu (1901–05), Červen, sbírka krásných tisků (1910–12), Edice Června (1919–24), Edice Proletkultu (1922), Zahradu Priapova (1927–29). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL *sborníky a výběry*: Komunistické večery (sbírka recitací, 1922, s J. Seifertem, an.); Československý podzim (výbor z poezie 1938; 1939, s F. Jungmannem); Wolker pracujícím (výbor, 1946). ■

BIBLIOGRAFIE: M. Chlbcová, E. Strohsová, E. Macek: Soupis díla S. K. N. (1959); M. Chlbcová, S. Mazáčová: Literatura o životě a díle S. K. N. z let 1918–28, ČLit 1975, s. 448; S. Mazáčová: Soupis prací o S. K. N. 1893–1917 (1984, interní edice ÚČSL ČSAV). ■ LITERATURA: B. Polan: Se S. K. N. (1919); B. Václavěk: S. K. N. 1875–1935 (1935) → Literární studie a podobizny (1962); sb. Dík bojovníku. Soudruhu S. K. N. k sedmdesátinám... (1945, ed. L. Čivrný); B. Neumannová: Jak se dostal S. K. N. na Moravu (1945); L. Špačková: Takový byl (1948, dopln. vyd. 1957); V. Pekárek: Wolker, N., Hora (1949); O. Audy: S. K. N. v obrazech (1952); E. Strohsová: Cesta S. K. N. ke komunistické straně (1954); J. Kaláš: S. K. N. ve fotografii (1955); J. Taufer: S. K. N. (1956); J. Lang: S. K. N. (1957) + N. Červen (1957); S. A. Šerlaimova: S. K. N. (Moskva 1959); F. Kautman: S. K. N. Člověk a dílo, 1875–1917 (1966); M. Macháček: S. K. N. (1985); B. Neumannová: Byla jsem ženou slavného muže (1998). ■ ● ref. Nemesis, bonorum custos: (J. Vrchlický), Lumír 23, 1894/95, s. 316; O. V. (K. Sezima), Lit. listy 1895, s. 281 ●; ● ref. Jsem apoštol nového žití: J. (G. Jaroš), Čas 1896, č. 1; F. V. Krejčí, Lit. listy 1896, s. 103; Vbk (J. Voborník), NL 13. 3. 1896 ●; ● ref. Apostrofy hrdé a vášnivé: Kj. (F. V. Krejčí), Rozhledy 6, 1896/97, s. 263; Pavel Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 1897, s. 203 → KP 3 (1950) ●; ● ref. Satanova sláva mezi námi: F. X. Š. (Šalda), Lit. listy 1898, s. 328 → KP 4 (1951); jv. (J. Vodák), Obzor lit. a umělecký 1899, s. 139 ●; E. Lešehrad: S. K. N., Rozvoj 2, 1901, č. 3; J. Karásek in Impresionisté a ironikové (1903); ● ref. Sen o zástupu zoufajících...: F. X. H. (Harlas), Přehled 1, 1902/03, s. 200; E. Sokol (K. Elgart), Rozhledy 13, 1902/03, s. 527; V. Dyk, MR 1902/03, sv. 14, s. 262; A. Sova, Čes. revue

6, 1902/03, s. 630; A. Novák, tamtéž, s. 631; J. Mahen, Moderní život 1903, s. 89; an. (J. Vodák), Čas 10. 3. 1903; K. Z. K. (Klíma), LidN 8. 5. 1903 ●; ● ref. Hrst květů z různých sezon: Ad. Veselý, MSIR 3, 1906/07, s. 135; A. N. (Novák), Přehled 5, 1906/07, s. 828 ●; ● ref. České zpěvy: an. (A. Novák), Přehled 8, 1909/10, s. 814; an. (F. X. Šalda), Novina 3, 1909/10, s. 639 → KP 8 (1956); V. Dyk, Samostatnost 2. 8. 1910; an. (J. Vodák), Čas 7. 8. 1910 ●; K. Čapek in S. K. N.: Kniha lesů, vod a strání (1914) → O umění a kultuře 1 (1984); ● ref. Kniha lesů, vod a strání: an. (R. Medek), MR 1913/14, sv. 28, s. 520; B. Polan, Pokroková revue 10, 1913/14, s. 463; an. (J. Vodák), Čas 21. 6. 1914; K. (F. V. Krejčí), PL 12. 7. 1914; Ant. Veselý, Čes. revue 8, 1914/15, s. 57 ●; A. Novák: ref. Bohyně, svěťice, ženy, Lumír 43, 1914/15, s. 445; ● ref. Nové zpěvy: K. Toman, Čes. revue 11, 1917/18, s. 440; -tr (G. Winter), Akademie 22, 1917/18, s. 287; K. Čapek, NL 11. 5. 1918 → O umění a kultuře 1 (1984); K. (F. V. Krejčí), PL 26. 5. 1918; jv. (J. Vodák), LidN 14. 6. 1918; F. X. Šalda, Kmen 2, 1918/19, s. 85 → KP 10 (1957); M. Rutte, Červen 1, 1918/19, s. 144 → Nový svět (1919); Š. Jež, Cesta 1, 1918/19, s. 132; A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/19, s. 38 ●; M. Rutte: ref. Třicet zpěvů z rozvratu, Cesta 1, 1918/19, s. 1052 → Nový svět (1919); ● ref. Třicet zpěvů z rozvratu a Horký van: A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/19, s. 232; J. H. (Hora), PL 27. 7. 1919 ●; V. Nebeský in S. K. N.: Ať žije život! (1920); ● ref. Ať žije život!: J. H. (Hora), PL 12. 9. 1920; K. Č. (Čapek), NL 26. 11. 1920 → O umění a kultuře 2 (1985); jeel (J. L. Fischer), Kmen 4, 1920/21, s. 380; M. Rutte, Cesta 3, 1920/21, s. 425 ●; J. Knap: N., Šrámek a ještě jiní, Host 1, 1921/22, s. 106; F. Götz in Anarchie v nejmladší české poezii (1922); A. M. Piša in Soudy, boje a výzvy... (1922); ● ref. S městem za zády: F. Kubka, Cesta 5, 1922/23, s. 610; P. (A. M. Piša), RP 15. 3. 1923; B. V. (Václavěk), Čes. noviny 21. 3. 1923 ●; ● ref. Rudé zpěvy: B. V. (Václavěk), Čes. noviny 5. 8. 1923; J. Hora, Proletkult 2, 1923/24, s. 331; F. Götz, Host 3, 1923/24, s. 25 ●; R. Jakobson: Konec básnického umprumáctví a živnostnictví, Pásmo 1, 1924/25, č. 13–14; ● k padesátinám: F. Götz, NO 5. 6. 1925; J. H. (Hora), RP 5. 6. 1925; J. Knap, Sever a Východ 1925, s. 126 → Cesty a vůdcové (1926) ●; ● ref. Válčení civilistovo: J. Vodák, Čes. slovo 2. 10. 1925; A. Novák, LidN 14. 11. 1925 ●; ● ref. 1914–1918: J. Knap, Venkov 15. 7. 1927; F. Götz, NO 29. 7. 1927; ne (A. Novák), LidN 23. 10. 1927; P. Fraenkl, RA 3, 1927/28, s. 13; J. Hora, Kmen 2, 1928/29, s. 43 (též o sb. Písně o jedině věci) ●; ● ref. Písně o jedině věci: J. H. (Hora), LitN 1927, č. 11; J. Knap, Sever a Východ 1927, s. 389; A. N. (Novák), LidN 23. 10. 1927; F. Götz, NO 27. 11. 1927 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); A. M. Piša, Lit. svět 1, 1927/28, č. 4; B. V. (Václavěk), ReD 1, 1927/28, s. 230; P. Eisner, Prager Presse 16. 8. 1928 ●; J. Hora in S. K. N.: Básně (1928) → Poezie a život (1959) + Dva básníci, Tvorba 1929, s. 93 a 109; J. Haller: Básnická řeč S. K. N., NŘ 1931, s. 123, 147; ● ref. Žal: F. X. Šalda, ŠZáp 3,

1930/31, s. 439; J. Hora, LitN 5, 1930/31, č. 10 ●; ● ref. Vzpomínky 1: A. N. (Novák), Lumír 58, 1931/32, s. 120; jh. (J. Hora), LitN 5, 1930/31, č. 17 ●; ● ref. Srdcová dáma: F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 123; J. Hora, Rozhledy 1933, s. 2 ●; ● polemika k N. článku Mezi brusíči a lingvisty (Přítomnost 1932): Z. Kalandra, Tvorba 1932, s. 766; V. Nezval, Žijeme 1932, s. 233; F. X. Šalda, ŠZáp 5, 1932/33, s. 84 ●; ● ref. Láska: J. Hora, Čin 1933, s. 228 → Poezie a život (1959); G. (F. Götz), NO 16. 4. 1933 → Literatura mezi dvěma válkami (1984); P. E. (Eisner), Prager Presse 17. 5. 1933; A. M. Piša, PL 28. 5. 1933; A. N. (Novák), LidN 28. 5. 1933; M. Rutte, NL 19. 10. 1933 ●; B. Václavek: S. K. N. dnes, Almanach Kmene 1934/35, s. 37; ● ref. Srdce a mračna: J. Hora, LUK 1935 → Poezie a život (1959); F. Götz, NO 16. 4. 1935; A. M. Piša, PL 28. 6. 1935; P. Fraenkl, LidN 21. 8. 1935 ●; B. Václavek: Cesta ke skutečnosti, in Tvorbou k realitě (1937); ● ref. Sonáta horizontálního života: G. (F. Götz), NO 24. 4. 1937; A. M. Piša, PL 27. 4. 1937; J. Hora, Čes. slovo 10. 6. 1937 → Poezie a život (1959); B. V. (Václavek), U 2, 1937/38, s. 208 → Kritické stati z třicátých let (1975) ●; ● ref. a polemiky Anti-Gide: f. j. (F. Jungmann), Lid. kultura 1, 1936/37, č. 8; M. Pujmanová a B. Václavek, tamtéž, č. 10; J. Hora, Čes. slovo 10. 6. 1937; Z. Nejedlý, Haló noviny 19. 6. 1937; jef (J. Fučík), RP 27. 6. 1937; K. Bednář, NO 20. a 21. 7. 1937; B. Polan, LitN 1937, č. 20; V. Běhounek, Dělnická osvěta 1937, s. 237; L. Štoll, Tvorba 1937, s. 369 a 495 → Z bojů na levé frontě (1977); B. V. (Václavek) a P. Jil (Jilemnický), U 2, 1937/38, s. 298; J. Noha, tamtéž, s. 304 ●; A. Bouček: Vila č. 45, LidN 15. 4., 17. 4. a 25. 5. 1937; ● polemiky k N. článku Dnešní Mánes (Tvorba 1937): L. Novomeský, Tvorba 1937, s. 827; E. Filla, Volné směry 34, 1937/38, s. 207; V. Vančura, P. Reimann, A. Hoffmeister, V. Široký, vše Tvorba 1938, s. 23, 35, 46, 94 ●; L. Štoll in S. K. N.: Anti-Gide (1946); ● nekrology: J. Taufer, Tvorba 1947, s. 493; F. Halas, tamtéž, s. 525 ●; J. Lang: Cesta S. K. N. k socialismu, Nová mysl 1948, s. 70; V. Borek in S. K. N.: Válčení civilistovo (1949); B. Polan in S. K. N.: A hrdý buď (1949) + Dokument v první knížce S. K. N., NŽ 1950, s. 261 → Život a slovo (1964); L. Štoll in Třicet let bojů za českou socialistickou poezii (1950, rozš. Básník a naděje, 1975); L. Čivrný in S. K. N.: Kniha lesů, vod a stránek (1950); M. Pujmanová in S. K. N.: Láska (1950); F. Kautman: Láska a příroda v díle S. K. N., NŽ 1950, s. 577; F. Vodička: Úkoly literární historie při studiu otázek uměleckého mistrovství, SaS 13, 1951/52, s. 118 → Struktura vývoje (1969, s. tit. Manifest realizace proletářské poezie); K. Resler: Výkřiky, časopis na pohlednicích, Marginálie 1951, s. 98; L. Čivrný in S. K. N.: Nové zpěvy, Rudé zpěvy, Anti-Gide (1953); J. Taufer in S. K. N.: Umění a politika 1 (1953); V. Lacina in S. K. N.: Písničky – satiry – epigramy (1954); J. Skalička: S. K. N., vznik KSČ a Rudých zpěvů, SVSP Olomouc (1954); F. Buriánek in S. K. N.: Básně (1955); J. Brabec: N. zápas za socialistickou poezii v letech utváření protifašistické lidové fronty, ČLit 1955, s. 225;

M. Červenka: N. milostná trilogie, tamtéž, s. 249 + Myšlenka a život. K básnické metodě N. filozoficko-etické poezie ve 30. letech, NŽ 1955, s. 1022; E. Strohsová: S. K. N. a teorie proletářské literatury na počátku 20. let, ČLit 1955, s. 205; J. Lang: Poznámky k N. estetice, NŽ 1955, s. 714; K. Resler: S. K. Neumann na Žižkově, tamtéž, s. 435; A. M. Piša in S. K. N.: Kniha mládí a vzdoru (1955) + in S. K. N.: Kniha erotiky (1956) + in S. K. N.: Bohyně, světice, ženy (1956), vše → Stopami poezie (1962); M. Drozda in Boj KSR(b) o sovětskou literaturu a jeho ohlas u nás (1955); J. Jiša in Česká poezie 20. let a básníci sovětského Ruska (1956); J. Brabec in S. K. N.: O umění (1958); Z. Pešat in S. K. N.: Básně 1 (1962) → Dialogy s poezií (1985); A. M. Piša, tamtéž (lit. hist. komentář); E. Strohsová in V. Dyk, S. K. N., bratři Čapkové: Korespondence z let 1905–1918 (1962); V. Závada, L. Špačková in S. K. N.: Zpěvy hněvu i lásky (1962); B. Jirásek: Přírodní lyrika S. K. N. ve 30. letech, Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury 1962, sv. 5, s. 339; F. Kautman: Studentské verše S. K. N., ČLit 1962, s. 88; E. Strohsová in Zrození moderny (1963); M. Červenka in Český volný verš 90. let (1963) + in Symboly, písně a mýty (1963); S. Jarošová (Mazáčová): N. koncepce lidové kultury na konci třicátých let, ČLit 1963, s. 229; Z. Trochová in S. K. N.: Stati a projevy 1 (1964); M. Blahynka, F. Všetická: Bratři Čapkové a S. K. N., SPPI Zlín, 1964; Z. Pešat in S. K. N.: Básně 2 (1965) → Dialogy s poezií (1985); J. Vohryzek, M. Chlfbcová, tamtéž (lit. hist. komentář); J. Med: S. K. N. a česká knižní kultura, Knižovna 1965, sv. 5, s. 317; V. Černý: Bergsonovo výročí a česká poezie, LD 12. 12. 1965; J. Seifert in S. K. N.: Srdcová dáma (1965); Z. Trochová in Stati a projevy 2 (1966); B. Jirásek: Reflexivní prvky v milostné lyrice S. K. N., SPF Plzeň (1967); E. Stehlíková: K pojetí antiky v díle S. K. N., Zprávy Jednoty klasických filologů 1967, s. 161; F. Kautman: K hodnocení úlohy N. Června, ČLit 1967, s. 384 + S. K. N. v letech 1922–1926, ČLit 1968, s. 621; S. Mazáčová in S. K. N.: Stati a projevy 3 (1968); F. Buriánek in Generace buřičů (1968); Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969); J. Opelík in S. K. N.: S městem za zády (1969); Š. Vlašín in S. K. N.: Stati a projevy 5 (1971); J. Taufer in S. K. N.: Stati a projevy 4 (1973) + Na okraj dvou svazků Spisů S. K. N., ČLit 1973, s. 401; J. Svoboda: S. K. N. a básníci Devětsílu, SPPF Ostrava (1973); J. Taufer in S. K. N.: Básně 3 (1974); M. Chlfbcová, E. Strohsová, tamtéž (lit. hist. komentář, pod jm. M. Chlfbcová); L. Štoll in Socialismus a osobnosti (1974, stati z 1945–64); V. Dostál in V tomto znamení (1975); M. Blahynka: Závěr na vysoké úrovni, ČLit 1975, s. 300 → Pozemská poezie (1977, s. tit. Básnický učitel generací); J. Dvořák: N. cesta od Levé fronty k Bloku socialistických spisovatelů, Lit. měsíčník 1975, č. 7; Š. Vlašín: Poezie mládí a vzdoru, ČLit 1975, s. 1 + Od civilizační poezie k poezii proletářské, tamtéž, s. 398; D. Jeřábek: Ke spolupráci S. K. N. s moravskými časopisy v letech 1906–1910, ČLit 1976, s. 520 → Tradi-

Neumann

ce a osobnosti (1988); J. Lang in S. K. N.: Stati a projev 6 (1976); H. Kučerová in S. K. N.: Válcení civilistovo (1976); J. Brabec, E. Strohsová in S. K. N.: Rozuměti umění (1976, pod jm. M. Chlěbcová); L. Štoll in Občan Šalda (1977); J. Lang: K otázce vztahu N. české civilistické moderny a poválečné proletářské poezie, Kulturněhistorický sb. Univerzity 17. listopadu v Praze, sv. 2, d. 2 (1977) + in S. K. N.: Stati o umění a politice (1980); J. Taufer in Portréty a siluety (1980); F. Šmejkal: Výtvarná teorie a kritika S. K. N. v letech 1896–1918, Estetika 1980, s. 97; Š. Vlašín: N. protifašistická poezie, ČLit 1981, s. 302; A. M. Píša in K vývoji české lyriky (1982); M. Blahynka: S. K. N. kritik 1918–1939, sb. Spoluvytvářet pravdu zítřka (1982); M. Komárek: Opilý koráb aneb úskalí konotace, Rossica Olomucensia 1982, s. 28; J. Pavelka: S. K. N. a český vitalismus, sb. Literární Bílovice nad Svitavou 1 (1983, s. 42); M. Chlěbcová, M. Červenka in S. K. N.: Básně 4 (1984, lit. hist. komentář, pod jm. M. Chlěbcová); J. Peterka: Slohotvorné principy proletářské poezie, ČLit 1984, s. 481; N. Macurová: N. přehodnocení uměleckých východisek tzv. nové moderny prizmatem vztahu k francouzským kulturním podnětům, sb. Metodologické problémy literárněvědných a lingvistických oborů (1985, s. 163); F. Všeticka: Fejton S. K. N., Lit. měsíčník 1987, č. 1; M. Chlěbcová in S. K. N.: Konfese a konfrontace 1 (1988); J. Firt in Knihy a osudy (Londýn 1988, Praha 1991); mě (M. Červenka) in Slovník básnických knih (1990, Kniha lesů, vod a strání, Láska, Nové zpěvy, Sen o zástupu zoufajících..., Sonáta horizontálního života); M. Filip: Aféra jménem André Gide, Občanský deník 28. 6. 1990; M. Červenka in Z večerní školy versologie 2 (1991); I. Pfaff in Česká levice proti Moskvě 1936–1938 (1993); T. Pospíchal: Causa S. K. N., Reflex 1993, č. 36; L. Merhaut in Cesty stylizace (1994); J. Javůrek: S. K. N., radikální mládež a počátky moderní české knihy, Čtenář 1995, s. 114; I. Pfaff: S. K. N. a česká výtvarná avantgarda 1937–1938, Ateliér 1997, č. 2 + U-Blok a zápas o „socialistický“ realismus v českém umění, Ateliér 1997, č. 23; V. Dyková: Božena Neumannová. Zpráva o pozůstalosti, sb. Literární archiv 28, 1997.

es

Kamilla Neumannová

Působnost 1905–1931

Vydavatelství překladové knihnice Knihy dobrých autorů, spjaté s kruhem Moderní revue, dále domácí beletrie a uměnovědné literatury.

Působilo v Praze na Žižkově. Založila je Kamilla N. (roz. Krémová, * 24. 3. 1874 Praha, † 26. 3. 1956 Tuchoměřice), první žena básníka S. K. Neumanna. Vyrůstala jako jediná dcera praž-

ského holiče, jehož rodina pocházela podle ústní tradice z italské Cremony. Literární zájmy N. byly v dětství podněceny učitelkou V. Sokolovou a v mládí na měšťanské škole rozvíjeny její sestrou B. Sokolovou. Během policejního vyšetřování ve věci Omladiny se 1893 sblížila se S. K. Neumannem, který byl tehdy ve vyšetřovací vazbě. Jeho prostřednictvím se seznámila s mladou uměleckou generací a po návratu S. K. Neumanna z vězení 1895 se účastnila její aktivity; 1899 uzavřela se S. K. Neumannem sňatek a přistěhovala se na Žižkov do olšanské vily čp. 45 (dnes Chelčického ul. 41), centra anarchistické bohémy, kde se mj. organizačně podílela na Neumannově vydávání časopisu Nový kult a Knihovny Nového kultu. Nucena po Neumannově odchodu s B. Hořáčovou do Vídně v listopadu 1904 finančně zajistit rodinu, rozhodla se vydávat za pomoci přátel, zejména redaktora anarchistického, později sociálnědemokratického tisku A. Boučka a básníka F. Šrámka, překladovou knihnici na subskripčním principu. Boučkem navržený název *Knihy dobrých autorů* (dále KDA) býval později vnímán jako název celého vydavatelství. První svazek vyšel v lednu 1905. Původní vydavatelství rozvrh knihnice (měsíčně 1 sv. o 6 arších za 1 K pro subskribenty a o polovinu dražší ve volném prodeji) zůstal zachován až do roku 1914. Do počáteční ediční i distribuční improvizace zasáhl překladatel druhé knihy A. Procházka, který se KDA redakčně i organizačně ujal (stanovil náklad svazku 1000 výtisků a pevný den vycházení 25. každého měsíce, inicioval založení dalších knihnic, jednal s autory) a s vydavatelkou úzce spolupracoval až do své smrti 1925. Během prvních deseti let si vydavatelství vybudovalo pevný okruh spolupracovníků převážně z družiny Moderní revue a okruh odběratelů a čtenářů zejména z řad studentů, učitelů, tvůrců inteligence a anarchistického dělnictva. Vleklá finanční krize, vyvolaná 1914 odchodem základního kádru odběratelů na fronty a později stále prohlubovaná odklonem mladé umělecké generace od myšlenkových proudů dekadence, provázela vydavatelství od počátku války až do konce jeho činnosti. Procházka tvrdšího lpění na původním programu, který byl stále více pocítován jako anachronismus, zmarnilo možnost zachytit nakladatelskou konjunkturu posledních válečných let; 1921 zrušilo vydavatelství 15. ročníkem KDA subskripční systém

a následujícího roku bylo vydávání z finančních důvodů na dva roky přerušeno. Po Procházkově smrti obnovila N. 1925 činnost na základě úvěru, opatřeného advokátem K. Reslerem. T. r. získala knihkupeckou koncesi, které však pro nedostatek finančních prostředků nevyužila. Vydavatelčina snaha nalézt nový ediční program a s ním i nový odběratelský okruh v mladších čtenářských vrstvách nebyla úspěšná. Spoluúčast N. 1926 při založení Klubu moderních nakladatelů Kmen tak byla spíše výrazem úcty iniciátorů sdružení k programovým předválečným tradicím vydavatelství než oceněním jeho současného postavení. Finanční situaci nezlepšila ani propagační akce Kmen s pokusem rozprodat sklad vydavatelství u příležitosti 25. výročí založení KDA 1930. Následujícího roku N. vydávání ukončila, formálně firma existovala až do počátku okupace. – N. měla se S. K. Neumannem dvě děti. Dcera Kamila (psala se též Lala) Značkovská-Neumannová (1900–1991) překládala z ruštiny, polštiny a chorvatštiny (M. Gorkij, P. Preradović, I. S. Turgeněv aj.) a do KDA uvedla M. A. Bulgakova. Za 2. světové války pracovala na exilovém min. zahraničí v Londýně, po válce jako redaktorka v pražských nakl. Melantrich a Svoboda. Syn Stanislav (1902–1975) se stal hercem; v olšanské vile vydával bibliofilskou knihovnu Knížky pro potěšení (1928–30), obsahující převážně klasickou erotickou literaturu (H. de Balzac, J. Jeník z Bratřic, N. Réstif de la Bretonne, D. A. F. de Sade, Voltaire, Ch. M. Wieland aj.).

Prvním svazkem knihovny *Knihy dobrých autorů* (1905–31, 190 sv.) byl román P. Adama Listy z Malajska v překladu S. K. Neumanna, odmítnutý předtím nakladatelstvím Jos. R. Vilímek a Hejda a Tuček. Od 5. svazku koncipoval ediční program knihovny ve spolupráci s N. redaktorem Moderní revue A. Procházka, který se sám editorsky a překladatelsky (též pod četnými pseudonymy) podílel na vydání 69 svazků, mezi nimi i dvousvazkové antologie Cizí básníci (1916, 1919). V knihovně byla zastoupena literatura francouzská (H. de Balzac, J. A. Barbey d'Aurevilly, M. Barrès, R. Boylesve, J. Cazotte, P. Claudel, G. Flaubert, A. France, E. Fromentin, P. Gauguin, Th. Gautier, J. Gautierová, A. Gide, R. de Gourmont, J.-K. Huysmans, C. Lemonnier, J. J. E. de Lespinasse, J. Lorrain, P. Louÿs, M. Maeterlinck, A. Merceureau, O. Mirbeau, Molière, G. de Nerval, G. Pa-

lante, J. Péladan, Rachilde, H. de Régnier, J. A. Rimbaud, G. Rodenbach, H. Serre, M. Schwob, Stendhal, A. Suarès, J. de Tinan, E. Verhaeren, P. Verlaine, A. Villiers de l'Isle Adam), anglická a americká (F. Beaumont, R. Browning, J. Conrad, T. De Quincey, J. Fletcher, G. K. Chesterton, J. Keats, V. Lee, J. London, A. Machen, W. Pater, E. A. Poe, A. Pope, G. B. Shaw, A. Symons, O. Wilde), ruská (L. N. Andrejev, M. P. Arcybašev, Z. N. Gippiusová, V. G. Korolenko, A. M. Remizov, S. N. Sergejev-Censkij, F. Sologub, A. K. Tolstoj), polská (W. Berent, J. Kasprowicz, A. Niemojewski, S. Przybyszewski, W. S. Reymont, W. Sieroszewski), italská (A. Beltramelli, E. A. Butti, L. Capuana), norská (G. Finne, K. Hamsun, A. Skramová), španělská (R. M. del Valle-Inclán), finská (J. Aho), holandská (F. van Eeden), německá (F. Nietzsche), portugalská (E. de Castro), ukrajinská (V. Stefanyk) a vlámská (S. Streuvels) a na překladech se vedle A. Procházky podíleli B. Beneš Buchlovan, E. Blahovec, A. Breska, F. L. Dlouhý, K. Fiala, R. Fleischner, K. B. Jiráček, H. Jost, M. Kalašová, K. Kamínek, J. V. Kořán, H. Kosterka, J. Krecar, F. Linhart, J. R. Marek, M. Marten, K. Neumannová (G. de Nerval: Aurelie, G. Rodenbach: Ve vyhnanství), J. Ráček, L. Ryšavý, M. Seifert, I. Schulz, A. Starý, J. Stenhardt, R. Těsnohlídek, A. Muřovský (podp. A. Truksa), J. Živný aj. Zařazení 2. vydání spisů K. Hlaváčka 1915 otevřelo knihovnu i původní tvorbě (J. Čapek, R. Jesenská, R. Krupička a spisy H. G. Schauera v Procházkově redakci). Po Procházkově smrti se N. pokusila výběrem překladů vyjít vstříc současnému čtenářskému zájmu (M. A. Bulgakov, R. Crevel, F. Mauriac, A. Maurois, Ph. Soupault), z české tvorby zařadila R. Medka. Poslední dva svazky patřily v Čechách žijícím německým spisovatelům (W. Seidl a O. Pick, který sestavil jako závěrečný svazek knihovny antologii Symfonie války). Edice původní tvorby *Čeští autoři* (1905–19, 25 sv.), zahájená 1905 souborem díla K. Hlaváčka v uspořádání A. Procházky, vycházela na rozdíl od pravidelně vydávaných svazků KDA „ve volných lhůtách“. Jejím kmenovým autorem byl J. Karásek, který do ní začlenil 12 básnických, dramatických a prozaických titulů svých sebraných spisů (některé jako obálková vydání; další tituly vydával souběžně ve spřízněných knihovnách H. Kosterky Symposion a K. H. Hilara Moderní bibliotéka). V edici dále vyšla básnická próza M. Rutteho, dramata E. Le-

Neumannová

derera, J. Marii a J. Živného, eseje M. Martena, eseje a polemiky A. Procházky a verše V. Dyka. Knižnice zanikla 1919, význam však již ztratila zařazením původní tvorby do KDA 1914. Knižnice *Knihy pro bibliofily* (1911–28, 6 sv.) rozšířila autorský profil vydavatelství o tvorbu V. B. Nebeského a A. S. Puškina. *Umělecké monografie* (1911–12, 3 sv.) v redakci N. soustředily výtvarné publikace vydavatelství s texty M. Martena a J.-K. Huysmans. Vývoj výtvarné podoby knih korespondoval s vývojem složky slovesné. Po bezradné úpravě prvních titulů se KDA od 3. svazku ujal tehdy začínající V. H. Brunner, později knihy vydavatelství upravovali s důrazem na celkové typografické řešení J. Benda, J. R. Marek, M. Klicman, F. Kobliha a F. Horký. Dále se na výzdobě podíleli J. Štursa, J. Rejsek a J. Váchal, knihy a překlady M. Martena vyzdobila Z. Brauneroová. Po válce se na úpravách podíleli žáci V. H. Brunnera H. Dostalová, Z. Juna, S. Klír, V. Kotva, dále K. Dyrnyk, M. Kett a P. Kotík. V posledních svazcích byly učiněny neobratné pokusy o modernizaci grafické podoby. Běžný náklad doplňovaly přednostní výtisky na lepším papíře. Kmenovými tiskárnami vydavatelství byly firmy Grund a Baumgartner (později L. Grund), Albert Malík a Lidová knihtiskárna v Praze, po 1918 Th. Böhmler v Novém Městě nad Metují, v posledním období Státní tiskárna v Praze. – V nejvýznamnější knižnici N., v KDA, A. Procházka dokázal uplatnit svůj přehled po současné světové literatuře a zejména v počátku svým širokým výběrem autorů ve spolupráci s vydavatelkou do jisté míry i překonat uměleckou doktrínu, již se vázal ve vlastní tvorbě. V dobových sbírkách obdobného zaměření vedou KDA kvalitou a šíří edičního programu, láci, pravidelností vycházení, větší nákladu i šíří okruhu odběratelů. Výtvarná podoba knižnice, typizující v základním grafickém rozvrhu a individualizující v dalším výtvarném zpracování jednotlivých svazků, je výrazným a později napodobovaným příkladem výtvarného řešení běžné čtenářské knižnice.

KNIŽNICE. *Beletrie a práce o literatuře a umění*: Čeští autoři (1905–19); *Knihy dobrých autorů* (1905–31); *Umělecké monografie* (1911–12); *Knihy pro bibliofily* (1911–28). ■ **SOUBORNÁ VYDÁNÍ**: K. Hlaváček (in Čeští autoři), H. G. Schauer (in KDA), J. Karásek ze Lvovic (jen sv. 3–7, 10–14, 16, in Čeští autoři). ■ **Z DALŠÍ PRODUKCE**: Almanach *Knihy dobrých autorů 1914* (1913); W. Hauff: *Pohád-*

ky I. Karavana (1925); *Ruské národní pohádky* (1927); T. Dubrovská: *Černí a modří ptáci* (1928); A. Procházka: *Relikviář* (1928); R. Medek: *Štefánik* (1929). ■

BIBLIOGRAFIE: A. Zach: *Ediční dílo K. N.* (1976). ■ **LITERATURA**: J. Wagner: K. N., písemná pozůstalost (1978). ■ Nn (S. K. Neumann): *Překlady*, Pozor 7. 12. 1907 → *Stati a projevy* 3 (1969); M. Marten: KDA, MR 1909, sv. 21, s. 296; G. W. (Winter): *Sto knih dobrých autorů*, PL 11. 5. 1913; K. Dyrnyk in *Typograf o knihách* (1925, s. 238, 320; o grafické úpravě); Z. Vavřík: *Návštěvou ve slavné vile*, RA 5, 1929/30, s. 75; K. Neumannová: 25 let KDA, NL 5. a 26. 1., 9. 2. 1930; B. (E. Bass): *Čtvrtstoletí s knížkami*, LidN 26. 1. 1930; F. Halas: 25 let KDA, Odeon 1, 1929/30, s. 77 + *Poděkování*, *Panoráma* 8, 1930/31, s. 24, oboje → *Imagena* (1971); K. Vávra: 25 let KDA, *Tvorba 1930*, s. 60; jšp (J. Šup): *Olšanská vila*, LitN 1940, s. 200; K. Resler: K. N., vydavatelka KDA, *Marginálie* 18, 1944/46, s. 38, 82; ● k 75. narozeninám: J. Seifert, *Práce* 24. 3. 1949; B. P. (Polan), LidN 24. 3. 1949; K. K. (Konrád), RP 24. 3. 1949 ●; K. Resler: nekrolog, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů* v Praze 1956, č. 2–3; L. Hlaváček: *Začátky moderní české knihy*, *Výtvarné umění 1970*, s. 359; jkt (J. Klempera): *Ze vzpomínek na olšanskou vilu*, *Výběr z nejzajímavějších knih 1982*, č. 3; T. Wagnerová: *Olšanská čp. 45*, *Kmen* 1988, č. 40; M. Krejčí: *První dáma světa české knihy*, LD 31. 3. 1994; A. Zach: *Edice družiny Moderní revue*, sb. *Moderní revue 1894–1925* (1995, s. 231); ● o vydavatelské činnosti S. Neumanna: B. Beneš Buchlovan: *Šedm listků z matriky soukromých vydavatelů*, *Marginálie* 22, 1949/50, s. 52; pht (P. H. Toman): S. N. – bibliofilský editor, *Zprávy Spolku čes. bibliofilů* v Praze 1975, č. 2–3 ●.

az

Nina Neumannová

* 20. 6. 1897 *Praha*
† 22. 1. 1966 *Praha*

Autorka veršů a pohádek pro nejmenší děti, překladatelka zejména ze severských literatur.

Křtěná Antonie, rozená Paterová, poprvé provdaná Seifertová, podruhé Neumannová, 1948 přijala pseudonym Neklanová za své příjmení. Překlady podpisovala střídavě Neumannová, Neklanová, Neumannová-Neklanová, knížky pro děti Neumannová. – Pocházela z rodiny středoškolského profesora; 1916 vystudovala učitelský ústav v Praze, poté vstoupila na dvouletou reálně gymnazijní školu pokračovací při

dívčím lyceu v Praze-Vinohradech (mat. 1918). 1918–22 vystudovala osm semestrů lékařské fakulty, pak absolvovala lektorské jazykové kursy. Po zatčení J. Jabůrkové se 1939 stala spoluredaktorkou ženského časopisu Kytice.

N. je autorkou obrázkových knížek pro nejmenší (*Dobrodružství opičáka Čika, Šest dobrodruhů*) a pohádek pro starší děti (*Údolí myšího řevu, Princezna z Rokytí*). Charakterizuje je smysl pro humor a leckdy až groteskní nadsázka; bohatá imaginace nejčastěji polidšující svět zvířat vychází přitom vstřícně z dětské představitivosti. Hlavně se však N. věnovala překladatelství. Vedle několika děl R. Rollanda a ojedinělých překladů z němčiny a ruštiny (N. V. Gogol) se soustředila především na severské literatury: norskou, švédskou, dánskou a islandskou a z nich na prózy vzniklé převážně v prvním dvacetiletí našeho století. Prostřednictvím N. tak do českého literárního povědomí poprvé vstoupily různé žánry severské prózy: romány existenciální (T. Vesaa, A. B. Christiansen), psychologické (J. Buchholtz), z měšťanského (S. Lidman) i venkovského prostředí (G. Gunnarsson), historická beletrie (K. Gudmundsson), prózy cestopisné (H. M. Ingstad) a z dělnického prostředí (J. Falkberget, H. Wulff). Některé překlady doprovozela N. i medailony autorů v podobě došlův.

PSEUDONYM: Nina Neklanová. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: sb. Americká literatura ve vězení (1953); sb. Desatero; Lid. noviny (1933); Rozsévačka. ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Dobrodružství opičáka Čika (BB pro ml., b. d., 1931); Šest dobrodruhů 1, 2 (BB pro ml., 1932); Údolí myšího řevu (P 1936); Princezna z Rokytí (P 1943). ■ *Překlady*: G. Gunnarsson: Advent (1938) + Brandur z Bjargu (1947); H. Ch. Andersen: Pohádka mého života (1939); R. Janecke: Bedřich a Sofie (1940); N. P. Madsen: Ostrovy Robinsonovy (1940); J. Falkberget: Rytíři práce 1, 2 (1940) + Chléb noci 1, 2 (1946, 1948); S. Lidman: Dům starých slečen (1941); N. Ambolt: Karavana (1943); T. Vesaa: Samota Grinde (1943) + Dům v temnotách (1948); K. Göransson-Ljungman: Moře se tolik leskne (1946); K. Gudmundsson: Bílé noci (1946); H. M. Ingstad: Muži divočiny (1947); K. Lindemann: Dům se zeleným stromem (1947); O. F. Backer, P. E. Danielsen, P. Waage: Ostrov v zemi nikoho (1948); F. G. Bengtsson: Rudý Orm (1948); J. Buchholtz: Dům doktora Maltha (1948); L. Lindback: Tisíc norských lodí (1948); R. Rolland: Liluli (1948, s J. Kopeckým) + Jan Kryštof 1, 2 (1953) + Revoluční dramata (1954, s K. Krausem) + Život Michelangelův, Život Tolstého (1957); A. B. Christiansen: Černá in-

ternacionála (1951); Ó. J. Sigurdsson: Štvanice (1951); N. V. Gogol: Soročinský jarmark (1952); I. J. Repin: Daleké i blízké (1953); M. Monod: Mračno (1956); R. Jougllet: Zlato a chléb (1957); H. Wulff: Modrý pstruh šťastných (1960); I. Nörlund: Přehled dějin dánského dělnického hnutí (1964, s B. Mencákem). ■ REDIGOVALA *časopis*: Kytice (1939, s jinými). ■

LITERATURA: J. L. F. (Fischer): ref. Šest dobrodruhů, Index 1933, s. 120; -e-: ref. překl. H. Ch. Andersen, Čtme 2, 1939/40, s. 136; jšk (J. Š. Kvapil): ref. překl. J. Falkberget: Rytíři práce, Naše doba 48, 1940/41, s. 376; ● ref. překl. R. Janecke: vz. (V. Zelinka), Zvon 42, 1941/42, s. 15; E. Beneš, Střední škola 22, 1941/42, s. 60; S. V., Naše doba 48, 1940/41, s. 565; Ró (Rónová), Studentský časopis 21, 1941/42, s. 61. ■

bs

Martin Neureutter

Působnost asi 1797–1853

Jedno z prvních českých novodobých knihkupeckých nakladatelství; antikvariát. Sídlo v Praze.

Původně malý podnik vznikl pravděpodobně 1797, kdy od firmy J. F. C. Albrecht a spol. koupil bývalé Schönfeldovo knihkupectví Martin Neureutter (v knížkách jím vydaných je použito i znění *Neuratter, Neureitter, Neureyter*). O podnik se zřejmě příliš nestaral, protože ho vedl jeho syn František N.; toho také po 18. březnu 1806, kdy byl vydán knihkupecký patent a založena grémia knihkupců a antikvářů, přihlásil za člena pražského grémia. Přestože grémium žádalo uzavření podniku, protože majitel přenášel své právo svévolně na syna, oba zřejmě povolení zemského úřadu dostali; 1807–08 je uváděn v neureutterovských publikacích jen František N. (pozdější činnost: 1818 získal povolení pro tisk not, v 30. letech se stal právním zástupcem pražského knihkupeckého grémia). 1808 přijal M. N. st. do učení svého mladšího syna Martina Neureuttera ml. (* 1794 Praha, † 1864 Praha; psal se i Martin Budislav N. a Neureuter), který pak kolem 1815 otcovo knihkupectví převzal. Podnik vedl více než dvě desetiletí a vtiskl mu český charakter; v obchodních vztazích své vlastenectví však neprojevoval. Na jeho honorářovou praxi bylo mnoho stížností; zvláště mladí spisovatelé se museli spokojit s nízkou odměnou a někdy

jen s několika výtisky pro své přátele. Knížky vydané M. N. ml. jsou známy špatným tiskem, špatným papírem a nedbalou korekturou (tiskl u K. Jeřábkové, která měla v té době tiskárnu v jeho novoměstském domě čp. 73 U bílého střešičku, na rohu Spálené a Purkyňovy ul., a u Jana Rokose). Naproti tomu se N. zasloužil o vznik některých českých knihovniček na venkově, zvláště na farách; nově vysvěceným kaplanům dával knihy na úvěr a na splátky. V polovině 40. let spravovala majetek Karolina N. (roz. Bleringerová, 1811–1879). V březnu 1847 byl M. N. ml. převezen do ústavu pro chromyslné, kde později zemřel; pro dlouholetou nemoc mu byla koncese odňata. Duší N. podniku byl prý krámský F. Vogl (1810–1867, zemřel ve stejném ústavu). Po 1847 vedl N. knihkupectví na svůj účet pomocník knihkupce a nakladatele A. K. Kronbergera J. Herberger, ale pro finanční nesrovnalosti mu bylo povolení odňato a podnik byl 1853 uzavřen. Knihkupecký krámeček měli oba majitelé: 1800–48 na Starém Městě v domě U mořské panny v Jezuitské ul. čp. 183 (nyní Karlova 14); 1852–53 v domě U zlatého kříže na rohu ulic Jilské, Jalovcové a Jezuitské (nyní roh Karlovy 44 a Jilské 9, dům U Kočků). František N. měl sídlo 1807–08 na Starém Městě čp. 536 v Kotcích (nyní roh Melantrichova 2 – Havelská 22), 1818 pak na Novém Městě čp. 644 (Štěpánská 35).

M. N. st. byl na rozhraní staletí vedle M. V. Krameria jediným českým knihkupeckým nakladatelem v Praze. Jeho nevelká vydavatelská produkce měla světský charakter. Jedna z prvních jeho knížek byla německá zpěvohra o Hansi Klachlovi (1797), ale brzy začal vydávat jazykové slovníky (především od K. I. Tháma) a později i českou prózu. Teprve po převzetí knihkupectví M. N. ml. zde vycházelo vedle německé produkce větší množství česky psaných knížek lidového čtení, mravokárných povídek (zejména přeložených), pojednání příručkového charakteru i knih náročnějšího obsahu. M. N. ml., který byl 1819 členem skupiny mladších literátů kolem V. R. Krameria, se stal nakladatelem první české divadelní knižnice *Nové divadlo české* (1819 a 1825, 4 sv.), v níž za Krameriovy redakce vyšly: A. Kotzebue: Hrabě Beňovský aneb Spiknutí na Kamčatce, Dům na silnici, Oba lístky (vše adapt. V. R. Kramerius) (1. sv., 1819); H. Kuno: Chytrošek (adapt. J. Hýbl), A. Kotzebue: Husité

u Naumburku léta 1432 (adapt. J. Hýbl) a Starý vozka Petra Třetího (adapt. V. Špinka) (2. sv., 1819); J. N. Štěpánek: Tintilivantili aneb Ať se to žádný nedozví; Rudolf z Felseku aneb Černodolský mlejn (adapt. J. N. Štěpánek, dle J. Korombaye), J. Franul v. Weissenthurn: Straší (přel. J. N. Štěpánek) (3. sv., 1819); F. B. Tomsa (dle Th. Körnera): Hedvika, Ponocný (adapt. F. B. Tomsa, dle Th. Körnera), V. Sýkora: Jan hrabě Bělohradský aneb Rozkotání hradu Ounoštského, Zazděné okýnko (adapt. V. Franc) (4. sv., 1825). Na konci 30. let chtěl M. N. ml. vydat v redakci J. P. Koubka reprezentační vlastenecký almanach, ale pro nedostatek přispěvatelů záměr nerealizoval. Neuskutečněno zůstalo i vydání větší prózy K. H. Máchy (patrně Cikánů). Část produkce M. N. ml. tvořila náboženská literatura. Nejvýznamnější tituly byly J. A. Komenský: Umění kazatelské (1823, ed. J. L. Ziegler) a Srovnání a v pořádek uvedení čtyř evangelistů... (1831). Dalšími českými autory tu byli J. Hýbl, J. Kocín z Kocinétu, F. Kůrka, J. R. Macan, F. Neděle, V. Nejedlý, A. Pařízek, F. Rolejček, V. Ruffer, Š. Šedivý, M. F. Šénbek, F. A. Vacek, L. F. Viršink, Š. B. Vrána a V. Zahradník, cizími K. von Eckartshausen, J. M. Hauber, J. Jais, G. Köhler, F. Stapf, Tomáš Kempenský aj.

KNIŽNICE: Nové české divadlo (1819, 1825, 4 sv.).
 ■ Z PRODUKCE: M. Majober: Praktische Einleitung zur italienischen Sprache... (1799); K. I. Thám: Kleines deutsch-böhmisches Wörterbuch... (1799) + Neues ausführliches und vollständiges deutsch-böhmisches Nationallexikon oder Wörterbuch... (1799) + Neues deutsch-böhmisches topographisch-geographisches Wörterbuch oder Zeitungsllexikon..., ein Anhang zu deutsch-böhmischen Nationallexikon (1800) + Neuestes, ausführliches vollständiges synonymisch-phraseologisches böhmisch-deutsches Nationallexikon (1805) + Nejnovější česko-německý slovník... (1807) + Böhmisch-deutsches juristisches und geschäftsständiges Lexikon... (1808); M. V. Kramerius: První díl Indie. To jest historické vypsání (1803); Výborná pražská kuchařská kniha pro paní, děvčata a služebné dívky... (1803); J. Rulík: Kalendář historický (1810); J. Hýbl: Popsání a vyobrazení nejznamenitějších zvířat z historie přirozených věcí... (1811); K. I. Thám: Neuestes ausführliches und vollständiges deutsch-böhmisches orthographisches Wörterbuch... (1814) + Neuestes ausführliches vollständiges synonymisch-phraseologisches deutsch-böhmisches Nationallexikon oder Wörterbuch... (1814); Španělská rekyně aneb Příhody Leonory z Waleska (1815); A. G. Meissner: Ezo-povy básně pro mládež (1816); V. Dušek: Naučné

povídky (1821); J... G...: Lehkomyslnost klestí cestu k neštěstí (1821, přel. J. V. Hübner); M. Kadaň: Kytka vonného kvítí mravného naučení pro dívky (1821); A. H. J. Lafontaine: Lásky a vděčnosti (přel. J. V. Hübner), Mocnost svědomí (přel. J. K. Lehký) (1821) + Nalezení ostrova Madéry... (1822, přel. J. V. Hübner); V. Dobřenský: Vrtkavé štěstí (1824); J. J. Charvát: Příhody Pana Žamputáře aneb Kdo svět zkusil, něco ví (1824); Cebés (Kebés) Thebánský: Tabule, tj. vtipné a užitečné vyobrazení pravé moudrosti a šťastného života (1824, přel. V. Karafiát); Ch. G. Salzmann: Bohuslav ve své rodině (1826, adapt. N. Vaněk) + Vojtěch Krasil... (1837, adapt. N. Vaněk); J. H. Campe: Dušesloví (1826) + Robinson mladší (1838); Ch. Schmid: Štědrý večer (1827) + Květ chmelový (1833, přel. J. Hýbl) + Hodný Fridolín a bezbožný Dětrich (1834, přel. J. Hýbl) + Husárek... (1834) + Sedmero povídek pro dívky a milovníky jich (1834, 1844, 1850, přel. J. Hýbl) + Biblické příběhy (1835) + Ferdinand aneb Příběhy mladého hraběte ze Španěl (1835) + Ludvík, malý vystěhovalec (1835) + Kanárek (1836) + Povídky pro kvetoucí stáří (1836, 1838 ...kvetoucímu stáří věnované) + Eustachia (1838) + Oudolí almeriánské (1838, přel. V. Filípek) + Ovoce dobrého vychování (1839) + Josafat, syn indického krále (1840) + Nové povídky pro rodiče a dívky (1840) + Pokladnička aneb Bohumír věrný a neviný (1840, přel. V. Filípek) + Slavík, Červené a bílé růže (1843, adapt. J. P. Devítský); J. F. Hammerschmid: Allegoria. Protheus felicitatis et miseriae Čechicae. Staročeská země. Satira (1829, ed. J. Hýbl); an. (Ch. E. von Honwald:) Bitva u Malplaketu... (1830, adapt. V. R. Kramerius); V. R. Kramerius: Kšaft aneb Šlechetrná msta za nedůvěru (1830); A. Chaloupka: Hodnověrné, z hodnověrných spisů spolusebrané vypsání země svaté, kananejské... (1831); M. Mikeš: Naučné přednášení, jak se na cholery nemocný ošetřovati a hlídání má... (1831); F. Schiller: Maria Stuartka (1831, adapt. P. J. Šafařík); F. J. Svoboda: Zlatodol (1831) + Druhých sto mravních povídek (1833) + O trýznění hovad (1833); H. Clauen (Klauren): Hulda aneb Otcův hřích, matčina kletba (1831) + Hraběnka Cherubinka 1, 2 (1833, adapt. F. B. Tomsa) + Krvavý poklad (1836, adapt. F. B. Tomsa); J. Šulek: Kunšt živé ploty dělati (1833); 365 průpovědí z učení o mravích (1835); H. N. Dieker: Tabele obraz ovocných stromů (1836); D. Kopecký, K. E. Tupy: Slova vděčnosti a přátelství k svátkům narození, jmenin a Nového roku... (1836); an.: Jeskyně aneb Příhody hrabat Sokolovských (1837, přel. J. M. Pohořelý); D. Kopecký: Pověsti z nové romantiky (1839); A. Dumas, A. Dautzats: Hora Sinaj (1842); O. Goldsmith: Kazatel Wakefieldský (1842, přel. V. Filípek); P. M. Veselský: Reinoldovy osudy (1842) + Čarodějnice (1842); J. Jindra: Adelaida, císařovna (1843); F. J. Rubeš: Harfenice (1844). ■

BIBLIOGRAFIE: U M. N. ... knihy k dostání jsou (1826, přívazek k L. F. Wiršink: Kázání); U M. N., knihkupce v Praze, k dostání jsou... (asi 1830);

M. Neureutter: Poznámání knih (1835, 1837). ■ LITERATURA: F. Čenský in Z dob národního probuzení (1871, s. 91); J. B. Pichl in Vlastenecké vzpomínky, Čes. včela 1876-80 (knižně 1936); M. Hýsek in J. B. Pichl: Vlastenecké vzpomínky (1936).

oh

František Neužil

* 9. 5. 1907 Jezera (Pozorice-J.) u Brna
† 22. 11. 1995 Brno

Romanopisec a básník; zprvu autor reflexivní náboženské lyriky, poté autor románů námětově čerpajících z minulosti rodného kraje, románů se současnou tematikou a románů z českých dějin 9.–13. století.

V mládí se též podepisoval Fráňa Neužil. – Pocházel z dělnického prostředí. Absolvoval učitelský ústav v Brně (mat. 1926), později při zaměstnání (1949–52) vystudoval na pedagogické fakultě brněnské univerzity obor čeština-dějepis. 1926–37 učil na obecných a měšťanských školách v Šumvaldě u Uničova, v Novém Jičíně (tam se sblížil s J. Koudelákem), v Pozoricích, Rybníčku u Uničova, Olomouci. 1937–39 pracoval jako redaktor ranního Čes. slova v Praze. Od září 1939 učil ve Středoklukách a Kojeticích u Prahy, 1945–48 v Ústí n. Lab., 1949–59 v Orlovicích u Vyškova a v Želči u Prostějova, potom až do 1967 zastával funkci ředitele okres. archivu pro okres Vyškov ve Slavkově u Brna. Žil v Brně.

Drobná náladová lyrika, již N. knižně debutoval, se v dalších dvou umělecky náročnějších sbírkách proměnila v poezii silně náboženského citění. Vliv katolicismu na moravské básníky (Z. Bár, R. Habřina, J. Koudelák, J. Zahradníček, J. Zatloukal) zdůrazňoval N. také při jejich interpretaci v literární studii *Pět v kruhu*. Poté psal žánrově a tematicky různorodou prózu nestejně umělecké kvality, vypravěčsky však přitažlivou, v níž se zpočátku inspiroval podněty českého ruralismu a francouzského regionalismu zejména Ramuzova a Pourratova. Pro tyto široce epicky založené práce, většinou situované do N. rodného kraje, jsou příznačné tragické zápletky konfrontující plnokrevné, bouřlivácké, osudové poznamenané sedláky, venkovské dělníky a lidi živořící na okraji venkovské komunity s osobami mírný-

mi a spravedlivými. Baladickou atmosféru dějů z doby napoleonských válek spojil N. v románu *Plemeno Hamrů* s námětem rodového prokletí a vykoupení viny a v dějově návazné historizující fresce *Prsten* s motivem nešťastné lásky sestřenice a bratrance. Svár tradičního přístupu k půdě s akceptováním civilizačních vymožeností tvoří dramatickou základnu v moralisticky orientovaném románu z Podřipska třicátých let *Modrý zvon*. Ve svých kompozičně různorodých prózách N. často zdůrazňoval vliv politické a sociální situace na privátní lidské vztahy. Zatímco široce komponovaná *Země v průvanu* z období bojů o obecné hlasovací právo na Brněnsku 1905–07 směřuje vnější popisností a dokumentárními prvky k útvaru reportáže, *Znamení šelmy* z prostředí vídeňské české menšiny krátce před anšlusem Rakouska, *Milostivý herbář*, evokující rušné děje revolučního roku 1848 a na jejich pozadí zejména osudy F. M. Klácela, a lékařský román z venkovského prostředí 50. let *Především naději*, ovlivněný postupy budovatelské prózy, naopak stavějí na rozvětvené dějovosti. Společenské a politické rozpory explikoval N. též při zobrazování reality raných českých dějin v obsáhlých historických románech, kritikou někdy označovaných za dobrou lidovou četbu. S citem pro dobový kolorit a psychologická dramata lásek a nenávistí pokoušel se barvitými obrazy postihnout osobitě rysy přemyslovské epochy, která vystupují nad poněkud romantizující biografickou osnovou osudů tří královen: manželky Václava II. (*Královna Eliška Rejčka*), manželky Přemysla Otakara I. Konstancie (*Trýzeň slávy*) a vdovy po Přemyslu Otakarovi II. Kunhuty (*Ohnivá jeseň*); v následující próze *Zlomená pečeť* se dovršuje osud ambiciózního Závíše z Falkenštejna. K základům přemyslovské státnosti se N. ještě vrátil v mozaikovitém, o legendy se opírajícím mučednickém příběhu sv. Vojtěcha *Bosý biskup z Libice*. Představou dávných dějin jako složitého a mnohotvárného proudu unášejícího lidské osudy je také nesena beletristická vize vzniku staroslověnské kultury na Velké Moravě po misií Konstantinově a Metodějově (s dominantní postavou knížete Rostislava) na pozadí mocenských bojů a pokusů zlomit nadvládu Franků (*Řezenské ortely*).

PSEUDONYMY, ŠIFRY: F. Jezer, Fráňa Jezer, Franta Pozořícký; fn, F. N. ■ PŘÍSPĚVKY in: A-Zet;

Cesta (1927–29); Čes. slovo; Čin (1947); sb. Čtení o Novém Jičíně (1963); Čti (1947, o vzniku R Znamení šelmy); Host do domu (1957); Kolo (Brno); Kultura doby (1938); Květy (1968); Kytice; Lid. demokracie (1970, 1991–93); Lid. noviny (1943); Lit. noviny (1956); Mor. noviny (Brno); Mor. slovo (Brno); Moravskoslezský týden (Brno 1969); Nár. osvobození (1928, 1936); Nová svoboda (1947); sb. Nový realismus (1940); Nový život (1956); Proglas (1990); Rovnost (Brno 1923, 1968–92; 1923 básnický debut, 1968 P Královský epilog, 1992 mj. úryvek z memoárů Stříbrné vzpomínání); Rozhlas (1982); Sever a Východ (1930); Středisko (1930–33); Studentský časopis (1924–25); Svob. slovo (1983); sb. Tváří k vesnici (1936); U (1937); Venkov (1937, 1943); Veronika (1970); Vlastivědné listy severomoravského kraje (1981, Několik vzpomínek na novojičínské knihtiskaře); Výběr z nejzajímavějších knih (1984); sb. Vyškovsko (1965); Zeměd. noviny (1947–48). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o literatuře*: Před nedělí (BB 1928); Novojičtí knihtiskaři (BB 1928, pseud. Franta Pozořícký); Zjevení lásky (BB 1929, s J. Koudelákem); Světlo z Galileje (BB 1929); Pět v kruhu (studie, 1929); Dva obrazy srdce (PP 1933); Země v průvanu (R 1936); Plemeno Hamrů (R 1940); Modrý zvon (R 1941); O krejčím Dadákově (P pro ml., 1944); Znamení šelmy (R 1947); Prsten (R 1959); Především naději (R 1963, upr. vyd. 1980); Mezi námi noc (R 1964); Královna Eliška Rejčka (R 1968, upr. vyd. 1980); Královský sen (P 1970); Trýzeň slávy (R 1972); Ohnivá jeseň (R 1973); Milostivý herbář (R 1976); Zlomená pečeť (R 1976); Živý kámen (R 1978); Raněné pole (R 1981); Řezenské ortely (R 1984, upr. vyd. 1988); Stíny pod piňami (R 1986); Bosý biskup z Libice (R 1991); – posmrtně: Stříbrné vzpomínání (1997). ■

LITERATURA: ● ref. Před nedělí: P. Fraenkl, Host 7, 1927/28, s. 312; AMP (A. M. Píša), PL 10. 6. 1928 ●; ● ref. Zjevení lásky: B. Jedlička, Nové Čechy 12, 1928/29, s. 251; P. F. (Fraenkl), RA 4, 1928/29, s. 398; A. N. (Novák), LidN 23. 3. 1929; J. Knap, Venkov 9. 6. 1929; K. Š. (Štorch), RA 5, 1929/30, s. 179 ●; ● ref. Světlo z Galileje: J. Knap, Venkov 3. 11. 1929; J. Staněk, LidN 23. 11. 1929; J. Deml, Tvar 1929, s. 304; P. Fraenkl, RA 5, 1929/30, s. 95; L. N. Z. (Zvěřina), Stan 1930, s. 65 ●; ● ref. Pět v kruhu: J. O. (Ošmera), Čin 3, 1931/32, s. 954; -ský (F. Ptašínský), Středisko 2, 1931/32, s. 169; Z. S. (Spilka), Archa 1932, s. 222; A. C. Nor, Rozhledy 1932, s. 54; -ja (F. Směja), Iskra 1932, s. 95; J. Knap, Venkov 9. 8. 1932 ●; ● ref. Země v průvanu: drb (J. Borecký), Zvon 36, 1935/36, s. 714; L. Maršiček, Rozhledy 1936, s. 155; -fp- (F. Píšek), U 1936, s. 195; AMP (A. M. Píša), PL 1. 5. 1936; J. V. S. (Sedlák), Venkov 19. 5. 1936; B. Slavík, LidN 25. 5. 1936 ●; J. V. Sedlák: K prohlášení F. N. (že není ruralistou), Venkov 30. 11. 1937; ● ref. Plemeno Hamrů: F. Křelina, Venkov 24. 11. 1940; V. Vévoda, Rád 1941, s. 389; jms. (J. M. Slavík), Archa 1941, s. 90; F. Götz, Čtème 1941, s. 47; b. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1941, s. 83 ●;

● ref. Modrý zvon: J. Pilař, Venkov 25. 12. 1941; J. Nečas, Čtete 1942, s. 105; vbk. (V. Běhounek), Dělnická osvěta 1942, s. 84; J. Š. Kvapil, LidN 10. 5. 1942 (i ref. Plemeno Hamrů) ●; V. Stupka in F. N.: Plemeno Hamrů (1947); ● ref. Znamení šelmy: K. P. (Pořák), PL 19. 12. 1947; F. Hampl, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 23; K. Růžička, KML 1948, s. 311; J. Pilař, Zeměd. noviny 15. 1. 1948; Dr. J. D. (Doležal), Práce 31. 3. 1948 ●; V.: F. N. (k padesátinám), LitN 1957, č. 19; ● ref. Prsten: vpa (V. Pazourek), Svob. slovo 1. 12. 1959; F. Benhart, Plamen 1960, č. 2.; J. Mourková, LitN 1960, č. 11 ●; ● ref. Především naději: FT (F. Tenčík), HD 1963, s. 477; -gs- (O. Sus), Práce 27. 8. 1963 ●; ● ref. Mezi námi noc: Š. Vlašín, Rovnost 26. 11. 1964; vpa (V. Pazourek), Svob. slovo 5. 12. 1964; O. Sus, HD 1965, č. 2 ●; ● k šedesátinám: (Ba.) (S. Bartůšková), Rovnost 6. 5. 1967; J. Skutil, Vlastivědné zprávy z Adamova a okolí 1967, č. 2 ●; ● ref. Královna Eliška Rejčka: vpa (V. Pazourek), Svob. slovo 6. 8. 1968; Š. Vlašín, Rovnost 7. 8. 1968; F. Benhart, Plamen 1968, č. 12 ●; J. Skutil: Umělecká a lidská tvář F. N., Zprávy Muzea Vyškovska, sv. 76, 1969, květen; V. Nezkusil: ref. Královský sen, ZM 1971, s. 480; ● ref. Trýzeň slávy: J. Hrabák, Rovnost 12. 4. 1972; F. Soldan, Večerník Praha 28. 11. 1972 ●; ● ref. Ohnivá jeseň: M. Rusínský, Ostravský kulturní zpravodaj 1974, č. 2; B. Balajka, Práce 23. 1. 1974; J. Hrabák, Lit. měsíčník 1974, č. 8 ●; ● ref. Milostný herbář: I. Zítková, Nové knihy 1976, č. 24; M. Veselá, Práce 16. 6. 1976; R. Lukášová, Rovnost 9. 7. 1976 ●; ● ref. Zlomená pečeť: ZA, Nové knihy 1976, č. 50; (lkn) (L. Štěpán), Zeměd. noviny 18. 2. 1977; J. Nejedlý, RP 11. 7. 1977; (iz). (I. Zítková), Mladá fronta 14. 7. 1977 ●; ● k sedmdesátinám: (sk), Kam v Brně za kulturou 29. 4. 1977; L. Štěpán, Zeměd. noviny 14. 5. 1977 ●; ● ref. Živý kámen: (fs) (J. Suchý), Nové knihy 1978, č. 46; J. Hrabák, Rovnost 24. 11. 1978; J. P. Kříž, Lit. měsíčník 1979, č. 8 ●; ● ref. Ohnivá země (2. vyd.): (bd) (B. Dokoupil), Brněnský večerník 8. 8. 1979; L. Soldán, Rovnost 14. 11. 1979 ●; šs: ref. Královna Eliška Rejčka (upr. vyd.), Nové knihy 1980, č. 37; ● ref. Raněné pole: (jšp) (J. Špičák), Nové knihy 1982, č. 3; I. Zítková, Českosl. voják 5. 10. 1982 ●; ● k 75. narozeninám: (vk) (V. Kudělka), Svob. slovo 7. 5. 1982; J. P. Kříž, Brněnský večerník 10. 5. 1982 ●; ● ref. Řezenské ortely: VP, O knihách a autorech, zima 1984, s. 6; J. Klempera, Práce 12. 4. 1985; Y. Kotoulová, Svob. slovo 13. 4. 1985; B. Dokoupil, Tvorba 1985, č. 21, příl. Kmen ●; J. Skutil: Raněné pole F. N., Vlastivědná ročenka Okres. archivu Blansko 1985, s. 32; ● ref. Stíny pod piniemi: B. Dokoupil, Brněnský večerník 8. 8. 1986; J. Hek, Zeměd. noviny 16. 3. 1987 ●; ● k osmdesátinám: R. Svoboda (rozhovor), Brněnský večerník 7. 5. 1987; L. Štěpán, Zeměd. noviny 8. 5. 1987; S. Bartůšková, Lit. měsíčník 1987, č. 5 ●; J. Skutil: Reflexe ústní lidové slovesnosti v prozaickém díle F. N., sb. Tradice lidové slovesnosti v současné literatuře (1987); ● ref. Řezenské ortely (upr. vyd.): (il) (J. Iliev), Brněnský večerník 12. 1. 1989; J. Skutil, Jižní Morava sv. 28, 1989,

s. 261; Y. Kotoulová, Moravskoslezský týden 16. 3. 1990 ●; J. Iliev: ref. Prsten (3. vyd.), ZM 1991, s. 54; ● ref. Bosý biskup z Libice: (iz) (I. Zítková), Nové knihy 1991, č. 32–33; J. Hek, Duha (Brno) 1992, č. 2 ●; ● k 85. narozeninám: (jur) (J. Uher), Rovnost 7. 5. 1992; J. Iliev, Svob. slovo 12. 5. 1992 ●; ● nekrology: (lš), Brněnský večerník 24. 11. 1995; B. Kolář, Hanácké noviny 30. 11. 1995; J. Poláček, Rovnost 2. 12. 1995 ●; T. Mazáč in F. N.: Stříbrné vzpomínání (1997).

sb

Jarka Nevole

* 6. 5. 1886 *Smíchov* (Praha-S.)

† 11. 2. 1926 *Praha*

Překladatel francouzské prózy 2. poloviny 19. století i 20. století a divadelních her z různých jazyků, dramatičtář; psal též verše.

VI. jm. Jaromír N. – Syn chemika Milana N. (1846–1907), původně docenta na technice a univerzitě, pak majitele soukromé laboratoře a redaktora Zeitschrift für Zuckerindustrie in Böhmen. N. studoval v Praze na Akademickém gymnáziu a po maturitě 1904 na Čes. vysokém učení technické, obor technická chemie; 1907 složil první státní zkoušku, 1909 byl pro neplacení školného ze studií vyloučen. První manžel herečky a spisovatelky E. Vrchlické, otec herečky E. Vrchlické ml., roz. Nevolové, provd. Korbelařové (* 1911). Příslušník pražské, zejména divadelní bohémy. Jako překladatel pracoval hlavně pro nakl. J. R. Vilímek a pro zábavní pražská divadla.

Poměrně rozsáhlá překladatelská práce N. se opírala o solidní znalosti jazykové, smysl pro živou řeč, divadelní účín a humor. Kromě moderních klasiků (G. de Maupassant, É. Zola, H. Ibsen aj.) překládal i zábavnou literaturu (A. Dumas) včetně detektivek (G. Leroux), dobrodružné exotiky (C. Farrère) a dívčích románek (M. Aigueperse, J. de la Brète, R. Dombre); z literatury 20. let pohotově do Čech uvedl skandální román Garsonka od francouzského autora V. Margueritta. Žánrově stejně široký byl záběr jeho překladatelské práce pro divadla; hry překládal i z polštiny, němčiny a norštiny. Do jediné své básnické sbírky *Slzy i úsměvy*, psané pod vlivem lyriky a poetiky ještě lumírovské, shrnul sloky životní skepse a rezignace, vzpomínky i verše milostné.

Nevšimal

PŘÍSPĚVKY in: Čes. svět (1913, 1917); Tribuna (1921). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Slzy i úsměvy (BB 1923). – *Dramatizace a adaptace*: A. P. Čechov: Hrůza letního bytu (1920); Muž, který redigoval hospodářský list (b. d., asi 1926, dramatizace pov. M. Twaina Jak jsem vydával hospodářský časopis). – *Překlady*: P. Loti: Spahi (1906); G. Leroux: Parfém dámy ve smutku (b. d., 1909); M. Aigueperse: Osmnáctiletá (b. d., 1910); J. de la Brète: Rajka v zajetí (b. d., 1910); J. de la Hire: Poklad v hlubinách (b. d., 1910); J. Verne: Ledová sfinga (b. d., 1910) + Trosečníci lodi Jonathan (b. d., 1910); G. de Maupassant: Marná kráska (1910, s J. Vrchlickým) + Otec Milon (b. d., 1911) + Horla a jiné povídky (b. d., 1912) + Svit luny (1912, s J. Honzíkem); H. de Balzac: Kat (b. d., 1911, in 1000 nejkrásnějších novel, sv. 15); F. Coppée: Skýva chleba (b. d., 1911, in 1000..., sv. 21); R. Dombre: Slečny Danaidky (b. d., 1911); É. Zola: Peníze (b. d., 1911) + Povodeň (b. d., 1912 in 1000..., sv. 3) + Lourdy (1914) + Řím (b. d., 1914); A. Daudet: Tři tiché mše (b. d., 1912, in 1000..., sv. 38); A. Dumas: Dobyty Bastily 1, 2 (b. d., 1912, 1913); G. E. Clémenceau: Závoj štěstí (1919, prem. 1920); É. Erckmann, L. Chatrian: 1813 (1919) + Waterloo (1919); M. Prévost: Polopanny (1919); E. Golz, A. Golz: Krásná cizoložnice (b. d., 1920); A. France: Petříček (1920, s H. Preisslovou); F. Arnold, E. Bach: Španělská muška (1921); M. Hennequin, P. Veber: Nemáte co zdaniti? (1921); T. Rittner: V malém domku (1921); V. Margueritte: Garsonka (1923); C. Farrère: Opium (1925); – posmrtně: P. d'Ivoi: Honba za radiem (1926) + Zloději blesku (1929); M. Maeterlinck: Zázrak svatého Antonína (1927). ■ SCÉNICKY. *Překlady*: H. Ibsen: Až my mrtví vstaneme (1916); G. Zapolska: Ahasver (1920); B. Björnson: Pavel Lange a Tora Parsbergová (1921); M. Hennequin, P. Bilhaud: Cesta za štěstím (1922); A. Schirokauer, P. Rosenhayn: Noční rozhovor (1924); B. Frank: Žena z Apokalypsy (1925); E. Golz, A. Golz: Epsteinova vdova (1925); Roda Roda, K. Rösler: C. a k. vojenská sláva (1925). ■

LITERATURA: lk.: ref. překl. V. Margueritte, Pramen 4, 1923/24, s. 456; V. Brtník: ref. překl. A. Dumas: Dobyty Bastily, Venkov 24. 1. 1925; an.: nekrolog, Naše kniha 1926, s. 47; E. Vrchlická in Cestou necestou (1946).

mb

August Nevšimal

* 26. 8. 1847 *Vlašim*
† 27. 6. 1916 *Praha*

Autor humoristických veršů a próz, překladatel situáčních komedií.

VI. jm. Augustin Vojtěch N. Podepisoval se též Dr. Aug. Nevšimal, V. August Nevšimal. – Pocházel z početné rodiny chudého tkalce. Po tříleté škole ve Vlašimi studoval piaristické nižší gymnázium v Benešově, 1864 přešel do kvinty (kterou vzápětí opakoval) reálného gymnázia v Táboře. Po maturitě (1869) absolvoval právnickou fakultu v Praze (doktorát až 1891). Během studií se živil též jako přispěvatel a redaktor časopisu *Paleček*. Od 1876 pracoval jako advokátní koncipista v Klatovech a od 1877 v Plzni (kde se 1884 oženil). 1892 se vrátil do Prahy i k literární činnosti (1892–93 byl blízkým spolupracovníkem redakce časopisu *Nový Paleček*). Od 1895, kdy složil advokátní zkoušku, působil jako samostatný advokát. V 70. letech se hojně účastnil činnosti spolku *Slavia* (člen komisí zabývajících se lidovou slovesností a slovanskými literaturami, pokladník), Literárního odboru Umělecké besedy a jihočeského spolku *Štítný*. Pohřben byl na Olšanských hřbitovech. – Literaturou se zabývala i jeho žena Kristina N. (roz. Goldmannová, 1854–1935, i pseud. Coletta), spolupracovnice E. Krásnohorské v redakci *Ženských listů*, autorka knih *Eliška Krásnohorská* (1907) a *Informatorium moderní ženy* (1905), překladatelka z francouzštiny; dcera Božena N. (* 1885), lékařka, se vedle psaní populárních zdravotnických spisů věnovala překladům z řečtiny a z francouzské poezie.

Literární práci se N. věnoval od 1866 (v Táboře redigoval ručně psaný studentský časopis *Vesna* a pomáhal při vydávání časopisu *Tábor*). Schopnost snadné tvorby a smysl pro humor uplatnil záhy v četných příspěvcích v humoristických listech (zejména *Humoristické listy a Paleček*, později *Nový Paleček* a *Švanda dudák*). Úspěšný byl zejména jako epigramatik a autor veršovaných doprovodů ke kresbám. Některé své časopisecké texty vydal posléze knižně: satiru *Obležení města Račic r. 1848* (napsanou v době prusko-francouzské války 1871 se zřejmou sympatií pro Paříž) o strachu z příchodu revolučních gard do českého městečka; veršované drama *Edip král* (s J. V. Sládkem), studentsky rozvernou parodií na oidipovský motiv, kterou později upravil jako operetní libreto. V knize *Trojlistek* soustředil humoristické básně a epigramy využívající dobově populární témata (věda, církev, darwinistická teorie, panující mravy, byrokracie, staré panny, „hrobní nápisy“ řemeslníků apod.), politické satiry

a parodie (lidových písní, Hálkových Večerních písní aj.). Své prozaické práce shrnul do souborů *Humor rodného kraje* (vzpomínky na veselé příhody z mládí, blízké svým zpracováním národopisným obrázkům) a *Humor života* (humoresky a črty doplněné parodií na tehdy módní kolportážní romány *Tajemství hradu Toštejna*). – N. těž překládal situační komedie pro ochotnická jeviště, psal fejetony, vydal řadu právnických výkladů pro široké vrstvy čtenářů. Ve svých spolkových přednáškách se zabýval českým humorem a knihami některých domácích autorů (V. Hálek, A. Heyduk, M. Z. Polák aj.), v časopise Švanda dudák ironizoval symbolistní a dekadentní tendence v literatuře.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: A. Vlašimský, Josef Sofoklés; A. N., Dr. A. N., DrN, FUGdr. N, N. ■ PŘÍSPĚVKY *in*: alm. Anemónky (1872); Almanach čes. studentstva (1869); Besedy Času (1910); sb. Bibliotéka humoristická (1874, 1876); Čes. Lloyd; Hlas národa (1901); Hospodář československý (1900); Humorist. listy (od 1866); J. Beneš: Obecní přírážky (b. d., 1913, stať Zřizování a správa hranic); Květy (1870); Lumír (1873); Lužničan (Tábor 1869); Máj (1903); sb. Národ sobě (1880); Nár. listy (1886, 1894–95); Nový Paleček (od 1892); Obrazy života (i příl. Šotek, 1870–72); sb. Padesát let života Jaroslava Vrchlického (1903); Paleček (i příl. Šotek, od 1873); Palečkův humorist. kalendář na r. 1876 (1875, P Dobrodružství dr. Prášila v jižní Africe); Právník; alm. Ruch (1873); Řeznické listy (1897); Samostatný obzor (Plzeň); Slovanský kalendář; sb. Švábovy a Inemanovy komické výstupy, kuplety, deklamace (1890); Švanda dudák (1893–1901); Tábor (Tábor); sb. Vzpomínky na Svatopluka Čecha (1908). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Obležení města Račic r. 1848 (P 1873); Edip král (D 1874, s J. S. Zbirovským, tj. J. V. Sládkem; 1908 upr. jako operet. libreto, hudba K. Kovařovic); Trojlístek (BB b. d., 1876); Humor z rodného kraje (PP 1876, rozšíř. vyd. 1910); Humor života (PP 1908). – *Překlady*: A. Bisson, A. Carré: Reduta (b. d., 1900, prem. 1895); K. Laufs, W. Jacoby: Nevěřící Tomáš (b. d., 1909, prem. 1894). – *Ostatní práce*: Právo autorské (1894); Zákon o nedělním a svátečním klidu... (1895); Zákon o potravinách (1897); Jaké a jak veliké jsou nové daně (1897); Břemena a výhody nových daní... (1898); Práva jazyka českého (1899); Směneční řád všeobecný (1902). ■ REDIGOVAL *časopis*: Paleček (1873–76; 1874–75 s J. Štolbou); *kalendář*: Palečkův humoristický kalendář na r. 1876 (1875). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: Obecný zákoník občanský mocnářství rakouského (soubor práv. norem, 1903, 4. rozšíř. a upr. vyd.). ■

LITERATURA: F. Zákrejs: ref. Edip král, Osvěta 1874, s. 157 + ref. Trojlístek, Osvěta 1875, s. 875; ● ref.

překl. K. Laufs, W. Jacoby: -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 28, 1893/94, s. 492; -r-, Zábavné listy 1894, s. 574 ●; ● ref. překl. A. Bisson, A. Carré: P., Světozor 29, 1894/95, s. 151; A. Schulzová, Zlatá Praha 12, 1894/95, s. 156 ●; L. Quis in Kniha vzpomínek (1902); F. D. Zenkl in Spisovatelé kraje tábořského (b. d., 1902); ● k šedesátinám (an.): Máj 5, 1906/07, s. 762; Zlatá Praha 24, 1906/07, s. 607 ●; ● nekrology: I. H. (Herrmann), Zlatá Praha 33, 1915/16, s. 486 a 498 → O živých, o mrtvých 2 (1928); -n-, Zvon 16, 1915/16, s. 575; -eg-, Topičův sborník 3, 1915/16, s. 527; an., LidN 29. 6. 1916; F. V. Vykoukal, Osvěta 1916, s. 577 ●; J. Thomayer: Pražské vzpomínky, Zvon 17, 1916/17, s. 6; J. Pouzar in Podblanickou minulostí (1996, s. 113).

dh

Vilém Nezbeda

* 8. 3. 1912 Šumperk

Autor převážně milostné a přírodní lyriky a cestopisných črt; překladatel ze srbochorvatštiny a němčiny; publicista a osvětový pracovník, jazykovědec.

Syn dílovedoucího textilní továrny. Po maturitě na šumperské reálce (1930) nastoupil jako učitel na jednotřídku v Horní Olešné, pak na tamní menšinovou školu. Při zaměstnání složil doplňovací maturitu na učitelském ústavu v Olomouci (1931) a zkoušku pro obory matematicko-technické a německý jazyk v Praze (1934). 1931–35 učil v Šumperku a v Šilperku (Štítý), poté vykonával dvouletou vojenskou prezenční službu v Olomouci. Od 1937 byl odborným učitelem v Moravské Třebové. Od 1932 byl členem olomoucké Družiny literární a umělecké; příležitostně působil jako ochotnický divadelní režisér, od 30. let se věnoval přednáškové činnosti (spolupracoval též s rozhlasem); jako člen Klubu překladatelů se zúčastnil pražského sjezdu Penklubu (1938). Po záboru pohraničí se odstěhoval do Chocné a 1938–42 učil na tamní měšťanské škole. 1942–45 působil v Zemské šk. radě v Praze, od 1945 na min. sociální péče v Praze (mj. jako tajemník komise pro využití dvouletky ve školství). 1947–67 a 1970–72 byl opět učitelem v Chocni; 1967–70 pracoval jako inspektor kultury na ONV v Ústí n. Orlicí. 1973–82 působil jako odborný pracovník v pražském Ústavu pro jazyk český ČSAV. Žije v Chocni. – Onomastickému výzkumu se věnuje i jeho dcera L. Olivová-Nezbedová (* 1938).

Nezbeda

Poezii a drobné prózy N. publikoval od počátku 30. let v časopisech. Vedle souboru drobných črt a deníkových záznamů z cesty do Norska a Švédska (*Aresjön*) vydal 1931–36 pět básnických knih. Souvislou linií milostné a přírodní lyriky, prodechnuté mladistvým romantickým steskem a snivostí a psané především pod vlivem poetismu a s důrazem na melodičnost verše, postupně doplňovaly básně s cestovními motivy a se sociální tematikou wolkrovské inspirace (*Zaváté výpravy*), v posledních sbírkách též pokusy o meditativněji laděnou zpověď. N. překladatelská činnost (zahrnující mj. i nevydané překlady severských ság) je významná zejména orientací na výběry z tvorby předních chorvatských i srbských básníků. – Časopisecky tiskl rovněž fejetony a recenze (především o překladové literatuře a o literatuře pro mládež); N. publicistika i redakční a vydavatelská aktivita je spjata převážně s jeho soustavným regionálním vlastivědným (Choceňsko a Šumpercko), kulturně a sportovní osvětovým i pedagogickým působením.

PSEUDONYM, ŠIFRY: Zenit; -eda, Nez, Nez., VN, vn, vn. ■ PŘÍSPĚVKY in: Archa (Olomouc 1931–39); Časopis Čes. obce učitelské (1933–39); Čes. slovo (1940–41); Českosl.-jihoslovanská revue (1935–39); Českosl. loutkář (1975); Českosl. sport (1955–58); Čes. učitel (1938–39); Dějiny a současnost (1962–63); Doba (1946); Choceňský zpravodaj (od 1983); sb. In memoriam Jana Kranicha (1935); Jesenická stráž (Šumperk 1932–33); Kopaná (1950–57); Krásy domova (1962–64); Květy (1957); Lid. noviny (1937–50); Listy Orlického muzea (Choceň 1966–71); Lit. noviny (1962); Litovelský, šternberský a šumperský kraj (Litovel 1931–35); Mladá fronta (1949–50); Mladý národ (1934); Mor. deník (Olomouc); Mor. sever (Zábřeh 1935); Muzejní a vlastivědná práce (1964–82); My 67; Nár. noviny; Nár. osvobození (1933–46); Nár. politika (1944–45); Nár. práce (1941); Nár. učitel (1939–40); Naše cesta (1945–46); Naše zprávy (1939); Našinec (Olomouc 1935); Nová svoboda (Ostrava 1972); Od Trstenické stezky (Litomyšl 1939–43, i příl. Mladý čtenář od Trstenické stezky); Onomastický zpravodaj (1984–87); Pochodeň (Hradec Král. 1964–83); Polední list (1944–45); sb. Poselství (Olomouc 1938); sb. Poznáváme se (Poprad, Ústí n. Orlicí 1970); Pozor (Olomouc 1934–36); Práce (1948–51); Prager Presse; Rekord (1944–48); Rodinná výchova (1946–47); Ruch v tělesné výchově (1945–47); Selské listy (Olomouc 1935–37); Severní Morava (Šumperk 1972–87); Slovanský Jadran (1937–39); Slovanský přehled (1937–39); Sobota (1938); Sokol; Sokolská budoucnost (Vysoké Mýto 1940); Stadion (1947); Star (1935); Stráž českého východu (Vysoké

Mýto 1939); Studentský časopis (1931–34); Svět práce (1948); Svob. noviny (1948); Tvorba (1958); Venkov (1935); Věstník učitelů menšinových škol (1932); Východní Čechy (Havl. Brod 1964); sb. Východočeský sport (Pardubice 1943); Zeměd. noviny (1975–76); Zpravodaj Místopisné komise ČSAV (1967–82); Zpravodaj sportu (1951). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie*: Pokušení satanovo (BB 1931); Večery pouštní (BB 1932); Aresjön (FF 1932); Zaváté výpravy (BB 1933); Tiché melodie (BB 1934); Ocúny mládí (BB 1936). – *Překlady*: G. Krklec: Výbor básní (1935); Z básní Jovana Dučića (1935); Z básní Vladimira Nazora (1935) + V. Nazor: Šarko (1942); M. Krleža: Výbor z básní (1937); Th. Storm: Pavel loutkář (1942); O. Goldbach: Gunnar, polární pes, a jiné povídky (1944, pseud. Zenit); L. Zimmerová: Chci být letcem... (1944, pseud. Zenit). – *Ostatní práce*: Fotbalové epistoly (1947); 40 let městského archivu v Chocni (1958); 50 let choceňské kopané 1912–1962 (1962); Z historie choceňského rybářství a rybníkářství (1963); Bibliografie Choceňska s tematickým soupisem nejdůležitějších článků a statí (1964); Z dob choceňských hrdelních soudů (1965); Z minulosti Orlického muzea (1966); Tělovýchova a sport v Chocni 1870–1970 (1970); Z historie choceňské knihovny a čítárny (1987); Choceňské „Polsko“ (1990). ■ REDIGOVAL časopisy: Od Trstenické stezky (1940–43, příl. Mladý čtenář od Trstenické stezky), Listy Orlického muzea (1966–71); *sborníky*: Východočeský sport (1943), Poznáváme se (1970); *knížnici*: Knihnice Orlického muzea (1966–71). ■ USPOŘÁDAL A VYDAL: sb. In memoriam Jana Kranicha (1935); Psáno pod čarou. Výbor českých fejetonů (1946); Kunvaldská kronika Antonína Kodytky 1740–1786 (1970, s J. Šulou). ■

LITERATURA: ● ref. Večery pouštní: M. S. (Salus), Jesenická stráž 1932, č. 9; B. S. (Slavík), Archa 1932, s. 143; Nk. (B. Novák), RA 8, 1932/33, s. 24 ●; ● ref. Zaváté výpravy: B., Studentský časopis 12, 1932/33, s. 315; J. V. P. (Pleva), Index 1933, s. 70 (i ref. Aresjön) ●; V. Kadlec: Mladistvé práce V. N., Mladý národ 1933, č. 12; ● ref. Tiché melodie: M. Hanuš, Našinec 22. 8. 1934; -č (Dlabač), Pozor 22. 8. 1934; jv (J. Valja), Studentský časopis 14, 1934/35, s. 60; B. Slavík, LidN 17. 8. 1935 ●; ● ref. překl. G. Krklec: VF (V. Fischl), NO 15. 6. 1935; J. U. (Urban), Českosl.-jihoslovanská revue 1935, s. 120; Ant. (Frinta), Slovanský přehled 1935, s. 394 (i ref. překl. J. Dučić) ●; ● ref. Ocúny mládí: V. Hrbek (Z. Kalista), Lumír 62, 1935/36, s. 493; J. Taufer, Index 1936, s. 64; -vf. (V. Fischl), NO 26. 5. 1936; P. S. (Sula), Rozhledy 1936, s. 140; vk, Lid. listy 13. 6. 1936; J. V. Sedlák, Venkov 23. 10. 1936; V. Kn. (Knapp), LitN 9, 1936/37, č. 1–2 ●; J. Hch. (Heidenreich-Dolanský); ref. překl. M. Krleža, LidN 8. 7. 1938; D. Filip; ref. překl. T. Storm, Úhor 1943, s. 11; vpa (V. Pazourek); ref. překl. V. Nazor: Šarko, LidN 7. 5. 1943; ● ref. sb. Psáno pod čarou: chb. (V. Cháb), NO 19. 7. 1946; S. Richter, LD 6. 2. 1947; Faber (P. Eisner), KM 1947, s. 107 ●; R. Dvořák: ref. Z dob

choceňských hrdelních soudů, Pochodeň 19. 6. 1965; -zf- (Z. Filip): V. N., Severní Morava 1972, s. 24; r.: K sedmdesátinám V. N., tamtéž, 1982, s. 69.

dv

Vítězslav Nezval

* 26. 5. 1900 *Biskoupky* u Moravského Krumlova

† 6. 4. 1958 *Praha*

Básník, prozaik, dramatik, esejista, libretista, scenárista, překladatel, umělecky všestranná osobnost, která rozhodným podílem vytvářela profil české poezie v první polovině 20. století. S K. Teigem tvůrce programu české avantgardy a zároveň umělecký protagonistista její poetické i surrealistické podoby. Po 2. světové válce představitel politicky usměrňované tvorby v duchu socialistických idejí, zdůrazňující však její souvislost s moderním uměním a obhajující její šíři proti vulgarizujícím snahám o redukci umění na pouhou ideovost.

Narodil se v rodině vesnického učitele (křestní jméno zvolil otec podle básníka V. Háška). Výchova a kulturní ovzduší domova napomáhalo rozvíjet jeho všestranné umělecké sklony: N. hrál v třebíčském studentském orchestru, později skládal písně, vytvořil i scénickou hudbu ke svým hrám Schovávaná na schodech a Milenci z kiosku, o prázdninách doma hrál a režíroval divadlo (i loutkové), v raném období Osvobozeného divadla vystoupil jako herec a jako recitátor svých veršů, později i maloval. Otcovo socialistické přesvědčení (1915–16 byl pro politickou nespolehlivost umístěn v internačním táboře) ovlivnilo N. komunistickou orientací (1924 vstup do KSČ). Krajinou dětství se mu staly Šamikovice, kam se rodina 1903 přestěhovala a kam se N. stále vracel, stejně jako do dalšího otcova působiště Dalešic (1922–32) a do Brna-Žabovřesk, kde rodiče žili na odpočinku; tam všude zpravidla o prázdninách vytvořil podstatnou část svého díla. Po základní škole v otcově jednotřídce (1906–11) studoval na gymnáziu v Třebíči; ze školy 1918 narukoval (Znojmo, Jihlava), záhy však byl vyreklamován. Po maturitě (1919) se zapsal v Brně na práva, ale už v letním semestru 1920 navštěvoval pražskou filoz. fakultu, kam ho přilákala osobnost F. X. Šaldy a též stupňující se zájem o literaturu podpořený vlastní tvorbou (první verše 1919 v třebíčském student-

ském časopise Svítání); N. básnické sebeuvědomování výrazně podpořilo brněnské setkání s J. Mahenem, jenž se stal jeho prvním literárním rádcem, a působení memoárového díla J. S. Machara (Konfese literáta). Studia N. nedokončil, ačkoliv už napsal disertační práci o Ch. L. Philippovi. V Praze navázal přátelství se skladatelem J. Svobodou (letmo se s ním znal už z třebíčských studií), dále s J. Wolkrem, K. Teigem a okruhem autorů kolem uměleckého svazu Devětlů. 1926 nastoupil vojenskou službu v Brně (brzy jí byl zproštěn); t. r. se seznámil se svou celoživotní družkou a od 1948 i chotí F. Řepovou. Po opuštění studia se věnoval pouze umělecké tvorbě; do zaměstnání vstoupil jen třikrát, a to nakrátko: 1924–25 působil jako tajemník redakce Masarykova naučného slovníku, v sezoně 1928/29 jako dramaturg v Osvobozeném divadle a 1945–51 řídil filmový odbor min. informací. 1922 krátce navštívil Vídeň, intenzivněji začal do zahraničí cestovat až 1933, a jeho cesty zpravidla vyvolávaly i odezvu v díle: 1933 Švýcarsko, Francie, Monako s návratem přes Milán a Benátky (*Sbohem a šáteček, Monako*), 1934 všesvazový kongres spisovatelů v Moskvě (*Neviditelná Moskva*), 1935 kongres na obranu kultury v Paříži (*Ulice Gît-le coeur*), 1938 znovu Paříž. 1947 navštívil s delegací filmových pracovníků Anglii a také Moskvu, Kavkaz a Stalingrad (cyklus *Vzduchoplavba in Velký orloj*), 1954 Francii s účastí na filmovém festivalu v Cannes (cyklus *Moře in Chrpy a města*), 1956 vystoupil na sjezdu německých spisovatelů ve východním Berlíně, 1957 byl dvakrát v Soči (cyklus *Černé moře in Nedokončená*) a těsně před smrtí 1958 v Itálii. Za návštěvy Francie 1933 se seznámil s hlavou francouzských surrealistů A. Bretonem a toto setkání výrazně přispělo k rozvinutí N. surrealistické aktivity i k založení Surrealistické skupiny 1934; pro vnitřní neshody (způsobené kritikou moskevských procesů K. Teigem i jinými) ji N. 1938 rozpustil, proti čemuž pak veřejně protestovala většina jejích členů. Ve 30. letech se N. stále rozhodněji podílel doma i na kongresech v zahraničí na akcích proti fašismu (1934 věnoval státní cenu za knihu *Sbohem a šáteček* německé protinacistické emigraci). Za války byl krátce vězněn. Na svou veřejnou činnost navázal po 1945 aktivitou ve spisovatelských a filmových institucích i v tisku ve prospěch socialisticky orientované kultury. 1954 se mu narodil syn Robert

(† 1971). N. zemřel na zástavu srdce, pohřben byl na Vyšehradském hřbitově.

Páteř N. obsáhlého a mnohostranného díla tvoří lyrika. Především v ní uplatnil za venkovského dětství získanou schopnost pojmenovat svět v jeho jedinečné konkrétnosti a smyslové názornosti a současně ho vidět obestřený romantikou tajemství. Tato schopnost, N. označovaná jako konkrétní paměť, je základem jeho básnické obraznosti, jejíž průbojnost záleží hlavně ve využití asociativnosti, ve spontánním vybavování představ osvobozujících poezii od logických vazeb a uvolňujících hravou stránku lidské přirozenosti; smysl pro romantiku pak této obraznosti dodával přísvit nesamozřejmosti, náznak tajemna a utajených vztahů. V plném rozvinutí všech složek lidské přirozenosti pak N. viděl naplnění a cíl romantické víry, že je v silách lidstva zbavit se bídy, útlaku i předsudků a dosáhnout prostého štěstí. Tato utopická představa postupující celé N. dílo byla stimulem jeho působení v řadách Devětsilu a stála i u zrodu avantgardního poetismu, podle jehož programu měla být racionálnost organizace nové společnosti vyvažována emotivností uměleckého projevu. Po prvotině *Most*, v níž se ještě vlivy českého symbolismu (K. Hlaváček, O. Březina) a poezie J. Demla prolínaly s působením francouzské lyriky (zejména J. A. Rimbaud, dále G. Apollinaire a vůbec autoři přeložené K. Čapkem v jeho antologii *Francouzská poezie*, k jejímuž 2. vydání 1936 N. napsal proslulou předmluvu), znamenal poetismus v N. tvorbě nastolení lyrismu jako určujícího a všechny umělecké druhy postupujícího principu. Dalším rysem byl příklon k formám lidové zábavy s využitím postupů folklorní tvořivosti (balada, jarmareční píseň, dětská říkadla, popěvek aj.) a konečně pojetí poezie jako hry. Manifestací nové poetiky se stala *Pantomima*, neobvyklý typ básnické sbírky jak pestrostí užitých žánrů, tak výrazným podílem výtvarné – zejména grafické (J. Štyrský) a fotografické – složky; další rozvinutí poetistické poetiky pak znamenaly – s rozdílným akcentem na její jednotlivé stránky – lyrické sbírky 20. let (*Menší růžová zahrada*, *Básně na pohlednice*, *Nápisy na hroby*, *Blíženec*, *Hra v kostky* aj.). V první polovině 30. let si ce v N. poezii lyrismus přetrvával, zhusta i ve své poetisticky hravě podobě, současně se však vytrácelo smyslové opojení z projevů velkoměsta, básníkovy senzibilita se stále častěji cí-

tila ohrožena vládnoucím systémem hodnot a v N. poezii zesílily společensky kritické tóny; spolu s tím se silně uplatňoval prohloubený analytický prvek, básnické využívání snů a návraty do světa dětství. Poetistické principy tvorby se tak kombinovaly s postupy surrealistické poetiky; ty převládly ve druhé polovině 30. let, kdy metaforizace skutečnosti založená na asociativním principu ustupovala metodickému – odemotizovanému a odestetizovanému – kladení nesouvztažných jevů vedle sebe, nejčastěji formou litanických výtů. Celkovou prozaizaci verše přitom provázela orientace na podvědomé procesy v projevech psychického automatismu, monotematické pojetí básnické sbírky (např. *Žena v množném čísle*, *Praha s prsty deště*, *Absolutní hrobař*) a zdůraznění úlohy náhody v umělecké tvorbě (ve sbírce *Absolutní hrobař* např. prostřednictvím tzv. dekalků, výtvarných projevů spontánně vznikajících roztráním tuše mezi dvěma listy papíru). O tom, že surrealismus nevyčerpal cele N. tvořivost, svědčí pseudonymem věčný student Robert David kryté sociálně laděné villonovské balady a sonety, a že rozchod s ním nebyl jen politicky motivovanou záležitostí, zase citové akcenty ve sbírce *Matka Naděje* stejně jako verše reagující na mnichovské události a okupaci (*Historický obraz*, lyrika ve sbírce *Pět minut za městem*). V N. poválečných verších se s různým uměleckým výsledkem sváfel tlak schematické normy s rezidui avantgardních postupů, idylicky oslavné pojetí socialismu s přírodní a náladovou lyrikou, vymáhající na dobových normách svým reflexivním zaměřením i obrazným řádem širší prostor pro básnickou tvorbu (*Veliký orloj*, *Křídla*, *Chrypa a města*, *Nedokončená*). Výrazněji než lyrika charakterizují a vymezují jednotlivá údobí N. tvorby jeho poemy – rozsáhlé lyrickoepické skladby, zprvu využívající apollinairovských podnětů. Zatímco báseň *Podivuhodný kouzelník* (pův. in *Revoluční sborník Devětsil*) zachycující svět v jeho neustálém pohybu a fantastických proměnách se stala vůdčí skladbou raného poetismu, reprezentují *Akrobat* – rozloučení s iluzí o možnosti stvoření nového světa básnickou hrou – a *Edison* (se sociálně vyhraněným dovětkem *Signál času*) – oslava lidského poznávání pojatého jako dobrodružství – vrcholné stadium tohoto směru, kdy se poetistické experimenty přepodstatnily v syntetické skladby širokého čtenářského dosahu

(všechny tyto poemy s dalšími epizujícími verši shrnul N. do sbírky *Básně noci*). Podobně báseň *Pět minut za městem*, opakující fakturované verše (šestistopý trochej) i kompozici postupy Edisona, signalizuje rozchod se surrealismem a příklon k rezistentní poezii; poemy *Stalin*, *Zpěv míru* a *Z domoviny* představují zase nejvýrazněji N. zpolitizovanou a dobovou normou usměrňovanou poválečnou tvorbu. – Lyrické postupy prostoupily i N. prózu, rozvíjející autobiografické motivy na půdorysu evropského avantgardního románu. Vyznačuje se oslabením příběhovitosti, zvýšeným důrazem na analytickou složku, v jejímž zorném poli se ještě před surrealismem ocitly jak psychické procesy včetně motivace lidské tvořivosti, tak zdroje imaginace a snivosti a jejich role při transformaci reality (*Kronika z konce tisíciletí*, *Pan Marat*, *Jak vejce vejci*, *Řetěz šěstí* aj.). V nejuspěšnější části evokuje tato próza zážitky z dětství (*Dolce far niente*), spolu s dojmy z cest (i z Prahy) vyvolává kulturněpolitickou atmosféru doby (*Neviditelná Moskva*, *Ulice Git-le coeur*, *Pražský chodec*) a rozvíjí prostřednictvím fantastického děje dětskou představitelství (*Anička skřítek* a *Slaměný Hubert*). – N. divadelní tvorba se po raném, v podstatě experimentálním období s převahou lyrismu (poetistické scénické básně, libreta pro pantomimu i pro balet, fotografická i radiogenická poezie aj.) ve 30. letech konstitovala jako lyrická hra adaptující klasické předlohy (*Schovávaná na schodech*, *Manon Lescaut* aj.) nebo jako původní komedie, v níž svěžest jazykového projevu a veršová obratnost koresponduje s poetizující hravostí dialogů a s nesložitým dějem (*Milenci z kiosku*, *Loretka*). Naopak poválečné drama *Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou* využívalo k alegorické ilustraci zániku civilizace atomovou válkou vedle prózy i patosu antického hexametru. – Svědectvím o pramenech, jimiž se vyžívala N. avantgardní poetika, se staly překlady; proti doslovnosti v nich N. usiloval především o postižení ducha originálu, neubráníl se však tomu, aby je výrazně nepoznamenal originalitou vlastní (E. A. Poe, J. A. Rimbaud, S. Mallarmé, Ch. Baudelaire, P. Eluard). – N. esejistika sloužila především programovému výkladu avantgardní poetiky jak poetistické (*Papoušek na motocyklu* v Pantomimě, *Falešný mariáš*, *Kapka inkoustu* jako jeden z Manifestů poetismu v čas. ReD 1928), tak surrealistické (*Surrealismus v ČSR*) a sou-

časně prozrazovala i autorovy vnitřní tvůrčí pochody (zpovědní pasáže v knize *Chtěla okrást lorda Blamingtona* i jinde). Souhrnná interpretace evropských i českých moderních básnických proudů od symbolismu k poetismu s charakteristikou jejich předních představitelů (*Moderní básnické směry*) znamenala též objektivaci vlastního prožívání avantgardního umění, k jehož české historii se N. po válce vrátil v nedokončených vzpomínkově-svědeckých kapitolách *Z mého života*. Četné příležitostné exkurze do literární historie a kritiky (*Wolker*, *Josef Čapek*) provázel i znalecký zájem o výtvarné umění, projevující se příspěvky v časopisech (H. Rousseau), sbornících (L. Kuba), katalozích i studiemi v obrazových monografiích před válkou (J. Štyrský, Toyen) i po ní (A. Slavíček, R. Kremlička). N. byl také autorem několika realizovaných filmových scénářů (1929 Varhaník u Svatého Víta, 1931 Ze soboty na neděli, 1941 Za tichých nocí), baletních libret a rozhlasových her.

PSEUDONYMY, ŠIFRY: František Řepa (rozhlas), věčný student Robert David; N., Vít N., V. N., v. n., vn (poslední tři sb. Surrealismus). ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach Kmene 1935/36; Almanach 50. výročí gymnázia v Třebíči a 25 let Akademického feriálního klubu (Třebíč 1921); sb. Ani labuť ani Lůna (1936); sb. Básně o vazbách (1935); Básnický almanach (1954); sb. Básníku Karlu Tomanovi (1937); Blok (1946–48); Cahiers d'Art (Paříž 1935); Cesta (1920–21); sb. Cesta Českosl. filmu (1950); Čes. slovo (1940); Českosl. samostatnost (1924); Českosl. noviny (1923); Československo (1948); sb. Československo Sovětskému svazu k 20. výročí (1937); Českosl. loutkář (1954); Českosl. svět (1950); Čes. filmový svět (1925–26); Čes. svět (1928–29); Čin (1931); Čteme (1940); sb. Deset let Osvobozeného divadla (1937); Disk (1923–25); Divadelní list (Brno 1932–34); Divadlo (1922); Doba (1934); Eva (1930, 1940); Expres (1940); Filmové noviny (1947); sb. Fronta (1927); Haló noviny (1933–38); Hlas osvobozených (1947); Hlas revoluce (1955); Host (1921–27); Hovory Sfinx (1929); Hudba ve škole (Brno 1928–29); Hudební matice Umělecké besedy (1931); Index (1932); sb. In memoriam Jiřího Wolke- ra (1924); Karavana (1948); Kino (1952); Kmen (1927–29); Kultura (1957–58, vzpomínky Z mého života); Kulturní politika (1946); Kulturní služba (1936–38); Kvart (1930, 1945); sb. Květnová revoluce (1947); Květy (1951); Le surrealisme au service de la révolution (1933); Levá fronta (1931–32); Lid. demokracie (1954–55); Lid. kultura (1945); Lid. obroda (Brno 1949–50); Lid. jeviště (1947); Lid. noviny (1929–38, 1948–51); Lišeň 1949 (Brno 1949); Lit. noviny (1931); Lit. noviny (1952–58); Lit. roz-

Nezval

hledy (1929); Lit. svět (1928); Literaturnaja gazeta (Moskva 1934); Lokální patriot (1935); sb. Ludvík Kuba, malíř (1946); Magazin DP (1935); sb. Mahenovi (1933); Mateřídouška (1953–58); Měsíc (1932–34); Mezinárodní bulletin surrealismu (1935); Milostný almanach Kmene (1933); Mladá fronta (1945–56); Mladí světa v boji za mír (1951); My 50; Nár. a Stavovské divadlo, pokr. Nár. divadlo (1925–29, 1945–48); Nár. osvobození (1925–37); sb. Náš rok (1950); Naše pravda (1945–49); sb. Naším vojákům (1952); Nová scéna (1929–30); Nová svoboda (1946); Nový život (1950–58); sb. O Zdeňku Nejedlém (1948); sb. Od slov k činům (1949); Odeon (1929–31); Panoráma (1930–38, 1945); Pásmo (1924–26); sb. Plamenné slovo pravdy (1951); Práce (1956); sb. Práce zpívá (1949); Program D 36; Proletkult (1922); Prospekt (1930–31); Q (1926); Ranní noviny (1934–35); ReD (1927–31); Reflektor (1925–26); Revoluční sborník Devětsil (1922); Rovnost (Brno 1945–49); Rozmach (1925); Rozpravy Aventina (1926–32); Rozséváčka (1953); Rudé právo (1922–55, i Večerník RP a Rudý večerník); Slovanský přehled (1952); Slovo a slovesnost (1936, 1938); Sršatec (1922–24); ant. SSSR v českosl. poezii (1937); Studentská revue pro život, vědu a umění (1921); Studentský časopis (1932); sb. Surrealismus (1936); sb. Surrealismus v diskusi (1934); Svět práce (1949); Svět v obrazech (1945–54); Světový zdroj (1940); Svítání (Třebíč 1919); Svob. noviny (1948); Školské reformy (1937); sb. Španělsko v nás (1937); sb. Španělsku (1937); Tam-tam (1925–26); Trn (1924–27); Tvar (1929–31); Tvorba (1928–38, 1945–50); sb. Učtování a výhledy (1948); Var (1949–50); sb. Večery básníků Horáčka, verše a próza (Vel. Meziříčí 1941); Venkov (1920, 1925); Volné směry (1932–41; 1936 Svět Henri Rousseaua); Volnost (1936); Výtvarná práce (1955–56); Výtvarné umění (1953–55); sb. Za Konstantinem Bieblem (1952); sb. Zdeňku Nejedlému k 75. narozeninám (1953); Zvěrokruh (1930); Žijeme (1932); sb. Život (1922); Život (1936–37); – posmrtně: Čes. literatura (1972); Divadelní noviny (1962); Estetika (1965); Host do domu (1958, 1960); Kultura (1960–61); Kulturní tvorba (1965–68); sb. Literární archiv (1978, 1987); Lit. noviny (1958–60); Nový život (1959); Plamen (1959–60); Rovnost (1958–60, 1970); Rudé právo (1960); Svět práce (1970); Světová literatura (1960); Svob. slovo (1959); Tvorba (1974); Tvorba, příl. Kmen (1982); sb. Vítězslav Nezval – Jiří Wolker (1964); Výtvarná práce (1960). ■ KNIŽNĚ. *Beletrie a práce o umění*: Most (BB 1922); Pantomima (BB, E 1924, též BB Abeceda, samostatně 1926 s fotografiemi tanečních krací M. Mayerové, a D Depeše na kolečkách, prem. 1926; změn. vyd. 1935, místo B Podivuhodný kouzelník D Věštírna delfská, prem. 1935); Falešný mariáš (EE 1925); Wolker (E, P 1925); Básně na pohlednice (1926); Diabolo (B 1926); Karneval (P 1926); Menší růžová zahrada (BB, D 1926); Akrobat (B 1927, 1930 in Básně noci); Blíženci (BB, DD 1927); Dobrodružství noci a vějí-

ře (B 1927); Nápisý na hroby (BB, PP 1927, též D Vězeň, prem. 1926); Edison (B 1928, 1930 in Básně noci); Manifesty poetismu (1928, s K. Teigem); Židovský hřbitov (B 1928); Hra v kostky (BB 1929); Kronika z konce tisíciletí (R 1929); Silvestrovská noc (B 1929, 1930 in Básně noci); Smuteční hrana za Otokara Březinu (B 1929, 1930 in Básně noci); Básně noci (BB 1930, obs. mj. Podivuhodný kouzelník; 1948 rozšř. o B Signál času); Chtěla okrást lorda Blamingtona (PP, EE, D 1930); Jan ve smutku (B 1930); Posedlost (R 1930); Slepce a labuť (PP 1930); Snídaně v trávě (B 1930); Strach (D 1930, prem. 1932); Dolce far niente (R 1931); Sexuální nokturmo (P 1931); Schovávaná na schodech (D 1931, i prem., podle P. Calderóna); Signál času (B 1931; 1932 in Skleněný havelok, 1940 in Edison, 1948 in Básně noci); Tyranie nebo láska (BB 1931, 1932 in Skleněný havelok); Milenci z kiosku (D 1932, i prem.); Pan Marat (R 1932); Pět prstů (BB 1932); Skleněný havelok (BB 1932); Jak vejce vejci (R 1933); Zpáteční lístek (BB 1933); Monako (R 1934); Sbohem a šáteček (BB 1934); Surrealismus v ČSR (leták-manifest, 1934); Neviditelná Moskva (P 1935); Anička skřítek a Slaměný Hubert (P pro ml., 1936); 52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida (BB 1936); Praha s prsty deště (BB 1936); Řetěz štěstí (R 1936); Ulice Gît-le-coeur (P 1936); Žena v množném čísle (BB, E 1936, též D Zlověstný pták, prem. 1940; rozšř. vyd. 1946); Absolutní hrobař (BB 1937); Josef Čapek (E 1937); Moderní básnické směry (EE 1937, s ant. veršů); 100 sonetů záchránkyni věčného studenta Roberta Davida (1937); Matka Naděje (BB 1938); Pražský chodec (P 1938); 70 básní z podsvětí na rozloučenou se stínem věčného studenta Roberta Davida (BB 1938); Štyrský a Toyen (E, BB 1938); Historický obraz (B 1939, 1940 in Pět minut za městem, rozšř. vyd. 1945); Manon Lescaut (D 1940, i prem., podle A. F. Prévosta); Pět minut za městem (BB 1940); Loretko (D 1941, i prem.); Švábi (B 1945, napsáno 1939); Balady Manoně (BB 1945); Valérie a týden divů (R 1945, napsáno 1935); Stalin (B 1949); Veliký orloj (BB 1949); Zpěv míru (B 1950); Z domoviny (B 1951); Křídla (BB 1952); Antonín Slaviček (E 1952); Tři mušketýři (D 1953, prem. 1934, podle A. Dumase st.); Věci, květiny, zvířátka a lidé (PP pro ml., 1953); Chrpy a města (BB 1955); Rudolf Kremlička (E 1955); Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou (D 1956, i prem.); O některých problémech současné poezie (E 1956); Veselá Praha (D 1957); – posmrtně: Z mého života (paměti, 1959); Nedokončená (BB 1960, ed. V. Fiala); Jak se z klubíčka ježek vyklubal (D pro ml., 1962); Kůň a tanečnice (BB 1962, částečně už in Veliký orloj, ed. M. Blahynka, F. Dvořák); Nový Figaro (D 1962, prem. 1936). – *Překlady*: E. A. Poe: Básně (1928); Dílo J. A. Rimbauda (1930); S. Mallarmé: Poezie (1931); A. Breton: Spojité nádoby (1934, s J. Honzlem) + Nadja (1935, s M. Hlávkou, B. Vaníčkem) + Co je surrealismus (1936, an.); P. Eluard: Veřejná růže (1936, s B.

Vaníčkem); D. Gabe: Dávno (1938); A. S. Puškin: Domek v Kolomně, in *Povídky veršem a prózou* (1938); Nizámí: Příběh panice... (1939, s J. Rypkou); R. da Galzabigi: Orfeus a Eurydika (libreto k opeře, 1940, hudba Ch. W. Gluck); H. Heine: Kniha písní (výbor, 1950); P. Neruda: Juliu Fučíkovi (1953, se Z. Hampejzem); – posmrtně: Mao Ce-tung: Osmnáct básní na staré nápěvy (1958, s J. Hejzlarem); Ch. Baudelaire: Květy zla (1964, ed. M. Blahynka). – *Výbory*: V říši loutek (1937, ed. autor); Sloky o Praze (1956, ed. autor); Zlatý věk (pro ml., 1957, ed. V. Fiala; franc. a něm. 1961); Moderní poezie (EE 1958, ed. M. Blahynka); Šípková růže (BB pro ml., 1958, ed. V. Fiala); Dobrodružství Aničky skřítky a Slaměného Huberta (P pro ml., 1958, ed. D. M. Pavlíček); Básně (1960, ed. L. Fikar); Podivuhodný kouzelník (1963, ed. M. Kundera); Oči milenek (1964, ed. M. Florian); Signály času (1974, ed. M. Blahynka); Pražská domovní znamení (1974, ed. M. Blahynka); Vyzvání na cestu (1978, ed. V. Kún); Zpívám zpěv míru (1980, ed. M. Blahynka); Písmena, pohlednice, nápisy (1980, ed. M. Blahynka); Záračné proměny (1980, ed. Z. Pešat); Až se ti zasteskne (1983, ed. M. Blahynka); Básník v množném čísle (1986, ed. K. Sýs). – *Souborné vydání*: Dílo (Českosl. spisovatel, 1950–90, 38 sv., fakticky 36, protože RR Kronika z konce tisíciletí, Posedlost a Dolce far niente označené jako sv. 27–29 vyšly v 1 sv.; do 1958 vydával sv. 1–11, 14, 15, 18, 19 autor, 1962–86 ve sv. 12, 13, 16, 20, 21, 32, 35, 36, 38 uvedeno, že řídí J. Taufer; od 1964 jako editor sv. 22–38 M. Blahynka, sv. 13, 21, 34, 37 s K. Blahynkovou a sv. 35 a 36 s K. Blahynkovou a V. Kubínem). Dílo obs. též dosud nevydané práce, zejména ve sv. 23 (1985) básně v próze, ve sv. 21 (1986) překlady libret, rozhl. pásma a písně pro filmy, ve sv. 22 (1964) scénické básně, scénária a libreta, ve sv. 23 (1965) hry, rozhl. hry a libreta, mj. i adaptace Calderónovy Veselohry s dvojníkem, prem. 1948 a Komenského Do učení aneb Labyrint světa (prem. 1970), ve sv. 24 (1967) manifesty, eseje a kritické projevy z období poetismu, ve sv. 25 (1975) totéž z let 1931–41, ve sv. 26 (1976) eseje a projevy po 1945, ve sv. 34 (1988) verše, které ze souboru autor nebo editoři dříve vyřadili, ve sv. 37 (1990) pozůstalé básně včetně nezveřejněné prvotiny Melancholičtí upíři a jejího přepracování s tit. Jitro. ■ **KORRESPONDENCE**: Neznámé dopisy V. N. (J. Svobodovi z 1920–21), HD 1960, s. 268; an.: V. N. o svém Edisonovi (R. Škeříkovi z 1927, neodesláno), Kultura 1962, č. 13; J. Svoboda: Přítel V. N. (J. Svobodovi z 1920–40, Zachránkyňi, tj. L. Hodáčové z 1937–41 a dalším adresátům; 1966); O. Sirovátka: Řádky psané na nemocničním lůžku (O. Sirovátkovi z 1948), Rovnost 20. 8. 1975; P. Marek: Ještě N. o Wolkrovi (Z. Wolkrové z 1938), ČLit 1979, s. 166; M. B. (Blahynka): Z listů a lístků V. N. Jindřichu Honzlovi (z 1926–27), Lit. měsíčník 1980, č. 4; Depeše z konce tisíciletí (vzáj. korespondence s různými adresáty z 1918–57, ed. M. Krulichová, M. Vinařová, L. Tomek, 1981. Obs. zejm. úpl-

nou korespondenci s J. Mahenem, dříve mezerovitě vydanou ve Sbornících Nár. muzea, ř. C. 1961, ed. J. Mourková a 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín, a v knize Adresát Jiří Mahen, 1964, ed. J. Hek a Š. Vlašín; dále N. dopisy J. Bartošovi z 1923–33, V. Bělíkovi z 1920, P. Bezručovi z 1952–57, K. Bieblkovi z 1926–51, nakl. F. Borový – F. Borovému, R. Jílovskému, M. Jiránkovi z 1931–40, A. Bretonovi z 1934–36, E. F. Burianovi z 1940 a 1950, nakl. Václav Čejka z 1935, Dědictví Komenského z 1936 a Družstevní práce z 1933–34, P. Eluardovi z 1935–36, V. a A. Fischerovým z 1918–45, M. Fričovi z 1952, D. Gabe z 1932, J. Glazarové z 1950, F. Götzovi z 1930–32, F. Halasovi z 1927, K. H. Hilarovi z 1931, J. Honzlovi z 1928–50, V. Jiříkovskému z 1932, nakl. Stanislav Kočí z 1922, K. Konrádovi z 1950–51, L. Kubovi z 1944, Lucernafilmu z 1940, J. Mahenovi z 1920–36, L. Martenovi z 1932, nakl. Melantrich – B. Fučíkovi, J. Trägrovi z 1934–40, V. Motyčkovi z 1926, nakl. F. J. Müller z 1944, Z. Nejedlému z 1950, J. Nevosadovi z 1922, B. Nezvalovi z 1918–57, V. a B. Nikodemovým z 1931–43, nakl. Odeon – J. Fromkovi z 1930, J. V. Plevovi z 1935–42, nakl. Sfinx – B. Jandovi z 1931, J. Svobodovi z 1921–32, nakl. Symposion – R. Škeříkovi z 1929–30, J. Šimovi z 1930, V. Šmeralovi z 1950, V. Šulcovi z 1934, K. Teigovi z 1935, F. Tetauerovi z 1934, B. Vaníčkovi z 1930 a 1950, J. Werichovi z 1950, J. Wolkrovi z 1922, Z. Wolkrové z 1950–51, V. Závadovi z 1930 a 1950); A. Kříčková: Petr a Jaroslav Kříčkoví ve vzpomínkách (P. Kříčkoví z 1933), Výběr z nejzajímavějších knih 1981, č. 3; M. Vinařová: Jak tvoří básník (L. Hodáčové z 1937–42, úryvky), sb. Literární archiv 1987, s. 101; in L. Hodáčová: Zpěv Orfeův (L. Hodáčové z 1937–42; 1995); in J. Knap: Bez poslední kapitoly (J. Knapovi z 1920; 1997). ■ **REDIGOVAL časopis**: Zvěrokruh (1930); *sborníky*: Surrealismus (1936), Ani laubť ani Lúna (1936). ■ **USPOŘÁDAL A VYDAL**: Josef Sudek: Praha (1948, textová část a verše). ■

BIBLIOGRAFIE: J. Nečas: Bibliografie díla V. N., in M. Blahynka, J. Nečas: V. N. (1960); M. Závadová: V. N. Bibliografie díla a literatury o něm (Městská knihovna v Praze 1975, rozmnož.); B. Hemlíková: V. N. Personální bibliografie o životě a díle (1922–1944), sb. V. N. Spolutvůrce pokrokové kulturní politiky (Brno 1986). ■ **LITERATURA**: F. Soldan: O Nezvalovi a poválečné generaci (1933, 1940 s tit. Tři generace); L. Kratochvíl: Wolker a N. (1936); A. Jelínek, M. Schulz: O V. N. a jeho Zpěvu míru (1953); J. Taufer: Národní umělec V. N. (1957); M. Blahynka, J. Nečas: V. N. (1960); A. Jelínek: V. N. (1961); A. Hoffmeister: O N. (1961); V. Fischerová-Nezvalová: Kouzelná říše dětství V. N. (1962); J. Svoboda: Přítel V. N. (1966); L. N. Budagova: V. N. (Moskva 1967); S. A. Šerlaimova: V. N. (Moskva 1968); M. Blahynka: N. dramatik (1972) + S V. N. (1976); M. Macháček: V. N. (1980); M. Blahynka: V. N. (1981); Š. Žáry: Stovečatý básník (Bratislava 1981); sb. V. N. Spolutvůrce pokrokové kulturní po-

litiky (1986); I. V. Inov (Ivanov): *Sudba i muzy V. N.* (Moskva 1990); L. Hodáčková: *Zpěv Orfeův* (1995).
 ■ ● ref. Most: M. Pujmanová-Hennerová, *Tribuna* 12. 11. 1922; J. Hora, *RP* 19. 11. 1922 → *Poezie a život* (1969, zde i ref. *Pantomima, Blíženci, Edison, Pět prstů*); A. Novák, *Lumír* 1922, s. 551; J. Knap, *Cesta* 5, 1922/23, s. 464; J. Krecar, *MR* 1922/23, sv. 38, s. 215; A. M. Píša, *Proletkult* 1, 1922/23, s. 333 → *Dvacátá léta* (1969, zde i ref. *Edison, Hra v kostky*) ●; ● ref. *Pantomima*: F. Götz, *NO* 19. 10. 1924 a 17. 5. 1925, oboje → *Literatura mezi dvěma válkami* (1984); J. Krecar, *MR* 1924/25, sv. 40, s. 61; J. Knap, *Cesta* 7, 1924/25, s. 266; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 25, 1924/25, s. 181; F. X. Šalda, *Nová svoboda* 1925, s. 256, též *ReD* 1, 1927/28, s. 91 → *KP* 13 (1963); Skapino (A. Novák), *LidN* 7. 6. 1925 ●; ● ref. *Falešný mariáš*: F. Götz, *NO* 1. 11. 1925; J. B. Čapek, *Kritika* 1925, s. 345; J. Heyduk, *Cesta* 8, 1925/26, s. 161; O. Š. M. (Štorch-Marién), *RA* 1, 1925/26, s. 51; A. N. (Novák), *LidN* 9. 5. 1926 ●; F. Götz: V. N., *Tvorba* 1, 1925/26, s. 138 → *Jasnící se horizont* (1926, zde i ref. *Most, Podivuhodný kouzelník, Menší růžová zahrada*); ● ref. *Menší růžová zahrada*: Č. (A. Černík), *Pásmo* 2, 1925/26, s. 66; fxš. (F. X. Šalda), *Tvorba* 1, 1925/26, s. 236 → *KP* 13 (1963); J. Heyduk, *Cesta* 8, 1925/26, s. 481; A. C. Nor, *Sever a Východ* 1926, s. 77; A. N. (Novák), *Lumír* 53, 1926/27, s. 220 ●; ● ref. *Karneval*: F. Götz, *NO* 11. 4. 1926; A. N. (Novák), *LidN* 9. 5. 1926; J. B. Čapek, *Kritika* 1926, s. 224 ●; ● ref. *Básně na pohlednice*: F. Götz, *NO* 25. 12. 1926; J. Matouš, *Nové Čechy* 10, 1926/27, s. 237 ●; ● ref. *Básně na pohlednice, Nápis na hroby*: M. Pujmanová-Hennerová, *Tribuna* 16. 1. 1927; *Reed* (B. Václavěk), *Rovnost* 24. 2. 1927; A. M. Píša, *Sever a Východ* 1927, s. 150; A. N. (Novák), *Lumír* 54, 1927/28, s. 271 ●; V. Brtník: ref. *Nápis na hroby, Venkov* 10. 3. 1937; ● ref. *Akrobat: md.* (M. Dvořák), *Tvar* 1927, s. 144; J. Heyduk, *Cesta* 10, 1927/28, s. 527; B. Václavěk, *ReD* 1, 1927/28, s. 14; J. B. Čapek, *Lit. svět* 1, 1927/28, č. 9; A. M. Píša, *Sever a Východ* 1928, s. 30 ●; ● ref. *Blíženci*: A. M. Píša, *Sever a Východ* 1927, s. 150 → *K vývoji české lyriky* (1982, zde i ref. *Historický obraz*); M. Dvořák, *Tvar* 1927, s. 81; M. Pujmanová-Hennerová, *Tribuna* 10. 4. 1927; F. Götz, *NO* 17. 4. 1927 ●; F. X. Šalda in *O nejmladší poezii české* (1928) → *Studie z české literatury* (1961) a *O předpokladech a povaze tvorby* (1978); B. Václavěk: *Poezie bez hranic, in Od umění k tvorbě* (1928); ● ref. *Edison*: G. (F. Götz), *NO* 17. 6. 1928; B. Václavěk, *ReD* 2, 1928/29, s. 130; J. Heyduk, *Cesta* 11, 1928/29, s. 256; A. N. (Novák), *Lumír* 56, 1929/30, s. 159 (těž o *Hře v kostky*) ●; M. Rutte in *Doba a hlasy* (1929); ● ref. *Hra v kostky*: -a. (J. Hora), *LitN* 1929, č. 11; G. (F. Götz), *NO* 16. 6. 1929; *JO-HE* (J. Heyduk), *Cesta* 12, 1929/30, s. 32; B. Václavěk, *ReD* 3, 1929/31, s. 58 ●; ● ref. *Kronika z konce tisíciletí*: F. X. Šalda, *ŠZáp* 1, 1928/29, s. 319; vz. (J. Zelinka), *Zvon* 29, 1928/29, s. 586; A. N. (Novák), *LidN* 15. 6. 1929; A. M. Píša, *PL* 16. 6. 1929; J. B. Čapek, *Naše doba* 37, 1929/30, s. 54; K. Sezima, *Lumír* 56, 1929/30, s. 58 → *Mláží* (1936;

obs. též ref. *Posedlost, Dolce far niente, Pan Marat, Jak vejce vejci, Monaco, Řetěz štěstí*); P. Fraenkl, *Sever a Východ* 1930, s. 208; F. Peroutka, *Přítomnost* 1930, s. 38, 56, 73 → *Osobnost, chaos a zlozvyky* (1939) ●; M. Holas: *Několik glos k poezii V. N.*, *RA* 5, 1929/30, s. 483 a 499; ● ref. *Snídaně v trávě*: F. L. (Lukáš), *Čin* 1, 1929/30, s. 651; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 30, 1929/30, s. 490; A. N. (Novák), *LidN* 16. 3. 1930; *AMP* (A. M. Píša), *PL* 25. 5. 1930 ●; ● ref. *Básně noci*: A. N. (Novák), *LidN* 27. 7. 1930; *AMP* (A. M. Píša), *PL* 29. 7. 1930; J. B. Čapek, *Naše doba* 38, 1930/31, s. 54 ●; F. Tetauer: ref. *Chtěla okrást lorda Blamingtona*, *LidN* 21. 2. 1931; F. Götz: *České dada, in Básnický dnešek* (1931); ● ref. *Jan ve smutku*: G. (F. Götz), *NO* 21. 12. 1930; P. Fraenkl, *Naše doba* 28, 1930/31, s. 507; F. X. Šalda, *ŠZáp* 3, 1930/31, s. 251; *AMP* (A. M. Píša), *PL* 25. 1. 1931 → *Tricátá léta* (1971, zde i ref. *Posedlost, Dolce far niente, Pan Marat, Pět prstů, Jak vejce vejci, Sbohem a šáteček, Monaco, Ulice Gît-le-coeur, Praha s prsty deště, Matka Naděje*); A. N. (Novák), *LidN* 1. 2. 1931; Kp. (J. Knap), *Venkov* 17. 2. 1931 ●; ● ref. *Posedlost*: K. J. Beneš, *Dnešek* 1, 1930/31, s. 71; B. Václavěk, *Tvorba* 1931, s. 78 ●; ● ref. *Schovávaná na schodech*: J. J. Paulík, *RA* 6, 1930/31, s. 395; Ot. F. (Fischer), *LidN* 21. 4. 1931; J. H. (Hilbert), *Venkov* 21. 4. 1931; kd. (E. Konrád), *NO* 21. a 22. 4. 1931; A. M. Píša, *PL* 21. 4. 1931 → *Stopami dramatu a divadla* (1967, též ref. *Milenci z kiosku, Tři mušketyři, Věštrna delfská, Nový Figaro, Manon Lescaut, Loretko, Veselohra s dvojníkem s tit. Opatřte si dvojníka!*) ●; ● ref. *Dolce far niente*: G. (F. Götz), *NO* 15. 11. 1931; Kp. (J. Knap), *Venkov* 20. 12. 1931; F. Soldan, *RA* 7, 1931/32, s. 95 ●; ● ref. *Milenci z kiosku*: O. Š. M. (Štorch-Marién), *RA* 7, 1931/32, s. 214; H. Jelínek, *Lumír* 58, 1931/32, s. 347; J. Träger, *LitN* 1932, č. 5; jh (J. Hora), *Telegraf* 11. 3. 1932; Ot. F. (Fischer), *LidN* 12. 3. 1932; J. H. (Hilbert), *Venkov* 12. 3. 1932; zk. (Z. Kalandra), *RP* 12. 3. 1932; Rč. (V. Renč), *Akord* 1932, s. 183 ●; J. Franz: *Případ V. Nezvala*, *Tvar* 4, 1931/32, s. 227 → *Host* 1991, s. 71; F. X. Šalda: *Z básnického mumraje V. N. (o N. revolučních verších v komunistickém tisku)*, *ŠZáp* 4, 1931/32, s. 211; ● ref. *Pan Marat*: B. Václavěk, *Tvorba* 1932, s. 782; Kp. (J. Knap), *Venkov* 30. 8. 1932; F. X. Šalda, *ŠZáp* 5, 1932/33, s. 29; Rč. (V. Renč), *Žijeme* 1932, 1932/33, s. 58 ●; ● ref. *Pět prstů*: P. F. (Fraenkl), *Naše doba* 40, 1932/33, s. 501; B. Novák, *Čin* 1933, s. 31; F. X. Šalda, *ŠZáp* 6, 1933/34, s. 12 ●; ● ref. *Skleněný havelok*: A. N. (Novák), *LidN* 21. 8. 1932; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 59, 1932/33, s. 38; F. X. Šalda, *ŠZáp* 5, 1932/33, s. 43; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 33, 1932/33, s. 153; J. B. Čapek, *Čin* 4, 1932/33, s. 848 ●; ● ref. *Zpáteční lístek*: V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 59, 1932/33, s. 529; B. Novák, *Čin* 1933, s. 31; A. M. Píša, *PL* 18. 6. 1933 ●; ● ref. *Jak vejce vejci*: F. Soldan, *RA* 9, 1933/34, s. 94; K. Konrad, *Index* 1934, s. 29 → *Ztvárněte skutečnost* (1963, zde i další čl. *týkající se N.*); G. (F. Götz), *NO* 14. 1. 1934; F. Tetauer, *LidN* 11. 2. 1934 ●; ● ref. *Sbohem a šáteček*: J. Mukařov-

- ský, *Panoráma* 1934, s. 70 → *Studie z poetiky* (1982); F. Götz, *Čin* 1934, s. 562; A. N. (Novák), *LidN* 11. 11. 1934; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 61, 1934/35, s. 38; F. X. Šalda, *ŠZáp* 7, 1934/35, s. 18; M. Dvořák, *LUK* 1935, s. 88 ●; ● ref. Neviditelná Moskva: V. Černý, *LitN* 7, 1934/35, č. 9; J. J. Paulík, *Rozhledy* 1935, s. 77 (též ref. Monako); B. Václavek, *Magazín DP* 3, 1935/36, s. 36 ●; ● ref. Řetěz štěstí: J. Honzl, *Panoráma* 1936, s. 55; O. Králík, *LUK* 1936, s. 308 ●; ● ref. Ulice Gît-le-coeur: V. Černý, *LidN* 28. 9. 1936; A. Černík, *Rozhledy* 1936, s. 210; J. Žantovský, *Tvorba* 1936, s. 683; d. (M. Dvořák), *LUK* 1936, s. 340 ●; ● ref. Žena v množném čísle: J. Chaloupecký, *Čin* 1936, s. 217; V. Z. (Závada), *LUK* 1936, s. 231; AMP (A. M. Piša), *PL* 11. 7. 1936; L. Kratochvíl, *LitN* 9, 1936/37, č. 19 a 20 ●; ● ref. 52 hořkých balad...: V. Černý, *LidN* 30. 11. 1936; Akz. (A. Kostohryz), *Rozhledy* 1936, s. 316; K. Čapek, *LidN* 13. 12. 1936 (o autorství) → *O umění a kultuře* 3 (1986, s. 714); -jef- (J. Fučík), *RP* 25. 12. 1936 → *Stati o literatuře* (1951); K. P. (Polák), *PL* 30. 12. 1936; V. H. (Z. Kalista), *Lumír* 63, 1936/37, s. 458; S. K. Neumann, *U* 1937, s. 69 ●; ● ref. Praha s prsty deště: A. N. (Novák), *LidN* 16. 10. 1936; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 63, 1936/37, s. 527 ●; L. Kratochvíl: ref. Žena v množném čísle, *Praha s prsty deště*, *LitN* 9, 1936/37, č. 19 a 20; B. Václavek: *Rozpolcený svět*, in *Tvorbou k realitě* (1937); ● ref. Absolutní hrobař: zk (Z. Kalandra), *Světovzor* 38, 1937/38, s. 674 → *Intelektuál a revoluce* (1994); J. Mukařovský, *SaS* 1938, s. 1 → *Kapitoly z české poetiky* 2 (1941, znovu 1948) a *Studie z poetiky* (1982); AMP (A. M. Piša), *PL* 26. 1. 1938; A. N. (Novák), *LidN* 30. 1. 1938 ●; V. Černý: Několik poznámek k N. surrealistické poezii + Několik poznámek k N. surrealistické próze, *KM* 1938, s. 51 a 253 → *Tvorba a osobnost* 1 (1992); B. Václavek: V. N. a surrealismus, *Index* 1938, s. 42; ● ref. Matka Naděje: A. N. (Novák), *LidN* 24. 4. 1938; ldř. (K. Bednář), *Rozhledy* 1938, s. 66; V. Hrbek (Z. Kalista), *Lumír* 65, 1938/39, s. 43 ●; ● ref. Pražský chodec: V. Černý, *KM* 1938, s. 437 → *Tvorba a osobnost* 1 (1992, zde i ref. 100 sonetů zachránkyni věčného studenta Roberta Davida); B. Novák, *LidN* 28. 11. 1938; Kp. (J. Knap), *Venkov* 15. 1. 1939; AMP (A. M. Piša), *Nár. práce* 22. 1. 1939; A. N. (Novák), *LidN* 19. 3. 1939; vbk. (V. Běhounek), *Dělnická osvěta* 1939, s. 65 ●; ● ref. Manon Lescaut: Č. (V. Červinka), *Zvon* 40, 1939/40, s. 602; kd (E. Konrád), *LidN* 9. 5. 1940; -ühl- (B. Mühlstein), *Naše zprávy* 11. 5. 1940 ●; ● ref. Pět minut za městem: F. Götz, *Čteme* 2, 1939/40, s. 131; B. Fučík, *Akorď* 7, 1939/40, s. 279; B. Novák, *LidN* 4. 3. 1940; V. Černý, *KM* 1940, s. 173 ●; ● ref. Loretka: B. (B. Václavek), *LidN* 23. 1. 1941; -ühl- (B. Mühlstein), *Naše zprávy* 25. 1. 1941 ●; ● ref. Valérie a týden divů: lk (L. Kundera), *Mladé archy* 2, 1945/46, s. 133; AMP (A. M. Piša), *Práce* 28. 2. 1946 ●; ● ref. Veliký orloj: J. Honzík, *Kulturní politika* 1949, č. 15; O. Kryštofek, *Mladá fronta* 10. 4. 1949; F. Buriánek, *Zeměd. noviny* 17. 4. 1949; Z. Pachovský, *LidN* 24. 4. 1949 ●; ● ref. Stalin: J. Hořec, *Mladá fronta* 11. 12. 1949; vbk (V. Běhounek), *Práce* 21. 12. 1949; F. Buriánek, *Zeměd. noviny* 29. 12. 1949; V. Dostál, *Var* 3, 1950/51, s. 234 ●; ● ref. Zpěv míru: F. Kautman, *LidN* 14. 10. 1950; I. Skála, *RP* 15. 10. 1950; V. Vrabec, *Svob. slovo* 28. 10. 1950; J. Taufer, *NŽ* 1950, s. 570; M. Jariš, *Tvorba* 1951, s. 1046 ●; J. Raban: N.-malř, *Umělecký měsíčník* 1950, s. 212; J. Taufer: O některých základních rysech N. poezie, *NŽ* 1950, s. 179; D. Jeřábek: ref. překl. H. Heine, *LF* 1950, s. 281; ● ref. Z domoviny: F. Kautman, *NŽ* 1951, s. 736; M. Sedloň, *Tvorba* 1951, s. 569; Z. K. Slabý, *Mladá fronta* 29. 4. 1951; V. Pekárek, *LidN* 20. 5. 1951 → *Literatura a skutečnost* (1962) ●; A. Jelínek, M. Schulz: *Vlastenectví V. N.*, *NŽ* 1952, s. 893; ● ref. Křídla: A. Jelínek, M. Schulz, *NŽ* 1953, s. 3, 739; J. Rybák, *RP* 5. 4. 1953; V. Stejskal, *Obrana lidu* 28. 6. 1953 ●; M. Blahynka: O některých rysech poezie V. N., *HD* 1955, s. 355; L. Čivrný: *Nad velkými básnickými skladbami V. N.*, *NŽ* 1955, s. 589; J. Träger: O V. N., *Nár. divadlo* 1956, č. 11; ● ref. Chrpy a města: gf (G. Francl), *LD* 12. 1. 1956; F. Buriánek, *RP* 22. 1. 1956; A. Jelínek, M. Schulz, *LitN* 1956, č. 4; J. Janů, *NŽ* 1956, s. 46; J. Trefulka, *HD* 1956, s. 125 ●; ● ref. Dnes ještě zapadá slunce nad Atlantidou: F. Vrba, *LitN* 1956, č. 13; A. Skoumal, *Divadlo* 1956, č. 5; A. Scherl, *HD* 1956, s. 219; jtg (J. Träger), *Svob. slovo* 23. a 25. 3. 1956; P. Wiesner, *LD* 27. 3. 1956; O. Fencl, *Obrana lidu* 27. 3. 1956; V. Běhounek, *Práce* 27. 3. 1956; Z. Roubíček, *Mladá fronta* 29. 3. 1956; J. Opavský, *RP* 1. 4. 1956 ●; M. Petříček in V. N.: *Glosy k současné české poezii* (1957); ● nekrology: E. F. Burian, J. Kadlec, F. Kautman, J. Slavíček, L. Štoll, vše *Kultura* 1958, č. 15 a V. Tobiáš, J. Taufer, oba tamtéž, č. 16; L. Čivrný, A. Hoffmeister, V. Kopecký, M. Kundera, A. Matuška, J. Mukařovský, K. Nový, J. Pilař, J. Šotola, J. Taufer, J. Trnka, V. Závada, vše *LitN* 1958, č. 15; J. Petrmichl, V. Závada, oba *RP* 8. 4. 1958; V. Běhounek, *Práce* 9. 4. 1958; S. Svoboda, *Mladá fronta* 9. 4. 1958; F. Branislav, *Obrana lidu* 9. 4. 1958; K. Nový, V. Pekárek (→ *Literatura a skutečnost*, 1962), V. Šmeral, vše *RP* 10. 4. 1958; J. Rybák, *RP* 13. 4. 1958; M. Jariš, *NŽ* 1958, s. 242; J. Trefulka, *HD* 1958, s. 215; J. Nový, *Tvorba* 1958, s. 337; A. Vávra, *Bohemia* (Mnichov) 1958, č. 79; J. Dresler, *Zápisník* (New York) 1960, květen–červen ●; J. Bžoch: N. poňatie modernej poezie, *Slovenské pohľady* 1958, s. 446; A. Matuška: N., *LitN* 1958, č. 15 → *Medailony* (1960); M. Blahynka: *Proměny Podivuhodného kouzelníka*, *NŽ* 1959, s. 60; ● ref. Z mého života: F. Vrba, *LitN* 1959, č. 50; A. Závodský, *HD* 1959, s. 568; M. Grygar, *ČLit* 1960, s. 209 ●; Z. Heřman: *Z problematiky N. vztahu k divadlu*, *Divadlo* 1960, s. 516; M. Blahynka: N. překladatel, *Světová literatura* 1960, s. 227 (k tomu polemika: A. Poláček: N. – Rimbaud a pozdní odpověď, *Světová literatura* 1992, č. 3); Z. Blajer: *Náčrt k portrétu V. N.*, *Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury* 4 (1960, s. 211); ● ref. Nedokončená: A. Jelínek, *ČLit* 1960, s. 476; M. Blahynka, *Kultura* 1960, č. 27; F. Vrba, *LitN* 1960, č. 26; mu (M. Uhde), *HD* 1960, s. 334 ●; J. Hájek:

O poezii životní syntézy, in *Osudy a cíle* (1961); M. Blahynka: N. v překladech, *ČLit* 1961, s. 319; Z. Blajer: Surrealistické období v poezii V. N. a jeho překonání, *Bulletin Vysoké školy ruského jazyka a literatury* 5 (1962, s. 319); M. Grygar: N., sb. *Jak číst poezii* (1963, znovu 1969); D. Hronková: V. N. a málo známé stránky jeho tvorby, *Slovanský přehled* 1963, s. 65; M. Kundera in V. N.: *Podivuhodný kouzelník* (1963) + *Veliká utopie moderního básnictví*, *LitN* 1964, č. 27; P. Blažiček: O smyslu poezie V. N., *ČLit* 1964, s. 77; N. Nikolajeva: Pokus o interpretaci N. Akrobata, tamtéž, s. 225; M. Blahynka in Ch. Baudelaire: *Květy zla* (1964); J. Štěpánková: N. a Baudelaireovy *Květy zla*, *ČLit* 1964, s. 308; M. Blahynka: N. drama (1920–1932), *ČLit* 1965, s. 499; K. Chvatík: *Poetismus, Estetika* 1965, s. 251; V. Effenberger: *Tragédie básníka V. N., Orientace* 1966, č. 4 (k tomu polemika: M. Blahynka, *Impuls* 1967, s. 67; V. Effenberger, *Orientace* 1967, č. 1); A. Haman: N. a Halas, *ČLit* 1967, s. 312; M. Blahynka: N. podíl na české meziválečné publicistice, sb. *Václavkova Olomouc* 1966 (1967); A. Brousek: *Nesmuteční hrana za V. N.*, *HD* 1969, č. 10; V. Effenberger in *Realita a poezie* (1969); Z. Kalista in *Tváře ve stínu* (1969); V. Turčány: N. Edison alebo *Chvála kompozície, Romboid* 1970, č. 2; J. Taufer: K teoretickému a kritickému dědictví V. N., *Estetika* 1971, s. 307; L. N. Budagova: *Slovo o V. N.*, *Lit. měsíčník* 1973, č. 8; L. Rudněva: N. a *Majakovskij, Sovětská literatura* 1973, č. 7; M. Blahynka in V. N.: *Signály času* (1974); J. Hájek in *Letorosty* (1974); M. Pohorský in *Portréty a problémy* (1974); L. Štoll in *Socialismus a osobnosti* (1974); J. Taufer: N. estetik, *Lit. měsíčník* 1974, č. 3 → *Portréty a siluety* (1980); M. Blahynka: *Básník budoucího pokolení*, *Lit. měsíčník* 1975, č. 5 + *Moravan N.*, *Universitas* 1975, č. 8; J. Veselý: V. N. a německá protifašistická emigrace, *ČLit* 1975, s. 242; V. Závada in *Krajina a lidé mého srdce* (1975); M. Blahynka: *Syn dvacátého století, in Pozemská poezie* (1977); M. Blahynka: *Diáře V. N. z let 1933–37*, M. Krulichová: *N. rané básnické sbírky*, M. Vinařová: *Zpráva o literární pozůstalosti V. N.*, vše sb. *Literární archiv* 10, 1978, s. 44, 71, 280; J. Rubeš: N. a Breton, *ČMF* 1979, s. 17; F. Buriánek in *Z moderní české literatury* (1980); J. Dvořák: V. N. – Jiří Mahen, *Marginálie* 1980, s. 55; Z. Pešat in V. N.: *Zázračné proměny* (1980); M. Blahynka in sb. *Depeše z konce tisíciletí. Korespondence V. N. (1981)*; L. N. Budagova: *Boj za uměleckou mnohotvárnost a estetickou úroveň v české poezii 40.–50. let*, *ČLit* 1982, s. 42; M. Blahynka: *Nezvalův Heine*, *SPFF Brno, ř. D – lit. vědná*, 1982, č. 29; T. Bucharkina: *Básně V. N. v Sovětském svazu, Sovětská literatura* 1983, č. 3; M. Suhomel: N., čtenář Mahena, *SPFF Brno, ř. D – lit. vědná*, 1983, č. 30 → *Jiné oči J. Mahena* (1997); M. Kubínová in *Proměny české poezie dvacátých let* (1984); G. Verves: *Maksim Rylskij a V. N., Sovětská literatura* 1984, č. 2; I. V. Inov (Ivanov): V. N. v letech protifašistického odboje, *Sovětská literatura* 1985, č. 10; Z. Kožmín: V. N.: *Rytinka*, in *Interpretace básní* (1986);

S. V. Nikolskij in *Dvě epochy české literatury* (1986); M. Zeman: *Edison*, sb. *Rozumět literatuře* (1986); M. Mravcová: *Postup montáže v poezii poetismu*, *ČLit* 1987, s. 289; I. V. Inov (Ivanov): *Žánrová specifčnost prózy V. N.*, *ČLit* 1989, s. 301 (k tomu poznámka redakce *ČLit* 1990, s. 192); M. Dvořák: V. N. a *Jakub Deml, Akord* 15, 1989/90, č. 6; vm (V. Macura) in *Slovník básnických knih* (1990, *Absolutní hrobař, Básně noci, Pantomima, Pět minut za městem, Sbohem a šáteček, Skleněný havelok*); M. van Duijkeren, M. Stejskal: *Funkce litanických řad v N. Edisonu*, sb. *České studie* (1990); J. Firt in *Knihy a osudy* (1991); J. Kuběna: *Místo po levici – aneb Ukřížování krve (Monolog o V. N.)*, *Host* 1991, s. 84; B. Fučík in *Čtrnáctero zastavení* (1992); Z. Kožmín: *Čas a prostor v Horově a N. poezii, Marginálie* 1988–1990 (1992); M. V. Havel in *Mé vzpomínky* (1993); B. Fučík in *Setkávání a mýjení* (1995); I. Binár: *Triolog (N. – Deml – Holan)*, *Revolver revue* 1996, č. 32; M. Drápala: *Iluze jako osud. K vývoji politických názorů V. N., Soudobé dějiny* 1996, s. 175; R. Hamanová: *Surrealistický most, G. Dierna: Způsobu a tvary touhy. N. próza z let surrealismu, oboje sb. Český surrealismus 1929–1953* (1996, s. 22 a 94, 200); W. Koschmal: *Město (Praha) a nevědomí (Apollinaire – Nezval)*, *ČLit* 1997, s. 360; Ž. Čolakovová: *Český surrealismus 30. let a problém verbalizace surrealit*, *ČLit* 1997, s. 467.

zp

Jindřich Niederle

* 29. 10. 1840 *Stará Paka*

† 8. 9. 1875 *Nová Paka*

Klasický filolog, překladatel a vykladač Sofokla a Homéra, autor mluvnice řečtiny patřící k základním českým pracím z tohoto oboru.

Psal se i Nydrle. – Pocházel z rodiny obchodníka s plátny a hostinského. Po ukončení tříleté obecné školy v Nové Pace studoval 1851–59 na gymnáziu v Jičíně, kde na něho působil hlavně prof. F. Lepař, a 1859–62 klasickou filologii na filoz. fakultě v Praze (žák J. Kvíčaly). 1863 získal profesorskou aprobaci pro vyšší gymnázia a stal se suplujícím profesorem v Hradci Král., 1865 řádným profesorem, nejprve na gymnáziu v Klatovech a 1868 na Akademickém gymnáziu v Praze (zde byl jeho žákem J. Král.); 1871–73 byl uvolněn z učitelského úvazku, aby se mohl soustředit na sepsání učebnice řecké gramatiky. Jako uznávaný odborník spravoval také 1869–70 filologický proseminář na filoz. fakultě a od 1874 byl členem zkušební komise